

Bildningsförvaltningen

2022-11-01

Sammanträdande organ

Bildningsnämnden

Tid

2022-11-08 klockan 13:15

Plats

KTS-salen

Nr	Ärende	Beteckning
1	Upprop	
2	Val av justerare	
3	Fastställande av dagordning	
4	Tema - Introduktionsprogrammet samt återkoppling om gymnasieantagningen	
5	Information - Månadsrapport september	BIN/2021:48
6	Bildningsnämndens kvalitetspris 2022	BIN/2022:134
7	Svar på rapport från kontroll av dataskyddsefterlevnad för bildningsnämnden i Katrineholms kommun 2022	BIN/2022:187
8	Rapportering tillsyn fristående verksamhet - Kotten	BIN/2022:158
9	Åtterrapporering av särskilt uppdrag från nämnden - frånvaro och närvarorapportering av elever -Handlingarna skickas senare	BIN/2022:67
10	Åtterrapporering av särskilt uppdrag - Elevboenden	BIN/2022:193
11	Åtterrapporering av särskilt uppdrag - Naturskola	BIN/2022:194
12	Åtterrapporering av särskilt uppdrag - Språkskola	BIN/2022:196
13	Omdisponering av investeringsmedel	BIN/2021:48
14	Diskussionspunkter - Återkoppling Kvalitetsrapport - Volymförändringar - Samrådsorganisation	
15	Anmälan av delegationsbeslut -Handlingarna skickas senare	
16	Meddelanden	BIN/2022:69

Ulrica Truedsson (S)

Ordförande

Månads- rapport

Sep 2022

Innehållsförteckning

Drift	3
Helårsprognos	3
Investeringar	7
Helårsprognos	7
Barn- och elevutveckling	9
Förskola	9
Grundskola.....	9
Fritidshem	10
Gymnasieskola.....	10

Helårsprognos

Driftsredovisning, nettoresultat (tkr)				
	Periodens ack. utfall	Periodens ack. budget	Periodens ack. avvikelse	Prognos budgetavvikelse helår
Bildningsnämnden	-994	-1 178	185	0
Förvaltningsledning och administration	-57 527	-60 064	2 537	0
Kommungemensamma kostnader och myndighetsutövning	-162 962	-160 303	-2 659	-1 000
Stödverksamheter	-38 979	-40 003	1 024	800
Förskola	2 149	723	1 426	850
Grundskola	-3 114	-2 900	-214	550
Grundsärskola	-2 144	-597	-1 548	-2 000
Gymnasieskola	-2 007	-1 559	-448	-1 850
Gymnasiesärskola	-974	33	-1 007	-900
Resursfördelning	-402 878	-410 206	7 328	7 700
Tilläggsbelopp	-18 282	-19 882	1 600	0
Ankomstregistrering	-2 438	0	-2 438	0
Summa	-690 151	-695 937	5 786	4 150

Sammantagen prognos bildningsförvaltningen

Till och med september redovisar bildningsförvaltningen en positiv avvikelse i förhållande till budget på + 5 786 tkr. Samtidigt är den sammantagna prognosen för året +4 150 tkr.

Både förskola, grundskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola har på sammantagen nivå förbättrat sina prognoser jämfört med föregående månad. Flera enheter har arbetat hårt och målmedvetet för att anpassa personalkostnaderna till nuvarande barn- och elevantal.

Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan prognostiserar fortfarande stora avvikelser för året och grundsärskolan har försämrat sin prognos jämfört med föregående månad. Dessa verksamheter har fortfarande ett arbete kvar att göra för att ligga i fas med budget inför 2023.

Det finns i prognosen fortfarande osäkerhetsfaktorer när det gäller kostnaderna för placerade elever.

Nämnd

Nämndverksamheten ligger kvar på en prognos på +/- 0 för året.

Förvaltningsledning och administration

Verksamheten ligger kvar på en prognos på +/- 0 för året.

Kommungemensamma kostnader och myndighetsutövning

Prognosen för året är -1 000 tkr

Detta förklaras av att städkostnaderna ökar under året då nya lokaler tas i bruk. Trots att verksamheten i vissa fall lämnar gamla lokaler samtidigt så nya börjar nyttjas är signalerna att städkostnaderna kommer att öka. Prognosen kan komma att försämrats ytterligare.

Stödverksamheter

Den sammantagna prognosen för stödverksamheterna är för året +800 tkr

Till stödverksamheterna räknas Kulturskola, Barn- och elevhälsa, KomTek, Bryggan, Öppen förskola och Omsorg på udda tider. Samtliga verksamheter förutom Bryggan och Omsorg på udda tider redovisar en prognos på +/- 0 för året.

Barn- och elevhälsan förbättrar sin prognos med ytterligare 100 tkr. Även Kulturskolan och Bryggan lämnar fortsatta plusprognoser för året. Detta förklaras till största delen av vakanser inom verksamheterna.

Omsorg på udda tider prognostiserar ett resultat för året på -300 tkr. Detta förklaras av att personalkostnaderna är högre än vad som budgeterats.

Förskola

Förskolan prognostiserar ett resultat för året på + 850 tkr i förhållande till budget.

Antalet barn i förskolan fortsätter att minska ytterligare, och antalet barn ser ut att bli ungefär 8-10 färre per månad under oktober-december än vad man räknade med i den senaste rapporterade prognosen. I nuläget ser det ut som om det kommer att vara drygt 90 färre barn per månad under hösten jämfört med förra året. Förskolorna i område Väst är de som har haft den största minskningen av antalet barn. Intäkterna till förskolorna i form av skolpeng ser ut att bli ungefär 2,5 mnkr lägre än budgeterat. Andra intäkter som exempelvis intäkter från Arbetsförmedlingen ökar dock och kommunen har även fått en högre intäkt från statsbidraget Kvalitetshöjande åtgärder i förskolan. Totalt sett ser intäkterna ut att bli 700 tkr högre än budgeterat.

Totalt för året så ser personalkostnaderna, inklusive hyrvikarier, ut att bli ungefär 550 tkr lägre än budgeterat. I första hand beror det på att flera förskolor har behövt minska på personal i takt med att antalet barn blivit färre. Några förskolor har även haft betydligt lägre personalkostnader under sommaren än planerat.

Övriga kostnader ser ut att bli 400 tkr högre än budgeterat.

Grundskola inkl. förskoleklass och fritidshem

Grundskolan prognostiserar ett resultat för året på + 550 tkr i förhållande till budget. Det är en förbättring på 2 250 tkr jämfört med föregående prognos.

Den enskilt största förbättringen i prognos lämnar Sandbäcksskolan som nu beräknar ett årsresultat på -100 tkr. Tidigare har skolan beräknat att nå ett resultat på -1 000 tkr. Anledningen är dels ett gott arbete med att minska personalkostnaderna men även att skolan tilldelats ytterligare bidrag från likvärdig skola.

Nyhemsskolan ligger kvar med prognosen -600 tkr. Har haft små men positiva förändringar i både personalkostnaden och elevantalet.

Skogsborgsskolan förbättrar sin prognos från -200 tkr till +/- 0 tkr. 1-6 gruppen försämrar sin del av prognosen till - 300 tkr medans övriga Skogsborgsskolan förbättrar sin prognos med 300 tkr. Det är framförallt personalkostnaderna som minskat för enheten men även mer bidrag genom lärarlönelyftet som bidrar till den positiva förändringen.

Bie skola har försämrat sitt resultat med -250 tkr och Julita skola har förbättrat sitt resultat med 250 tkr. Detta beror till del av flytt av personal mellan enheterna. Sammantaget prognostiseras ett

resultat på - 300 tkr för skolorna.

Strångsjö förbättrar sin prognos med 50 tkr och Forssjö skola ligger kvar med en prognos på 0.

Björkvik förbättrar sin prognos med +40 tkr till +250 tkr.

Valla ligger kvar med en prognos på -50 tkr och Sköldinge ligger kvar med sin prognos på -100 tkr.

Östra-, Västra- och Stensättersskolan har ett prognostiserat resultat på +1 000 tkr för året.

Järvenskolan ligger kvar på samma prognos som föregående månad och lämnar ifrån sig en noll prognos för året.

Järvenskolan city 7-9L förbättrar sitt resultat med +50 tkr jämfört med tidigare prognos och lämnar nu ifrån sig +400 tkr för året. Anledningen är mindre personalkostnader prognostiserat under hösten. Undervisningsgruppen 7-9M ligger kvar på samma prognos som föregående månad och lämnar ifrån sig en nollprognos för året.

Grundsärskola

Grundsärskolan prognostiserar ett resultat för året på -2 000 tkr i förhållande till budget.

Grundsärskolan försämrar denna månad sin prognos med 300 tkr.

Gymnasieskola

Gymnasieskolan prognostiserar ett resultat för året på -1 850 tkr i förhållande till budget.

Duveholm 1 förbättrar prognosen med +300 tkr. Anledningen är att tjänstefördelningarna inför hösten är nu uppdaterade vilket utgör en minskad personalkostnad inför hösten med ca 150 tkr. En annan anledning är ökning av elevpengen inför hösten för de IMV elever som flyttades från enheten Duveholm4 den 12 sep till duveholm1 vilket utgör ca 100 tkr. Det var även lite lägre personalkostnader i sep med ca 50 tkr som gör att vi landar på en prognos för året på -1 100 tkr i september månad.

Duveholm 4 (inkl. undervisningsgruppen IA1 och IA4) lämnade föregående månad en prognos för året på +100 tkr. Den har nu i september försämrats och de lämnar nu ifrån sig en prognos på -200 tkr. Detta beror på flytten av IMV elever som skedde den 12 sep till de övriga enheterna där de eleverna läser nationella program ca -300 tkr i elevpeng inför hösten.

KTC 1 förbättrar sin prognos från -200 tkr till -150 tkr. De uppdaterade tjänstefördelningarna blev till det bättre inför hösten för KTC1 del med ca +50 tkr.

KTC 2 förbättrar sin prognos från -500 tkr för året till -250 tkr. De har i och med flytten av IMV elever fått en högre skolpeng inför hösten samt att vi har sänkt budgeten för fortbildning och marknadsföring som gör att resultatet har förbättrats.

Lindengymnasiet försämrar sin prognos och lämnar ifrån sig -150 tkr för året. Anledningen är att budgeten för gymnasial lärling har prognostiserats gå + men som nu i våras istället gick minus ca 50 tkr i lönekostnader. Omräknad budget inför hösten medföljer att resultatet ser ut att bli sämre än tidigare månad.

Gymnasiesärskola

Gymnasiesärskolan prognostiserar -900 tkr för året.

Enheter förbättrar sin prognos med +600 tkr jämfört med föregående prognos. Anledningen är 2st fler elever inskrivna nu till hösten och 2st befintliga elever har flyttats om till den högre elevpengen eftersom behovet av hjälp har bedömts vara högre. Detta medför att de har anställt en ytterligare personal för de eleverna vilket ryms i skolpengen.

Resursfördelning

För resursfördelningen prognostiseras ett resultat på +7 700 tkr för året.

Under hela året har antalet elever inom förskoleklass och grundskola varit betydligt färre än budgeterat. Samtidigt har antalet barn i förskola följt budgeterat antal relativt väl. Antalet elever i gymnasieskola var under våren något fler än budgeterat men sjönk till höstterminen och ligger nu något under budgeterat antal. Detta gör att bildningsförvaltningen borde lämna ifrån sig motsvarande 8,5 mnkr för perioden januari -september. Riktigt så stort är dock inte plusresultatet på resursfördelningen kostnaderna för externa elever i både grund- och gymnasieskola är högre än budgeterat.

Tilläggsbelopp

Prognosen för året är +/- 0 tkr. Kostnaderna för perioden är dock låga i förhållande till budget vilket gör att det skulle kunna bli ett positivt resultat för året om inga nya tilläggsbelopp tillkommer.

Investeringar

Helårsprognos

Investeringsredovisning, nettoresultat (tkr)				
	Periodens ack. utfall	Periodens ack. budget	Periodens ack. avvikelse	Prognos budgetavvikelse helår
100001 Upph verks.system och lärplatt	-100	-5 624	5 524	6 500
100003 Förskola - inv, teknisk utr	-79	-375	296	0
100004 Investering gymnasieskola	-1 068	-1 485	416	0
100005 Grundskola - inv, tekn utr	-960	-967	7	200
100006 Upprustning idrottshallar	-4	-82	78	0
100007 Nya förskolor	0	-240	240	0
100011 1:1 satsning 1-9	-5 582	-3 674	-1 908	0
100015 Pedagogiska uterummet	0	-94	94	0
100017 Körgård	-87	-300	213	0
100019 Upprustning förskolan	-80	-1 687	1 607	800
100020 Ny förskola Forssjö	0	-450	450	600
100021 Idrottshall Stensättersskolan	-99	-225	126	0
100022 Idrotthall Skogsborg	-306	-300	-6	0
100023 Inventarier nya Järvenskolan	-3 297	-14 996	11 699	9 500
100024 Inventarier Stensättersskolan	-6 709	-7 498	789	0
100025 Nybyggnation Sandbäcken	-1 969	-1 500	-470	0
Totalt	-20 340	-39 496	19 156	17 600

Investeringskostnaderna har varit låga i förhållande till budget under året. Fortfarande saknas dock flera stora fakturor avseende inköp till de nya skolorna. Kompletterande inköp till de nya skolorna kommer också att ske under hösten. När det gäller Järvenskolan kommer budget att begäras att flyttas över till nästa år för att kunna bekosta inköp till Tallåsdelen när den är färdigrenoverad. Även till den nya delen på Sandbäcksskolan har nya möbler och teknisk utrustning köpts in. Denna investeringen är i stort sett färdigställd.

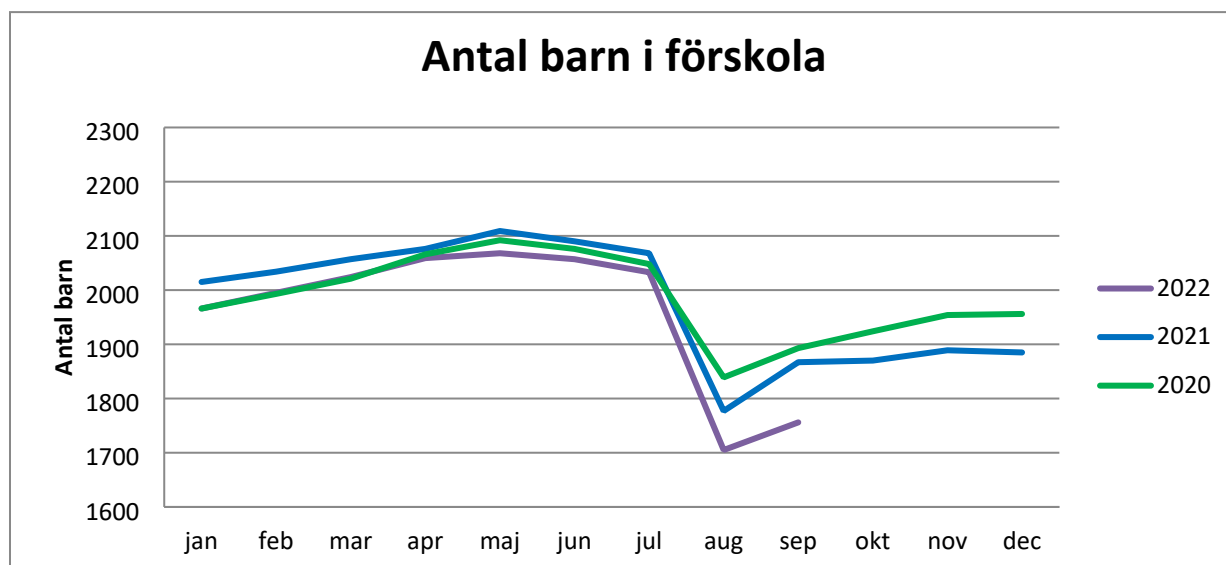
När det gäller den nya förskolan i Forssjö kommer nybyggnationen stå klar under 2023 och därmed kommer inköpen att göras först nästa år. Även när det gäller den större upprustning som pågår på förskolan Häringe kommer en stor del av inköpen att ske först 2023.

Upphandling av nytt verksamhetssystem har försenats och det är i dagsläget osäkert vilka kostnader

som kommer att belasta projektet i år och vilka kostnader som kommer att komma först nästa år. Troligt är dock att den större delen av kostnaderna kommer att uppstå först nästa år.

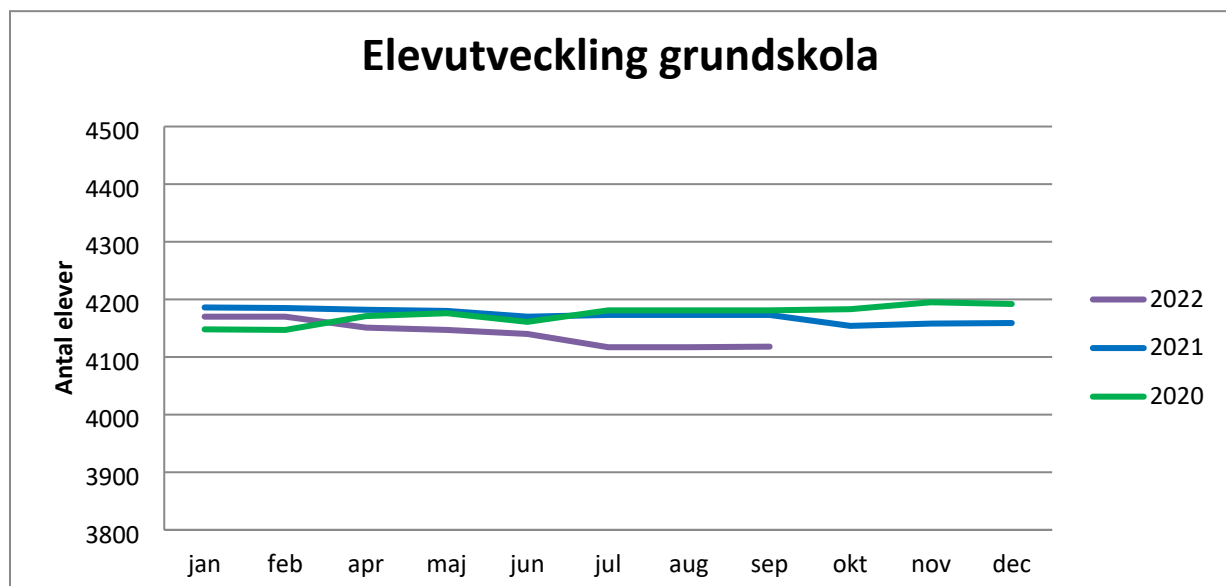
Barn- och elevutveckling¹

Förskola

I september var totala antalet barn i förskola (inkl. pedagogiska omsorg) 1 756, detta är 111 färre än samma månad förra året. Av dessa fanns 35 barn i förskola i extern regi eller i förskola i annan kommun. Andelen barn som finns hos externa utförare var 2%. I kommunens förskolor finns ytterligare 26 barn från andra kommuner och sju barn som är asylsökande eller som omfattas av massflyktingdirektivet.

Grundskola

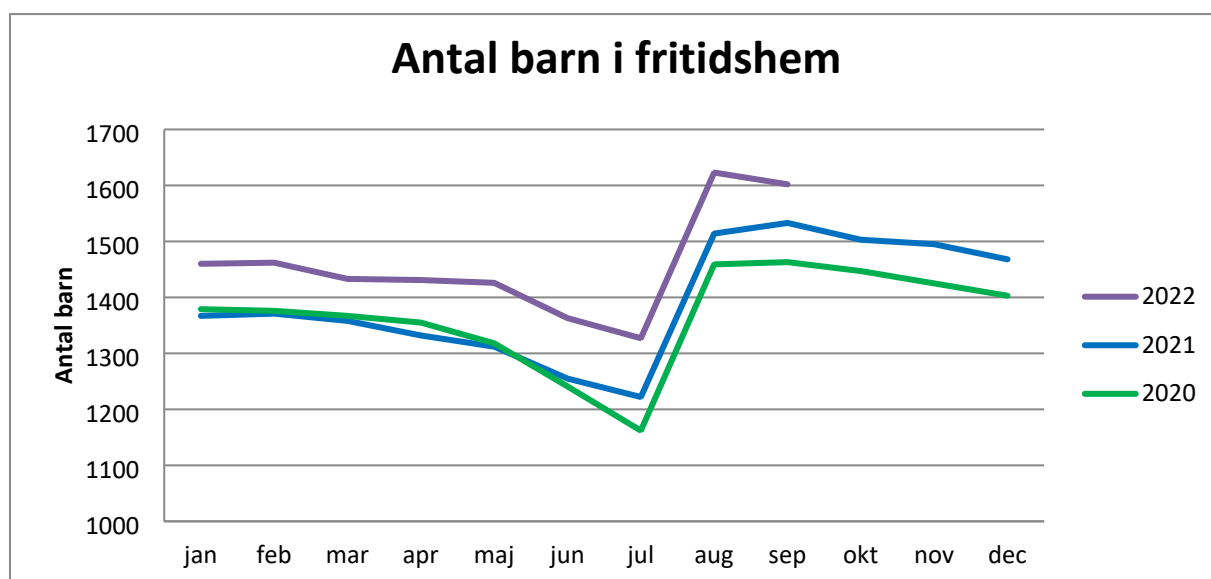

Antalet elever i grundskola inklusive förskoleklass och grundsärskola uppgick i september till 4118 och har jämfört med samma månad förra året minskat med 55 elever. Av dessa elever fick 385 sin undervisning i extern regi eller i annan kommun. I kommunens skolor finns ytterligare 122 elever

¹ Avser barn och elever folkbokförda i Katrineholm

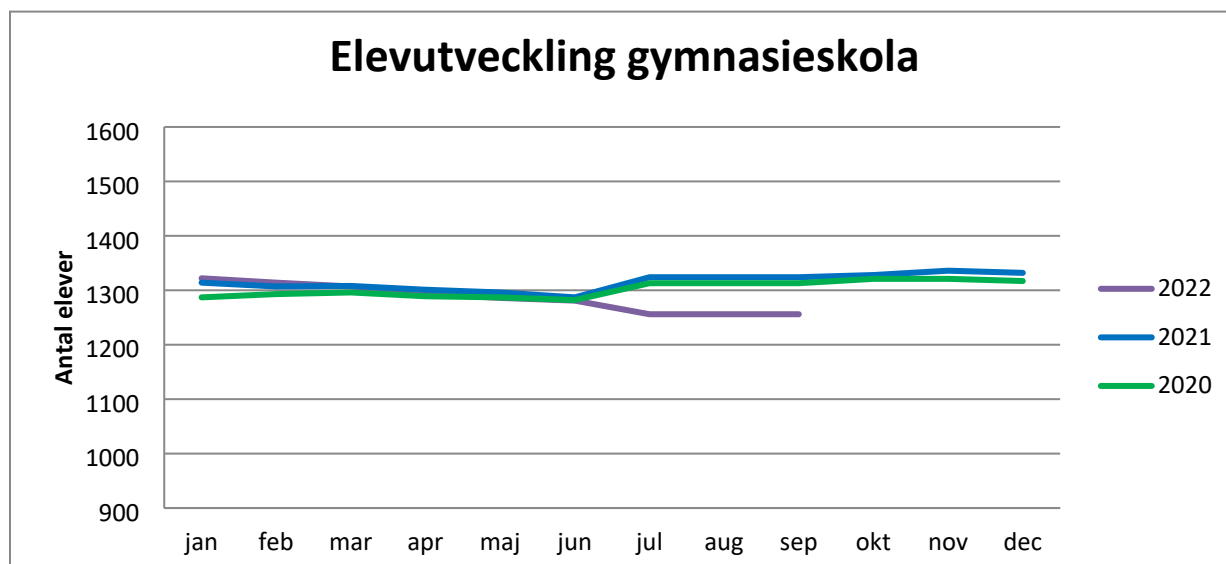
från andra kommuner och 27 elever som är asylsökande eller som omfattas av massflyktningdirektivet.

Fritidshem

Antalet barn i fritidshem uppgick i september till 1 602, detta är 69 fler än samma månad förra året. Av dessa fanns 16 barn i fritidshem i extern regi eller i annan kommun. Detta motsvarar 1%. I kommunens fritidshem finns ytterligare 24 barn från andra kommuner.

Gymnasieskola

I september fanns 1 256 elever folkbokförda i Katrineholm i gymnasieskola inkl. gymnasiesärskola. Detta är 68 färre än samma månad förra året. Av dessa elever fick 202 sin undervisning i extern regi eller i annan kommun. Andelen elever som studerar på annan ort motsvarar knappt 16%.

I kommunens skolor finns ytterligare 342 elever från andra kommuner och 14 elever som är asylsökande eller som omfattas av massflyktningdirektivet.

Bildningsnämndens kvalitetspris 2022

Förvaltningens förslag till beslut

Förvaltningen lämnar inget förslag till beslut.

Sammanfattning av ärendet

Bildningsnämndens verksamheter har som mål att nå god målupplevelse enligt de statliga och kommunala styrdokumenterna. För att uppmärksamma arbetslag och personal som är framgångsrika i detta arbete har bildningsnämnden tagit beslut om att dela ut ett kvalitetspris.

Kriterium för priset är kvalitetssäkrande åtgärder som inom bildningsnämndens samtliga pedagogiska verksamheter bidrag till barns utveckling och/eller elevers ökade måluppfyllelse.

Prissumman är 10 000 kronor och ska användas till ändamål som främjar arbetslagets/gruppens arbete i syfte att fortsätta arbete med att förbättra barns utveckling och/eller elevers resultat.

Sista ansökningsdag var den 30 september och sex stycken nominerar har kommit in.

- Samtlig personal på förskolan Regndroppen
All personal har arbetat med hur viktig det är för barnets lärande att utveckla en läraridentitet.
- Nga Nguyen – Förskollärare och utvecklingsledare på förskolan Örnen.
Genom Ngas demokratiska arbetssätt har barnen uppmuntrats att göra sina röster hörda och synas i samhället. Nga bygger och förbereder starka individer för samhället.
- Thi Nga Nguyen – förskolan Örnen
Nga inspirerar både personal och barn med sitt fantastiska engagemang

- Sandbäcksskolan
NPF-anpassning av hela skolan
- Nyhemsskolan arbetslag 4-6
Utveckling av undervisningsmodell i matematikundervisningen.
- Anette Hellgren – förste förskollärare på förskolan Norrgården
Engagerad förste förskollärare med intresse för utveckling av kvalitet och undervisning samt likabehandling.

Ärendets handlingar

- Inkomna nominerar (återfinns i akten)

Marianne Jeppson
Enhetschef

Beslutet skickas till:

Berörd

Akten

Svar på rapport från kontroll av dataskyddsefterlevnad för bildningsnämnden i Katrineholms kommun 2022

Förvaltningens förslag till beslut

1. Bildningsnämndens uppmanar förvaltningen att beakta rapportens sammanvägda bedömning i det fortsatta arbetet med bildningsnämndens dataskyddsefterlevnad.
2. Vidare lägger bildningsnämnden tillsynsrapporten till handlingarna.

Sammanfattning av ärendet

Dataskyddsförordningen (GDPR) gäller som lag i Sverige och innehåller regler om hur man får behandla personuppgifter. Den personuppgiftsansvarige (varje nämnd/styrelse) är ansvarig för att personuppgifter behandlas i enlighet med gällande lagstiftning. Enligt art 37 GDPR måste personuppgiftsansvariga myndigheter ha utsett ett dataskyddsbud för sin verksamhet.

Sydarkiveras tjänst som dataskyddsbud utförs av ett team som består av jurist, informationssäkerhetsspecialist och arkivarie. Dataskyddsbudets viktigaste uppgifter är att ge råd och stöd i dataskyddsfrågor och kontrollera den personuppgiftsansvariges efterlevnad av GDPR och annan dataskyddslagstiftning. Tillsyn görs av den nationella myndigheten Integritetsskyddsmyndigheten (IMY).

Kontrollen av efterlevnaden hos de som är anslutna till tjänsten gemensamt dataskyddsbud görs i olika moment.

Tillsynsrapporten innehåller frågor från enkäter som skickats och innehåller även finns kommentarer från dataskyddsteamet och en sammanvägd bedömning med förslag till åtgärder.

Ärendets handlingar

- Rapport från kontroll av dataskyddsefterlevnad för bildningsnämnden i Katrineholms kommun 2022

Emma Fälth
Utredare

Beslutet skickas till: Akten

Rapport från kontroll av dataskyddsefterlevnad för bildningsnämnden i Katrineholms kommun 2022

Ansluten part Katrineholms kommun
Personuppgiftsansvarig Bildningsnämnden
Dataskyddssamordnare Cecilia Henriksson, cecilia.henriksson@katrineholm.se

Dataskyddsförordningen (GDPR) gäller som lag i Sverige och innehåller regler om hur man får behandla personuppgifter. Den personuppgiftsansvarige (varje nämnd/styrelse) är ansvarig för att personuppgifter behandlas i enlighet med gällande lagstiftning. Enligt art 37 GDPR måste personuppgiftsansvariga myndigheter ha utsett ett dataskyddsombud för sin verksamhet.

Sydarkiveras tjänst som dataskyddsombud utförs av ett team som består av jurist, informationssäkerhetsspecialist och arkivarie. Dataskyddsombudets viktigaste uppgifter är att ge råd och stöd i dataskyddsfrågor och kontrollera den personuppgiftsansvariges efterlevnad av GDPR och annan dataskyddslagstiftning. Tillsyn görs av den nationella myndigheten Integritetsskyddsmyndigheten (IMY).

Kontrollen av efterlevnaden hos de som är anslutna till tjänsten gemensamt dataskyddsombud görs i olika moment.

Ett årligt moment är att dataskyddsombudet tar fram en enkät för kontroll av dataskyddsefterlevnad som varje personuppgiftsansvarig ska besvara. Personuppgiftsansvarig får en återkoppling i form av denna rapport från kontroll av dataskyddsefterlevnad.

Denna rapport innehåller frågorna från självvärderingsenkäten samt ansluten personuppgiftsansvarigs svar på enkäten. Vidare finns kommentarer från dataskyddsteamet och en sammanvägd bedömning med förslag till åtgärder.

Rapporten lämnas till personuppgiftsansvarig för kännedom och vid behov för åtgärd.

Vill dataskyddssamordnaren eller någon annan från förvaltningen ha en muntlig uppföljning utifrån denna rapport kan man kontakta dataskyddsteamet för att boka en tid för möte, företrädesvis via webb. Vid behov eller önskemål från ansluten part kan också en extra kontroll av något område inom dataskydd genomföras.

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) kontrollerar att dataskyddsbestämmelserna följs. IMY kan göra utredningar utifrån t ex klagomål, anmälda personuppgiftsincidenter, förhandssamråd eller enligt sin egen tillsynsplan.

IMY har ett antal s k korrigerande befogenheter att ta till, t ex skriftlig varning, reprimand, föreläggande eller förbud.

Utöver eller i stället för övriga korrigerande åtgärder kan IMY besluta om att ta ut en sanktionsavgift. Nästan alla överträdelser av dataskyddsförordningen kan leda till administrativa sanktionsavgifter.

Organisation och struktur för dataskyddsarbetet

En personuppgiftsansvarig (PUA) är en fysisk eller juridisk person, offentlig myndighet, institution eller annat organ som ensam eller tillsammans med andra bestämmer ändamål och medel för behandlingen av personuppgifter.

Normalt sett är varje myndighet (nämnd, styrelse eller annan myndighet) PUA för sin verksamhet. Det ska framgå i reglementet vilket ansvar myndigheten har.

PUA ansvarar bl a för att utse dataskyddsombud, för att föra register över behandlingar, fastställa laglig grund för behandling, fastställa ändamål och syfte med behandling, anmäla personuppgiftsincidenter, vidta åtgärder så att behandlingen är säker, samt vidta åtgärder för att säkerställa att dataskyddsförordningen följs.

För att uppgifterna ska utföras behöver det finnas en organisation och struktur för dataskyddsarbetet.

1. Finns en beslutad lokal organisation för dataskyddsarbete inom er myndighet?

Ja, Bildningsnämnden utsåg den 22 maj 2019, Cecilia Henriksson till förvaltningens GDPR-samordnare. GDPR-samordnaren har mandat att leda dataskyddsarbetet inom bildningsförvaltningens verksamhet.

Bildningsförvaltningens verksamhet innefattar förvaltningsledning, förvaltningskontor, förskola, grundskola F-9, gymnasieskola, Kulturskola och KomTek, Barn- och Elevhälsa, Mottagningsenheten Bryggan.

För att nå ut i förvaltningen och få ett aktivt dataskyddsarbete i hela verksamheten har bildningsförvaltningen valt att bilda ett GDPR-nätverk bestående av representanter från alla verksamheter.

Förvaltningens nätverksgrupp träffas två gånger per termin. Syftet med nätverket är att sprida information och öka kunskapen inom dataskyddsfrågor, samt vara ett stöd för verksamheternas praktiska dataskyddsarbete.

GDPR-samordnaren deltar även i ett förvaltningsövergripande nätverk tillsammans med andra förvaltningars GDPR-samordnare. Nätverket leds av kommunens övergripande GDPR-samordnare och kommunjurist.

Kommentarer:

Det är viktigt att det finns en lokal organisation för dataskyddsarbetet och att den är beslutad och känd inom verksamheten. Dataskyddsarbetet ska vara en naturlig del av det

administrativa arbetet. Det bör vara dataskyddsamordnaren som leder och samordnar det lokala dataskyddsarbetet.

Det är bra att det finns en beslutad lokal organisation inom er organisation då det är en förutsättning för att dataskyddsarbetet ska fungera.

2. Är arbetsuppgifterna inom dataskydd fördelade på utsedda tjänstepersoner inom er myndighet?

Ja, dataskyddsamordnaren har övergripande ansvar för GDPR arbetet inom förvaltningen. Representanter för GDPR-nätverket hjälper till med vissa GDPR-arbetsuppgifter så som att exempelvis se till att nya medarbetare genomför grundläggande GDPR-utbildning via Draftit, att lokala blanketter är korrekt uppdaterade med GDPR-information, att vara behjälpliga i arbetet med registerförteckningar och kunna svara på enkla GDPR- frågor från verksamheten samt vara en länk mellan mig och verksamheten.

Kommentarer:

Roller för dataskyddsarbete behöver utses då det är en förutsättning för att organisationen ska arbeta systematiskt med dataskyddsfrågor. Dataskyddsteamet föreslår att man kallar rollerna dataskyddsamordnare och dataskyddsredogörare, men man kan naturligtvis välja andra benämningar. Rollen som övergripande kontaktperson till oss inom dataskyddsteamet vill vi gärna att ni kallar dataskyddsamordnare.

Det är bra att roller för dataskyddsarbetet har utsetts och förutsättningar finns för ett systematiskt dataskyddsarbete.

3. Får de som utsetts att arbeta med dataskyddsfrågorna inom er myndighet utbildning på dataskyddsområdet?

Ja, som dataskyddsamordnare deltar jag i olika webinarer och kurser . Vid våra nätverksträffar försöker jag se till att de alltid innehåller något utbildningsmoment som jag som dataskyddsamordnare håller i. Det kan vara inom någon del av GDPR-området som jag eller gruppen känner att vi behöver fördjupa oss i. Alla i nätverket har gått den grundläggande och fördjupade dataskyddsutbildningen i Draftit. Alla i förvaltningen deltar i en digital nanoutbildning om informationssäkerhet som kommunen ansvarar för.

Kommentarer:

Att få regelbunden utbildning är en grundförutsättning för att medarbetare ska kunna göra ett bra jobb och utvecklas i sina kunskaper och färdigheter. Sydarkivera erbjuder

grundutbildning inom dataskydd och informationssäkerhet som ingår i tjänsten. Dessa utbildningar genomförs digitalt vid fyra tillfällen per år. Vidare erbjuds nätverksträffar med fördjupande utbildningsmoment och erfarenhetsutbyten vid fyra tillfällen per år som också ingår i tjänsten.

Det är bra att de som utsetts att arbeta med dataskyddsfrågor får utbildning i dataskyddslagstiftningen och vi rekommenderar att ni fortsätter uppmuntra medarbetare till att delta i våra dataskyddsutbildningar.

4. Finns det en rutin för att informera personuppgiftsansvarig myndighet om sitt ansvar enligt dataskyddslagstiftningen?

Delvis, när det inträffar en personuppgiftsincident informeras förvaltningsledning och berörd chef. Vid allvarliga incidenter informeras också nämndens ordförande. Under 2022 kommer vi att lägga med Sydarkiveras rapport i nämnden samt i samband med detta även informera nämnden om förvaltningens aktuella dataskyddsarbete.

Kommentarer:

Personuppgiftsansvarig myndighet behöver få information om sitt ansvar enligt dataskyddslagstiftningen och det behöver finnas en rutin för detta. Normalt sett är det ju inte personuppgiftsansvarig själv som utför dataskyddsarbetet, men personuppgiftsansvarig behöver känna till sin roll och sitt ansvar. Det är lämpligt att t ex lägga in det som ett informationsärende i årsplaneringen eller göra det till en del av nyvald utbildningen. Vi rekommenderar att information till personuppgiftsansvarig om sin roll och ansvar bör lämnas minst en gång per mandatperiod. Är det flera förtroendevalda som byts under mandatperioden bör information lämnas till nya förtroendevalda. En fördel med att informationen lämnas vid ett sammanträde är att det dokumenteras i protokoll och kan följas upp.

Det är bra att personuppgiftsansvarig får information om sin roll och sitt ansvar och vi rekommenderar att ni tar fram en rutin för att fånga upp denna fråga mer systematiskt.

5. Har personuppgiftsansvarig myndighet delegerat beslutanderätt för dataskyddsfrågor i sin delegationsordning?

Ja, vi har använd Sydarkiveras mall för delegationsordning.

Kommentarer:

Dataskyddsteamet har tagit fram en mall för delegation av dataskyddsfrågor som kan inkorporeras i den sammanhållna delegationsordningen för styrelsen eller nämnden. Att ha delegerat de ärenden som enligt dataskyddslagstiftningen kan komma att behöva fattas beslut om är ett effektivt sätt att jobba. Ärendetyperna blir synliga för både organisationen och för personuppgiftsansvarig och det finns en beredskap och planering när ärende uppstår.

Det är bra att ni har delegerat beslutanderätt för dataskyddsfrågor inom er verksamhet.

6. Vilka styrdokument gäller för er myndighet vad gäller dataskyddsfrågor?

Riktlinjer för dataskydd och informationssäkerhetspolicy.

Kommentarer:

Dataskyddsförordningen och annan dataskyddslagstiftning gäller, men organisationen behöver bestämma hur det ska genomföras lokalt genom egna styrdokument.

Det är bra att ni har tagit fram och beslutat om styrdokument för er verksamhet.

Dataskyddsbudet (DSO)

Den personuppgiftsansvarige ska utse dataskyddsbud om behandlingen utförs av myndighet eller annat offentligt organ – tidigare var det frivilligt med PuL-ombud för myndigheter.

Dataskyddsbudet (DSO) ska bland annat ge råd och ha en övervakande funktion gentemot personuppgiftsansvarig för att kontrollera att dataskyddsförordningen följs. Den som utsett dataskyddsbud ska offentliggöra dataskyddsbudets kontaktuppgifter och meddela dessa till Integritetsskyddsmyndigheten (IMY).

7. Har ni utsett dataskyddsbud och anmält ombudet till IMY enligt art 37?

Ja

Kommentarer:

Att utse dataskyddsbud och anmäla kontaktuppgifter till Integritetsskyddsmyndigheten är en grundläggande åtgärd. När man har avtal med Sydarkivera om gemensamt dataskyddsbud är det den som Sydarkivera anvisar som ska utse och anmälas. För närvarande är det förbundsjurist Therese Jigsved som ska utses som dataskyddsbud. Kontaktuppgift för e-post är dataskyddsteamets funktionsbrevlåda dataskydd@sydarkivera.se och telefonnummer 0472 – 39 10 16.

Det är bra att ni har utsett och anmält dataskyddsbud.

Registerförteckningar

Varje personuppgiftsansvarig (PUA) ska föra ett register över behandlingar som utförts under dess ansvar. Registret ska bland annat innehålla kontaktuppgifter till PUA och dataskyddsombud, ändamålen med behandlingen, typer av registrerade och kategorier av personuppgifter, gallringsfrister och säkerhetsåtgärder.

8. Har ni upprättat registerförteckningar enligt art 30 GDPR?

Ja

Kommentarer

Att upprätta registerförteckningar över behandling av personuppgifter är ett grundläggande krav på personuppgiftsansvarig. Det är normalt sett inte personuppgiftsansvarig själv som gör förteckningen, men det är personuppgiftsansvarig som ansvarar för att det blir gjort och för att det finns resurser som gör arbetet.

Det är bra att ni gått igenom era personuppgiftsbehandlingar och förtecknat dem i register.

9. Har ni rutiner för arbetet registerförteckningarna?

Delvis, varje läsårsstart uppmanas verksamheten att uppdatera sina register. Vi har en ny informationshanteringsplan och vi kommer påbörja ett arbete med att se över om vi utifrån den kan göra om registerförteckningen så att den bygger på de olika processerna i informationshanteringsplanen på ett bättre sätt än vad den gör idag. T.ex. slå ihop vissa processer och förtydliga vissa delar. Vi vill försöka se om vi kan effektivisera arbetet med registerförteckningar och få en bättre samlad bild över helheten.

Kommentarer:

Det är viktigt att organisationen har bestämt hur arbetet med registerförteckningen ska gå till genom att anta egna rutiner. Det kan gälla t ex vilken mall eller systemstöd som ska användas för registerförteckning, men även för att hålla registerförteckningen aktuell.

Det är bra att ni arbetar med registerförteckning, men för att säkerställa processen bör ni ta fram rutiner för arbetet med registerförteckningarna.

10. Får er myndighet information om aktuella registerförteckningar över personuppgiftsbehandlingar?

Delvis, det är svårt att ha fullständig koll på att alla uppdaterar sina register i en så stor verksamhet som bildningsförvaltningen. För att underlätta för verksamheten tänker jag att vi borde mer utgå från de centrala processerna i informationshanteringsplanen, så att när den uppdateras kan vi lättare att fånga upp nya processer och göra nya registerförteckningar. Dessutom skulle det bli lättare för verksamheten, då de centrala processerna finns dokumenterade och man endast behöver komplettera med ett mindre antal som specifikt kan ha med ett specifikt område att göra. Det skulle spara en hel del tid i verksamheten.

Kommentarer:

Personuppgiftsansvarig ansvarar för att registerförteckningarna hålls aktuella och behöver därför få regelbunden information om statusen. Informationen bör lämnas vid sammanträde så att informationen dokumenteras i protokoll och kan följas upp. Det är lämpligt med information ungefär en gång per år.

Det är bra att ni ger information om aktuella registerförteckningar till personuppgiftsansvarig, men ni behöver skapa en rutin så att det blir regelbunden information i samband med sammanträde.

Tredjelsöverföring

Det finns en allmän princip i art. 44 GDPR om att överföring av personuppgifter till tredje land (utanför EU/EES) eller en internationell organisation bara få ske om PUA /PUB uppfyller villkoren i GDPR. Annars är det förbjudet att föra personuppgifter utanför EU/EES.

Personuppgifter får överföras till tredjeland eller internationell organisation om EU-kommissionen har beslutat att mottagaren kan säkerställa en adekvat skyddsnivå (art. 45). Vidare finns det användande av EU-kommissionens standardavtalsklausuler enligt art. 46, bindande företagsbestämmelser enligt art. 47 eller undantag i särskilda situationer enligt art. 49. Vid genomgång av tredjelsöverföringarna behöver man dokumentera i registerförteckningen vilket rättsligt stöd (överföringsmekanism) som används. Dataskyddsombudet har tagit fram en vägledning med anledning av Schrems II-domen med förslag till åtgärder som man behöver göra.

11. Har ni med anledning av Schrems II-domen gått igenom och fastställt vilka behandlingar hos er som innebär tredjelsöverföring?

Ja

Kommentarer:

Den 16 juli 2020 meddelade EU-domstolen en dom i det så kallade Schrems II-målet. EU-domstolen slår fast att Privacy Shield-avtalet mellan EU och USA inte ger ett tillräckligt skydd för personuppgifter när dessa förs över till USA och ogiltigförklaras därför.

Dataskyddsteamet har tagit fram en vägledning med anledning av Schrems II-domen och för mer vägledning hänvisar vi till den och de vägledningar som den europeiska dataskyddsstyrelsen (EDPB) har tagit fram. Som ett första steg rekommenderar EDPB att personuppgiftsansvariga ska kartlägga alla tredjelsöverföringar som görs. Detta görs genom att man går igenom avtal med leverantörer, även vad gäller underleverantörer. Resultatet av genomgången dokumenteras i registerförteckningen. Utifrån kartläggningen behöver man sedan gå vidare, analysera resultatet och ta fram en åtgärdsplan.

Att känna till vilka tredjelsöverföringar som görs är nödvändigt för att veta vilka ytterligare åtgärder ni behöver vidta med anledning av Schrems II-domen. Det är bra att ni har gått igenom och kartlagt vilka tredjelsöverföringar som görs inom er verksamhet. Det är ett första steg i arbetet med att uppfylla lagkraven i GDPR med anledning av Schrems II-domen.

12. Har ni fastställt med vilket stöd som ni gör tredjelandsöverföringen?

Delvis, vi har inte gjort detta i alla tredjelandsöverföringar. Detta arbete pågår.

Kommentarer:

Överföring av personuppgifter till tredjeland får bara ske om man uppfyller villkoren för det i GDPR. Gör man inte det är det förbjudet att föra personuppgifter utanför EU/EES.

Om man gör tredjelandsöverföring är det därför viktigt att veta med vilket rättsligt stöd i förordningen som man gör det.

Det är bra att ni har påbörjat arbetet med att gå igenom och fastställa vilket rättsligt stöd som ni har för era tredjelandsöverföringar. Vi rekommenderar att ni slutför arbetet med att gå igenom och fastställa vilket rättsligt stöd som ni har för era tredjelandsöverföringar.

13. Har ni utifrån kartläggningen gjort en risk- och konsekvensbedömning med anledning av de tredjelandsöverföringar ni har?

Delvis, arbete pågår kontinuerligt med att göra konsekvensbedömningar. Vi har dock många kvar att göra.

Kommentarer:

Använder man sig av standardavtalsklausuler som rättsligt stöd för att göra tredjelandsöverföringar behöver man göra risk- och konsekvensbedömningar för att veta vilka risker som finns, men också vilka skyddsåtgärder eller andra åtgärder som behöver göras. Skyddsåtgärder kan vara tekniska, organisatoriska eller beroende på avtalsvillkor.

Tänk också på att nya standardavtalsklausuler tagits fram under 2021 och att senast den 27 december 2022 behöver samtliga avtal som innefattar de gamla standardavtalsklausulerna vara ersatta med de nya standardavtalsklausulerna. Det är alltså hög tid att se över och uppdatera befintliga avtal med de nya standardavtalsklausulerna i den utsträckning som ni använder er av standardavtalsklausuler.

Det är bra att ni har påbörjat arbetet med risk- och konsekvensbedömning på detta område och vi rekommenderar att ni slutför arbetet och genomför de åtgärder ni har kommit fram till.

De registrerades rättigheter

Enligt art 12 GDPR ska den personuppgiftsansvarige vidta lämpliga åtgärder för att till de registrerade tillhandahålla all information som avses i art 13 och 14 samt all kommunikation enligt art 15-22 och 34.

Informationen ska bland annat vara begriplig, klar och tydlig, särskilt den informationen som är riktad mot barn.

De viktigaste rättigheterna är:

- Få information om sina rättigheter – art 12
- Få tillgång till sina personuppgifter – art 15
- Få felaktiga personuppgifter rättade – art 16
- Få sina personuppgifter raderade (sällan hos myndigheter) – art 17
- Invända mot att personuppgifter används för t ex direktmarknadsföring – art 18
- Få information om vidtagen rättelse eller radering – art 19
- Rätt att flytta personuppgifterna (dataportabilitet) – art 20

14. Har ni rutiner för att hantera de registrerades rättigheter?

Ja, det finns gemensamma riktlinjer framtagna för kommunen.

Kommentarer

Den registrerade, det vill säga den vars personuppgifter behandlas, har ett antal rättigheter enligt dataskyddsförordningen (GDPR). Personuppgiftsansvariga (PUA) har ett ansvar för att ha rutiner på plats för att kunna lämna information och kunna handlägga dessa rättigheter när någon begär det.

Under våren 2022 har dataskyddsteamet tagit fram riktlinjer för hantering av registrerades rättigheter där det finns mallar för beslut och rutiner för samtliga rättigheter.

Det är bra att ni har rutiner för att handlägga de registrerades rättigheter enligt GDPR.

15. Var informerar ni någonstans om de registrerades rättigheter?

Webbplats, intranät, blanketter och E-tjänster

Kommentarer

Det är bra att ha information om de registrerades rättigheter på många ställen så att informationen har bra förutsättningar för att nå fram.

Man kan välja att informera i olika skikt beroende på vilket sätt man informerar på. Ibland kan det vara lämpligt att informera mycket kort och hänvisa till exempelvis hemsida för mer information. När det gäller information behöver man också tänka på att annan lagstiftning också ställer krav på informationen, t ex service och tillgänglighet för alla.

Personuppgiftsbiträden

Ett personuppgiftsbiträde kan vara en fysisk eller juridisk person, offentlig myndighet eller annat organ som behandlar personuppgifter för den personuppgiftsansvariges räkning. Personuppgiftsbiträde förkortas ofta PUB.

Personuppgiftsansvarig ska endast anlita biträden som ger tillräckliga garantier om att behandlingen av personuppgifter sker på ett sådant sätt att de uppfyller kraven i GDPR. När uppgifter behandlas av ett personuppgiftsbiträde ska hanteringen regleras genom ett s k PUB-avtal.

16. Anlitar ni personuppgiftsbiträden och har ni ingått PUB- avtal med instruktioner enligt art 28 GDPR?

Ja, vi anlitar personuppgiftsbiträden och vi har avtal med samtliga biträden. Vi har pub-avtal med de flesta av våra leverantörer. Dock tillkommer det hela tiden nya leverantörer så det är ett ständigt pågående arbete med att se till att teckna nya avtal.

Kommentarer:

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har tagit fram mallar för PUB-avtal och instruktioner. Vi rekommenderar att alla använder sig av dessa mallar och tar fram förslag till PUB-avtal och instruktioner utifrån dessa mallar. Äldre PUB-avtal kan behöva en genomgång, men de är inte ogiltiga pga att de hänvisar till PuL i stället för GDPR. Men vi rekommenderar att gärna gå igenom äldre PUB-avtal och ta fram förnyade avtal.

Det är mycket viktigt att ha PUB-avtal med relevanta, tydliga och korrekta instruktioner. Om ett biträde inte får tillräckligt tydliga instruktioner om hur behandling får ske eller inte alls tar fram instruktioner faller ansvaret för dessa fel tillbaka på personuppgiftsansvarig.

En del systemleverantörer använder sig i stället av standardvillkor som vid behov ensidigt kan ändras av leverantören. Det är svårt att praktiskt få till regelrätta PUB-avtal med instruktioner med sådana leverantörer. Det kan också vara svårt att få till PUB-avtal med leverantörer av appar och sociala medier. Ett sätt att hantera det är att i möjligast mån undvika sådana leverantörer. Anser ni att ni ändå måste anlita en sådan leverantör rekommenderar vi att ni ställer frågor om personuppgiftsbehandlingen, framför era synpunkter och krav och dokumenterar leverantörens svar. Men det är ni som personuppgiftsansvarig som står risken om man står utan PUB-avtal.

Det är mycket bra att ni har PUB-avtal med samtliga biträden, men gör gärna regelbunden kontroll av aktualiteten av PUB-avtal och dess instruktioner.

17. Har ni rutiner för framtagande av PUB-avtal med instruktioner?

Ja, vi använder SKRs pubavtal i de flesta fall.

Kommentarer:

Att ha bra PUB-avtal med instruktioner är viktigt för att kunna styra hur biträdet får behandla era personuppgifter. Det är viktigt att man inom organisationen har bestämt hur arbetet med PUB-avtal ska gå till i form av rutiner.

Det är bra att ni har rutiner för framtagande av PUB-avtal.

Risk- och konsekvensbedömningar

Om en typ av behandling sannolikt leder till en hög risk för fysiska personers rättigheter och friheter ska PUA före behandlingen göra en bedömning av den planerade behandlingens konsekvenser för skyddet av personuppgifter.

Nya system innebär ofta nya tekniska möjligheter och införskaffande av nya system i verksamheten är ofta ett tillfälle då risk- och konsekvensbedömning behöver göras. För att få fram olika perspektiv och ta vara på kunskap som finns i organisationen är det bra att det finns en utsedd grupp med olika kompetenser som utför risk- och konsekvensbedömningen.

18. Har ni rutiner för genomförande av risk- och konsekvensbedömningar?

Ja, vi har lagt in att genomföra risk- och konsekvensbedömning i våra upphandlingsrutiner.

Kommentarer:

Om man inte har en rutin för risk- och konsekvensbedömning kan det blir osäkert vem som ska göra vad innan man påbörjar en ny behandling. Eller man kanske helt missar att göra en risk- och konsekvensbedömning om man inte har en känd rutin. Med hjälp av denna rutin kan den personuppgiftsansvarige enklare bedöma vilka behandlingar som innebär en särskilt stor risk för personers fri- och rättigheter.

Det är bra att ni har en rutin för risk- och konsekvensarbete.

19. Gör ni risk- och konsekvensbedömningar om behandlingen sannolikt leder till hög risk för fysiska personers rättigheter innan en ny behandling påbörjas?

Ja, i de fall vi centralt får vetskap om en ny behandling ser vi till att göra en risk- och konsekvensbedömning innan behandling påbörjas. Vi jobbar med att öka medvetenheten om att detta ibland behövs göras ute i verksamheten.

Kommentarer:

Det är viktigt att konsekvent göra risk- och konsekvensbedömningar när en ny behandling sannolikt leder till hög risk. Dels är på grund av att det är ett krav enligt art. 35 GDPR, men också för att det leder till högre kvalitet i verksamheten när man konstaterar risker, konsekvenser och åtgärder för att minimera riskerna.

IMY har tagit fram en förteckning över när en konsekvensbedömning ska göras och vi rekommenderar att man tar del av den och följer IMY:s rekommendationer.

Det är bra att ni gör risk- och konsekvensbedömningar när en ny behandling sannolikt leder till hög risk. Vi rekommenderar att ni fortsätter med detta arbete.

20. Vilka tjänstepersoner är utsedda att utföra era risk- och konsekvensbedömningar?

Dataskyddssamordnaren. Inom förvaltningen är det endast dataskyddssamordnaren som har i sina arbetsuppgifter att göra konsekvensbedömningar. Dock involveras alltid , systemförvaltare och upphandlingsansvariga i arbetet. Även IT-personal och informationssäkerhetsansvarig i kommunen involveras och om detta ryms i deras tjänster vet jag inte.

Kommentarer:

När man jobbar med dataskyddsfrågor och riskarbete är det en fördel att ha med personer med olika kompetenser och erfarenheter för att få fram så många bra perspektiv och bedömningar som möjligt.

Personuppgiftsincidenter

En personuppgiftsincident är en säkerhetsincident som kan innebära risker för människors friheter och rättigheter. Riskerna kan innebära att någon förlorar kontrollen över sina uppgifter eller att rättigheterna inskränks. En personuppgiftsincident kan få allvariga konsekvenser för enskilda.

En personuppgiftsincident som inte hanteras på rätt sätt kan också påverka tilltron till den organisation som behandlar personuppgifter. Allvariga incidenter kan också leda till att Integritetsskyddsmyndigheten inleder granskning med sanktionsavgift som följd.

21. Har ni rutiner för hantering av personuppgiftsincidenter med fastställd ansvarsfördelning?

Ja, vi rapporterar våra personuppgiftsincidenter internt i en e-tjänst. Rapporterna och eventuella anmälningar till IMY registreras sedan i Lex.

Kommentarer:

När en personuppgiftsincident inträffar blir det ofta en allmän oro på en arbetsplats. Finns inte rutiner med fastställd ansvarsfördelning kan det bli svårt att agera på ett snabbt och effektivt sätt. Risken ökar för att personers fri- och rättigheter påverkas. Uppgift om vem som har befogenhet att anmäla personuppgiftsincident och vem som har uppdrag att dokumentera personuppgiftsincidenter bör finnas med i rutinerna. Dataskyddsteamet har tagit fram mallar för hantering av personuppgiftsincidenter som man kan utgå ifrån.

Det är bra att ni har rutin för hantering av personuppgiftsincidenter med fastställd ansvarsfördelning för att få en snabb och effektiv hantering av personuppgiftsincidenter.

22. Hur informeras personal om rutiner för personuppgiftsincidenthantering?

Webbplats, intranät och internutbildning.

Kommentarer:

När en personuppgiftsincident inträffar blir det ofta en allmän oro och osäkerhet på arbetsplatsen. Det är bra och nödvändigt att se till att alla anställda känner till vad som ska göras om en personuppgiftsincident inträffar. Därför är det viktigt att alla i personalen känner

till att det finns rutiner som ska användas. Det är bra att ni informerar all personal om rutiner för hantering av personuppgiftsincidenter på arbetsplatsträffar, intranät och liknande.

23. Får personuppgiftsansvarig information om anmälda personuppgiftsincidenter?

Delvis, när det inträffar en personuppgiftsincident informeras förvaltningsledning. Vid allvarliga incidenter informeras också nämndens ordförande. Under 2022 inför vi rutinen att i samband med Sydarkiveras rapport informera nämnden om förvaltningens dataskyddsarbete och i den kommer det ingå rapport om personuppgiftsincidenter.

Kommentarer:

Det är viktigt att den som är personuppgiftsansvarig får information om anmälda personuppgiftsincidenter som har förekommit inom dennes ansvarsområde. Detta för att bedöma åtgärder som behöver göras. Det är den som är personuppgiftsansvarig som har hela ansvaret för de personuppgiftsbehandlingar som görs inom verksamheten.

Det är en nödvändighet för den som är personuppgiftsansvarig att känna till de anmälda personuppgiftsincidenter som inträffar och vi föreslår att ni planerar in information om detta på ett mer systematiskt sätt.

Informationssäkerhet

Enligt art 5 och art 32 GDPR ska personuppgifter behandlas på ett säkert sätt. PUA ska vidta säkerhetsåtgärder som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling och mot förlust, förstöring eller skada genom olyckshändelse. Detta ska göras med användning av lämpliga tekniska eller organisatoriska åtgärder (integritet och konfidentialitet).

24. Informationssäkerhetsklassar ni den informationen som er myndighet hanterar?

Delvis, vi har börjat göra informationssäkerhetsklassningar i KLASSA i samband med upphandlingar av IT-system, men vi har inte hunnit göra det för alla våra system.

Kommentarer:

Att informationssäkerhetsklassa sin information är en viktig del av informationssäkerhetsarbetet. Klassning görs för att organisationen ska få en bild av vilken information myndigheterna hanterar, hur känslig den är och hur den bör hanteras och förvaltas. Varje myndighet bör klassificera all sin information.

Det är bra att ni delvis informationssäkerhetsklassar er information. Vi rekommenderar att ni fortsätter arbetet och ha som mål att klassa alla informationstyper.

25. Finns fastställda roller runt systemförvaltning (dvs systemägare, systemförvaltare, driftansvar) hos er?

Nej, detta är ett område som är ordentligt eftersatt inom förvaltningen. Kommunen har tagit fram en systemförvaltarmodell, men den har inte implementerats hos oss.

Kommentarer:

Att ha fastställda roller för systemförvaltning är en viktig del i att ha ordning och reda i sin förvaltning.

Vi rekommenderar att ni påbörjar ett arbete med att fördela roller för systemförvaltning och sedan fastställer en systemförvaltning.

Frågor om GDPR i samband med upphandling

I samband med att organisationen ska skaffa nya system är det bra att tänka igenom så att det ställs krav i upphandlingsunderlaget även på frågor som rör dataskydd. Vid upphandling är det viktigt att adekvata krav på val av säkerhetslösningar, behörighetskontroller, överföringsteknik, lagringstjänster mm ställs. Många myndigheter anlitar upphandlingscentraler som sköter upphandlingarna åt myndigheterna och även där behöver myndigheterna säkerställa att dessa krav finns med.

26. Har ni en checklista för dataskyddsfrågor som behöver beaktas i samband med upphandling av nya system?

Ja

Kommentarer:

I samband med upphandling av nya system är det många saker att ta ställning till och dataskyddsfrågorna behöver beaktas redan på detta stadium.

Det är också viktigt att man har olika roller klara för sig. Den upphandlande organisationen är ofta personuppgiftsansvarig och leverantören är ofta biträde. Vid upphandling måste ansvar, roller och villkor för personuppgiftsbehandlingen framgå redan av upphandlingsdokumenten, bland annat genom krav på anbudsgivarna, krav på tjänsten och genom särskilda kontraktvillkor.

Ofta krävs samverkan mellan olika funktioner hos den upphandlande myndigheten. Funktioner som bör involveras är IT-säkerhetsansvariga, jurister och dataskyddssamordnare. Dataskyddsombudet kan också tillfrågas för vägledning.

Det är bra att ha någon form av checklista för dataskyddsfrågor i samband med upphandling av nya system. På Upphandlingsmyndighetens hemsida finns bra information om vad man kan tänka på vid GDPR och upphandling.

Det är bra att ni har tagit fram en checklista för dataskyddsfrågor vid upphandling av nya system.

27. Ställs det krav på lämplig säkerhet för personuppgiftsbehandlingen vid upphandling av nya system som ni berörs av?

Ja, vid upphandling av IT-system görs en informationsklassning i KLASSA och utifrån den framkommer upphandlingskrav som tas med i kravspecifikationen.

Kommentarer:

Enligt dataskyddsförordningen ska personuppgiftsansvarig säkerställa lämplig säkerhet för de personuppgifter som hanteras, inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling och mot förlust, förstörelse eller skada genom olyckshändelse. Det kan vara svårt att i efterhand ändra kravställningar på säkerhetsåtgärder. Oftast blir det åtgärder som blir kostnadsdrivande och svåra att införa.

Det är bra att ni har med kravställning på lämplig säkerhet vid upphandlingar.

28. Tar ni fram förslag till PUB-avtal med instruktioner som en del av upphandlingsunderlaget i samband med upphandling av nya system som ni berörs av?

Ja

Kommentar:

Det är bra att ha förslag till personuppgiftsbiträdesavtal med instruktioner som en del av upphandlingsunderlaget för då vet leverantören vad det är som ni förväntar er. Om man inte har med förslag till PUB-avtal och instruktioner kan det lätt bli så att man hamnar i underläge gentemot leverantören och har svårt att med framgång hävda sina krav.

Det är bra att ni har med förslag till PUB-avtal med instruktioner som en del av upphandlingsunderlaget. Vi rekommenderar att ni fortsätter med denna rutin i samverkan med ert upphandlingsteam.

29. Har ni något mer ni vill tillägga?

30. Vad tycker du om enkäten?

När det gäller frågan om personuppgiftsbiträden saknade jag ett alternativ mellan "Ja, vi anlitar personuppgiftsbiträden och vi har avtal med samtliga biträden" och "Ja, vi anlitar personuppgiftsbiträden och vi har avtal med några av biträdena". Ett alternativ som "Ja, vi anlitar personuppgiftsbiträden och vi har avtal med de flesta biträden" vore bra att ha med.

Sammanfattning

Ett dataskyddsbuds viktigaste uppgifter är att ge råd och stöd samt att ha en kontrollerande funktion så att dataskyddslagstiftningen efterlevs. Det operativa arbetet i den personuppgiftsansvariges förvaltning behöver utföras av personer som är anställda hos personuppgiftsansvarig.

Organisation och struktur för dataskyddsarbetet

Vid genomgång av era svar kan vi se att det finns en organisation med utsedda roller för nämnden dataskyddsarbete. Personerna får utbildning inom dataskyddsområdet. Detta är grundförutsättningar för att dataskyddsarbetet ska kunna fungera.

Det finns delvis rutiner för att informera personuppgiftsansvarig myndighet om sitt ansvar.

Nämnden har beslutat om delegationsordning för dataskyddsfrågor. Det är inget krav enligt GDPR, men det finns fördelar med att göra det.

Dataskyddsförordningen och annan dataskyddslagstiftning gäller, men organisationen behöver bestämma hur det ska genomföras lokalt genom egna styrdokument. Ni har antagit riktlinjer för dataskydd och informations säkerhetspolicy.

Kontaktuppgift till dataskyddsbud

Att utse dataskyddsbud och anmäla kontaktuppgifter till Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) är en grundläggande åtgärd och detta är genomfört.

Registerförteckningar

Att ha kontroll över sina registerförteckningar är också grundläggande för dataskyddsarbetet och det är bra att ni har upprättade förteckningar. Ni har delvis rutiner för arbetet och delvis så får personuppgiftsansvarig regelbunden information om aktuella registerförteckningar.

Tredjelsöverföring

Efter Schrems II-domen är det särskilt viktigt att ha kartlagt vilka tredjelsöverföringar som ni har. Kartläggningen av era tredjelsöverföringar är genomförd och det är en nödvändig förutsättning för att veta vilka ytterligare åtgärder som kan behöva göras.

Ni har delvis gjort en genomgång där ni har fastställt med vilket rättsligt stöd som ni gör tredjelsöverföringen. Ni har delvis gjort risk- och konsekvensbedömning med anledning av de tredjelsöverföringar ni gör.

De registrerades rättigheter

Av era svar framgår att ni har rutiner för att hantera de registrerades rättigheter och ni informerar även om rättigheterna på ett bra sätt.

Personuppgiftsbiträden

Ert arbete med personuppgiftsbiträdesavtal (PUB-avtal) verkar fungera tillfredsställande och det är mycket bra att det finns biträdesavtal med instruktioner med samtliga personuppgiftsbiträden och ni har även rutiner för arbetet.

Risk- och konsekvensbedömningar

Ni gör risk- och konsekvensbedömningar och har rutiner samt utsedda personer för detta arbete. Vi vill här påminna om att dataskyddsombudet ska rådfrågas i samband med risk- och konsekvensbedömningar. Det är bra att ni har utsedda personer som deltar i arbetet med risk- och konsekvensbedömningar.

Personuppgiftsincidenter

När det gäller hantering av personuppgiftsincidenter har ni rutiner för hantering av personuppgiftsincidenter och er personal informeras om rutinerna. Nämnden får delvis information om anmälda incidenter.

Informationssäkerhet

Vad gäller informationssäkerhetsarbetet så gör ni delvis ett arbete med informationssäkerhetsklassning och ni har inga fastställda roller runt systemförvaltning.

Frågor om GDPR i samband med upphandling

När det gäller frågor om GDPR i samband med upphandling har ni en form av checklista för dataskyddsfrågor i samband med upphandling av nya system.

Det ställs krav på lämplig säkerhet vid upphandling av nya system som ni berörs av.

Ni tar fram förslag till PUB-avtal med instruktioner som en del av upphandlingsunderlaget i samband med upphandling av nya system som ni berörs av.

Sammanvägd bedömning

Vår bedömning är att det viktigaste som bildningsnämnden i Katrineholms kommun behöver arbeta vidare med är:

1. Ta fram rutin för att informera nämnden om sitt ansvar som personuppgiftsansvarig.
2. Ta fram rutiner för arbetet med registerförteckningar och planerar in regelbunden information om aktuella registerförteckningar med nämnden.
3. Vi rekommenderar att ni snarast går igenom och fastställer med vilket stöd ni gör era tredjelandsöverföringar.
4. Vi rekommenderar att ni gör en risk- och konsekvensbedömning med anledning av de tredjelandsöverföringar som ni har. Utifrån denna bedömning tar ni fram en åtgärdsplan
5. Planera in regelbunden information om anmälda personuppgiftsincidenter med nämnden.
6. Vi rekommenderar att ni påbörjar ett arbete med att informationssäkerhetsklassa er information.
7. Ta fram en organisation för systemförvaltning där systemägare och systemförvaltare utses och definieras och att det blir tydligt vem som har driftansvar.

Dataskyddsteamet

Therese Jigsved
Dataskyddsombud/
Förbundsjurist

Anders Danielsson
Informationssäkerhets-
specialist

Ria Larsson
Arkivarie

Hugo Persson
Jurist, dataskydd
och IT-rätt

Tillsyn familjedaghemmet Kotten 2022

Förvaltningens förslag till beslut

Bildningsnämnden godkänner redovisad tillsyn av familjedaghemmet Kotten 2022

Sammanfattning av ärendet

Bildningsförvaltningen har genomfört tillsyn på familjedaghemmet Kotten. Syftet med tillsynen är att säkerställa att kraven i 8 kap Skollagen (2010:800) följs. Utifrån tillsynen har en tillsynsrapport skrivits. Familjedaghemmet Kotten har getts möjlighet att inkomma med synpunkter på rapporten. Uppföljning sker med nytt besök efter ca ett år, såvida inga allvarliga brister uppmärksammas.

Ärendets handlingar

- Tillsyn av enskilda förskolor och annan pedagogisk verksamhet - tillsynsrapport

Johanna Siverskog
Ekonom

Beslutet skickas till:

Akten

Tillsyn av enskilda förskolor och annan pedagogisk verksamhet

Syftet med tillsynen är att säkerställa att kraven i 8 kap Skollagen (2010:800) följs. När tillsynen är avslutad skrivs en tillsynsrapport. Den enskilda/fristående verksamheten ska ges möjlighet att inkomma med synpunkter på rapporten. Uppföljning sker med nytt besök efter ca ett år, såvida inga allvarliga brister uppmärksammas.

Samtliga nedanståendesvar, med undantag för notiser gällande dokumentation, är föreståndarens egna svar.

ALLMÄNNA FÖRUTSÄTTNINGAR	
Genomförd tillsyn, datum	2022-09-16
Enhetens namn	Familjedaghemmet Kotten
Namn och funktion på dem som deltar vid tillsynsbesöket	Therese Fjellbakk, föreståndare
Namn och funktion på dem som utför tillsynen från Katrineholms kommun	Malin Andersson och Ann Ardnell, barnomsorgshandläggare
Enhetens startår	2017-09-04
Förskolechefens/föreståndarens namn	Föreståndare, dagbarnvårdare Terese Fjellbakk
Vilken pedagogisk inriktning har enheten?	Ekologisk inriktning
Vad utmärker pedagogiken/enhetens verksamhet?	Mycket är ekologiskt, mat och material. Är mycket i naturen.
Övrigt	

ORGANISATION OCH LEDNING	
Enhetens namn	C-företaget
Föreningsform/annan form	C-företaget
Vilka mål och riktlinjer har styrelsen för verksamheten?	En gemensam skrift för hela C-företaget, inte enbart för Kotten.
Hur är styrelsens sammansättning?	Vet ej.
Vilka öppettider har enheten?	06:00-18:30
<ul style="list-style-type: none">• Terminstid	Se ovan.
<ul style="list-style-type: none">• Under jul- och sommarlov	Stängt fyra veckor i rad under sommaren.
Vilka ansvarsområden har föreståndaren?	Arbetar i barngruppen, mat och städ. Löneunderlag, vikarieanskaffning.
Är gränsdragningen tydlig mellan styrelse – föreståndare?	Ja, det är tydligt.
Om det är ett föräldrakooperativ – är gränsdragningen tydlig mellan styrelse och föräldrar?	Ej aktuellt.

Hur upplyses personalen om tystnadsplikten enl. Skollagen (2010:800) 29 kap, 14§?	I samband med anställningen, skriver personalen på sekretessavtal.
Skriver styrelse och, i förekommande fall, föräldrar som är inblandade i förskolans verksamhet på någon tystnadspliktsförbindelse?	Endast personal.
Hur förvaras känsliga handlingar?	Låsbart skåp.
Övrigt	

EKONOMI	
Tar enheten ut föräldraavgifter i enlighet med förordningen om maxtaxa? Om inte, hur bestäms föräldraavgiften?	Ja
Tar enheten ut några andra avgifter, t.ex. köavgifter eller årsavgifter?	Nej
Har årsredovisning/bokslut skickats in till förvaltningen?	Ja
Finns personal med ansvar för verksamhetens budgetarbete?	C-företaget skickar månadsvis en rapport till Kotten.
Har personal insyn i verksamhetens budgetarbete?	Ja
Har föräldrar insyn i verksamhetens budgetarbete?	Till viss del.
KÖREGLER	
Följer ni kommunens kö- och avgiftsregler?	Ja
Finns det kö?	Ja. 10 barn finns i kö.
Vilka antagningsregler eller andra urval tillämpas?	Katrineholms kommuns regler.
BARNGRUPPEN	
Antal platser enligt tillstånd	12
Antal inskrivna barn	11 (1 nytt i januari)
Antal grupper	1
Gruppernas storlek	
Antal barn födda år:	
2023 -	
2022 -	
2021 -	
2020 -	1
2019-	7
2018-	2
2017-	1

Totalt	11		
Antal barn från Katrineholm resp. annan kommun	8 barn från Katrineholm och 3 barn från Flen		
Könsfördelning	2 pojkar och 9 flickor		
Hur stor är omsättningen i barngruppen?			
PERSONAL			
Pedagogiskt ansvarig			
Antal personal (personer) per avdelning/grupp	Grupp 1:	Grupp 2:	Ej avd. bunden personal
	2		
Totalt antal anställda personer			
2			
Könsfördelning:	Antal kvinnor:	Antal män:	
	9	1	
Övrigt 2 personer är anställda. 8 timvikarier, en är man.			

Arbetstid i procent i barngrupp:	Avd. 1:	Avd.2:	Ej avd. knuten personal
Förskollärare	1		
Barnskötare	1		
Fritidspedagog	-		
Grundskollärare	-		
Övriga	1 utbildar sig		
Totalt			
Övriga anställda i procent:			
• Enhetschef	Föreståndaren		
• Kökspersonal	Föreståndaren		
• Städpersonal	Föreståndaren		
• Övriga			
Ev. resursperson i procent	0		
Hur stor är omsättningen i personalgruppen?	Liten omsättning.		
Hur är vikariesituationen?	Använder Facebook för att hitta ny personal.		
Genomförs medarbetarsamtal med personalen? Hur ofta?	En gång per år.		
Finns det någon kompetensutvecklingsplan för personalen?	Får tips från C-företaget.		
Vilken kompetensutveckling har ägt rum på senare tid?	Ingen.		

Vad finns det för riktlinjer angående personalhälsovård?	Från C-företaget.
Vad finns det för möjlighet till planering av den pedagogiska verksamheten?	Planeringsdagar. APT en gång i månaden.
Förekommer hela planeringsdagar då enheten stänger?	Ja, fyra per år.
FÖRÄLDRAMEDVERKAN	
Om föräldrakooperativ, är medlemskap i föreningen obligatorisk eller frivillig?	Ej aktuellt.
Hur involveras föräldrarna i enhetens verksamhet?	Föräldramöte en gång per termin. Ibland får föräldrarna förbereda sig med enkät innan. Utvecklingssamtal ett per år. Dagliga samtal, sms.
Är ev. föräldramedverkan obligatorisk eller frivillig?	Frivillig.
Genomförs utvecklingssamtal om barnen med föräldrarna och i så fall hur ofta?	Ett samtal per år utan barn.
SÄRSKILT STÖD	
Antal barn med särskilda stödinsatser	0
Finns det ytterligare barn som ni har bedömt har behov av stödinsatser men som inte har det idag? I så fall hur många?	Ej aktuellt.
Vilken form av stöd är det som förekommer och i vilken omfattning?	Ej aktuellt.
Finns det någon särskild kompetens inom den befintliga personalgruppen för att hantera barn med rätt till särskilt stöd?	Beror på det särskilda stödet barnet behöver.

Är handlingsplaner/åtgärdsplaner upprättade för barn med rätt till särskilt stöd?	Ja.
På vilket sätt är föräldrarna delaktiga i ev. handlingsplaner/åtgärdsplaner?	-
På vilket sätt följer ni upp de särskilda stödinsatserna som sätts in?	-
MODERSMÅLSSTÖD	
Antal barn med annat modersmål än svenska. Vilket språk?	3 barn engelska (swahili)
Antal personal med annat modersmål än svenska. Vilket språk?	Bland vikarierna, 2 arabiska
NORMER OCH VÄRDEN	
Hur arbetar ni mot kränkande behandling?	Likabehandlingsplan. (Som uppdateras varje år). Uppserverar situationer bland barnen, utvecklar dem till positiva projekt.
Hur arbetar ni med jämställdhet mellan pojkar och flickor?	Det behövs inte, det finns levande i gruppen.
Hur arbetar ni med olika kulturer?	Genom böcker.
Hur arbetar ni med demokratifrågor och på vilket sätt har barnen delaktighet och inflytande?	Temaveckor utöver det dagliga talet där man pratar om vet som bestämmer.
Hur arbetar ni med barnens förmåga till empati?	Likabehandlingsplanen. Kompisveckor utifrån behovet.
På vilket sätt stimuleras barnens kommunikationsförmåga?	Vi kommunicerar hela tiden. Tisdagar är mer språk under en samling, utifrån vad barnen gillar.
KVALITETSARBETE OCH UPPFÖLJNING	
Är styrdokumentet ett levande dokument? (Skollagen(2010:800) 8 kap, läroplanen Lpfö18)	Vi arbetar med det i vår årsplanering. Tar olika delar; matematik, djur och natur.

På vilket sätt arbetar enheten med styrdokumentet?	I planeringsarbetet.
På vilket sätt följer enheten upp att mål och riktlinjer i styrdokumentet följs?	Följer upp det i verksamhetsberättelsen.
Har ni en lokal arbetsplan för enheten?	Riktlinjer från C-företaget.
Gör ni individuella utvecklingsplaner för barnen?	Ja, genom utvecklingssamtalsmallen.
Hur sker kvalitetsarbetet inom enheten? Hur följs det upp?	Genom verksamhetsberättelsen.
Gör ni kvalitetsredovisning?	-
Vilka metoder förekommer för att mäta föräldrarnas synpunkter och uppfattningar om verksamheten?	Enkäter, föräldramöten, utvecklingssamtal.
MILJÖ	
Hur upplever ni innemiljön?	Jobbar ständigt för att skapa en lugn miljö. Delar upp barnen. Man blir aldrig klar...
Hur upplever ni utemiljön?	Den fungerar bra just nu. Barnen leker mycket i skogen.
På vilket sätt har ni försökt göra miljön trygg och hälsosam?	Lagar trasiga saker. Vill ha hållbart material. Nämnar staketet, som de inte hade ett behov av men det blev väldigt bra.
På vilket sätt har ni försökt göra miljön utvecklande och stimulerande för barnen?	Möblera små rum i rummet. Hjälper barnen att starta upp en aktivitet.
Finns det något i miljön som upplevs som riskfyllt?	Nej.
Hur upplever ni arbetsmiljön för barnen?	Det kan vara högljudd ibland. Spring inomhus.
Hur upplever ni arbetsmiljön för personalen?	Se ovan.

Har ni en reviderad likabehandlingsplan?	Ja
ÖVRIGT	
Har ni några särskilda utedagar eller tider då ni är ute?	Ute varje dag efter 09:30 En dag till stora skogen Mer utomhus sommartid
Måltidslösningar	Matplats i köket.
Städlösningar	Föreståndaren städar.
Finns det några inkomna klagomål på förskolan och i så fall vilka?	Nej

HANDLINGAR SOM KOMMUNEN FÅTT TA DEL AV/FÅTT KOPIA PÅ:	
• Budget	
• Årsredovisning för föregående räkenskapsår	Ja
• Verksamhetsberättelse	Ja
• Föreningens/bolagets stadgar	Ja
• Föreningens/bolagets firmatecknare	Ja
• Ev. F-skattebevis	Ja
• Registreringsbevis	Ja
• Styrelsens sammansättning	Ja
• Hyresavtal eller motsvarande för lokalen	Ja
• Ev. protokoll från brandmyndigheter	
• Ev. protokoll från miljö- och hälsoskyddsmyndigheter	Ej aktuellt
• Utbildningsbevis för föreståndaren	Ja
• Beskrivning av personalens utbildning och erfarenhet	Ja
• Utdrag ur belastningsregistret avseende personal som arbetar på eller har arbetat på förskolan (inkl. timanställda) under den senaste 12- månadersperioden. (Ska ha anställts år 2001 eller senare. Kontroll får endast göras en gång och i samband med anställning).	Ja
• Kvalitetsredovisning	-
INFORMATION OCH RÅD	
Informerar om skyddsombud	
Informerar om riskhanteringsplaner för:	
• Hantering av farliga ämnen	Finns ett häfte.
• Brandutrymning	Brandprotokoll. Brandövningar.

<ul style="list-style-type: none">• Säkerhet vid utflykter och dylikt	Telefon + barnlista. Räknar barn, västar.
<ul style="list-style-type: none">• Säkerhet mot övergrepp och liknande	Text i säkerhetspärm
<ul style="list-style-type: none">• Krishanteringsplan	Från C-företaget
Ingår enheten i något nätverk?	Nej
Försäkringar – barn vid enskilda enheter inkluderas inte i kommunens olycksfallsförsäkring som gäller under barnets vistelse på enheten samt vägen till och från enheten. Föräldrarna bör informeras om detta.	Via C-företaget
Enhetens rätta e-postadress	fdhkotten@outlook.com
Synpunkter och önskemål på samarbetet/informationen från kommunen	Uppdaterad med regler och liknade

Övrigt:

Under tillsynen gjorde ansvariga (Ann Ardnell och Malin Andersson) följande observation som tycks vara av vikt att informera om att staketet är på plats runt gården men grind saknas, vilket skapar en inhägnad med en öppning.

Återrapportering av uppdrag - Elevboenden

Förvaltningens förslag till beslut

Bildningsnämnden godkänner utredningen och skickar den vidare till kommunstyrelsen.

Sammanfattning av ärendet

I Kommunplanen 2019 – 2022 under kapitel "En stark och trygg skola för bättre kunskaper" anges ett särskilt uppdrag till bildningsnämnden. Detta uppdrag syftar till att utreda möjlighet för att skapa boenden för elever från andra orter som går utbildningar i Katrineholm.

Utredningsarbetet påbörjades 2019 då bildningsförvaltningen och KFAB tillsammans startade inventering av möjliga lokaler.

Inventeringen visade att de lokaler som ansågs lämpliga inte var möjliga att vid denna tidpunkt omvandla till bostäder på grund av ett antal anledningar. Exempelvis användes lokaler på Lindengymnasiet vid inventeringstillfället av KomTek samt som arbetsplatser för lärare. "Lyckebo"-lokalerna och Rektorsvillan användes av Resursskolan Järvenskolan City.

Utifrån denna situationen pausades inventeringsarbetet tills vidare.

Nu är Stensätterskolan och den nya delen av Järvenskolan färdigbyggda, vilket har frigjort vissa kommunägda lokaler. Detta öppnar för nya möjligheter avseende lokalanvändning. Bland annat disponeras inte längre "Lyckebo"-lokalerna och Rektorsvillan av Järvenskolan City som har flyttat sin verksamhet till ordinarie lokaler.

I utredningen har det också gjorts en kartläggning av de elever som i dagsläget inte är skrivna i Katrineholms kommun.

I utredningen föreslås bland annat att en inventering av behoven hos eleverna behöver göras innan förvaltningen går vidare med eventuella förslag till ombyggnationer.

Det anses även lämpligt att inventera eventuella behov hos studenter inskrivna i Viadidakts verksamheter samt på Yrkeshögskolan INSU för att på bästa sätt samordna insatser för samtliga studerande i Katrineholms kommun oavsett huvudman eller verksamhetsform dessa är inskrivna inom.

I det fall det visar sig att det föreligger ett faktiskt behov hos nuvarande och potentiella studenter, behöver en fördjupad analys av vilka av de tillgängliga lokalerna som bäst lämpar sig att byggas om genomföras. Detta arbete görs lämpligen i samarbete mellan KFAB samt berörda förvaltningar och verksamheter.

Det föreslås att följande parametrar beaktas i denna behovsanalys:

- Antal aktuella elever på kort
- Prognoser på lång sikt
- Det geografiska läget i staden
- Kostnader för ombyggnation
- Driftskostnader

Till slut föreslås den eventuella kommande fördjupade analysen utökas till att även omfatta inventering av behov hos elever folkbokförda i Katrineholm kommun. Detta då bildningsförvaltningen med jämna mellanrum kommer i kontakt med elever folkbokförda i kommunen som av olika anledningar har behov av eget boende. Detta arbete är lämpligt att genomföras av bildningsförvaltning och socialförvaltningen tillsammans.

Ärendets handlingar

- Utredning: Förutsättningar att skapa elevboenden

Johanna Siverskog
Ekonom

Beslutet skickas till:

Kommunstyrelsen

Akten

Utredning: Förutsättningar att skapa elevboenden

Utredning med förslag på insatser

Förvaltning: Bildningsförvaltningen

Datum: 25 oktober 2022

Utredare: Ola Stenliden

Arijana Bajric Gredelj

Innehåll

Uppdrag	3
Syfte	3
Mål	3
Inventering av lokaler	4
Nuläget	5
Rekommendationer.....	8
Omvärldsbevakning	9

Uppdrag

I Kommunplanen 2019 – 2022 under kapitel "En stark och trygg skola för bättre kunskaper" anges ett särskilt uppdrag till bildningsnämnden. Detta uppdrag syftar till att utreda möjlighet för att skapa boenden för elever från andra orter som går utbildningar i Katrineholm.

Syfte

Syfte med denna utredning är att identifiera möjligheter att skapa boenden för elever inskrivna på framförallt gymnasieprogram som erbjuds inom ramen för Katrineholms kommunala gymnasieskolor.

Mål

Utredningen har som mål att kartlägga eventuella nuvarande och framtida behov av elevboenden, inventera lämpliga lokaler aktuella för ombyggnation och ta fram adekvata framtida insatser vilka svarar på det särskilda uppdragets förväntningar.

Inventering av lokaler

Utredningsarbetet påbörjades 2019 då bildningsförvaltningen och KFAB tillsammans startade inventering av möjliga lokaler.

I detta arbete identifierades följande lokaler som eventuellt lämpliga för ombyggnation till studentbostäder:

- lokaler i de övre våningsplanen på Lindengymnasiet
- lokaler som den fristående förskolan "Lyckebo" tidigare disponerade.
- lokaler tillhörande Nävertorpsskolan, den så kallade Rektorsvillan med flera

Inventeringen visade att de lokaler som ansågs lämpliga inte var möjliga att vid denna tidpunkt omvandla till bostäder på grund av ett antal anledningar. Exempelvis användes lokaler på Lindengymnasiet vid inventeringstillfället av KomTek samt som arbetsplatser för lärare. "Lyckebo"-lokalerna och Rektorsvillan användes av Resursskolan Järvensolan City.

Ingen av de verksamheter som pågick i de aktuella lokalerna var möjliga att flytta till andra lokaler då byggnation av de båda grundskolorna Järvensolan och Stensättersskolan, som enligt plan skulle varit klara 2020, blev kraftigt försenad. Med anledning av förseningen i byggnationsprocessen var bildningsförvaltningen tvungen att nyttja de aktuella lokalerna för skolverksamhet.

Utifrån den ovan konstaterade situationen pausades inventeringsarbetet tills vidare.

Nuläget

I skrivande stund är Stensätterskolan och den nya delen av Järvenskolan färdigbyggda, vilket har frigjort vissa kommunägda lokaler. Detta öppnar för nya möjligheter avseende lokalanvändning. Bland annat disponeras inte längre "Lyckebo"-lokalerna och Rektorsvillan av Järvensskolan City som har flyttat sin verksamhet till ordinarie lokaler.

Hösten 2023 beräknas ombyggnation av före detta Tallåsskolan att vara klar. Detta skapar ytterligare möjligheter optimera användning av lokaler. Exempelvis är det då önskvärt att flytta nuvarande verksamhet som pågår i Järvensskolans hemkunskapshus som tillhör gamla Tallåsdelen. Denna lokal är ett före detta bostadshus, vilket eventuellt gör det lämpligt att omvandla till elevbostäder.

Dock har närmare undersökning av lokaler på Lindengymnasiet visat att dessa inte lämpar sig som studentbostäder då tillskapande av desamma strider mot kommunens detaljplan. Detta på grund av att Lindengymnasiets verksamhet nyttjas för allmänt ändamål och inte för boende.

KFAB gjorde även sonderingar om huruvida det skulle vara möjligt att inrätta ett boende på annan plats, huset Igelkotten. Detta blev dock aldrig aktuellt och enligt uppgift har flera gruppboendestäder lagts ned sedan dess.

En kartläggning av elevernas folkbokföringsadresser visar att 340 elever av totalt 1401 elever inskrivna i Katrineholms kommunala gymnasieskolor är folkbokförda i andra kommuner. Av dessa 340 elever är hela 322 elever skrivna i antingen Finspångs, Flens eller Vingåkers kommun.

Vidare saknar 24 elever en folkbokföringsort, men en undersökning på individnivå visar att samtliga elever inom denna kategori bor i antingen Katrineholms eller Vingåkers kommun.

Av de kvarvarande 18 eleverna inskrivna i Katrineholms gymnasieskolor, men med annan folkbokföringsort, har 14 elever en adress inom pendlingsavstånd till Katrineholm och med relativt goda buss- och tågförbindelser.

I tabellen nedan återfinns sammanställning av antal elever per folkbokföringsort.

Folkbokföringskommun	Antal elever
Katrineholm	1 037
Vingåker	226
Flen	81
Folkbokföring saknas	24
Finspång	15
Eskilstuna	5
Norrköping	3
Gnesta	1
Gotland	1
Hallsberg	1
Kristianstad	1
Kumla	1
Kungsör	1
Linköping	1
Sollentuna	1
Torsby	1
Örebro	1
Totalt	1 401

Tabell 1. *Antal elever i Katrineholms gymnasieskolor per folkbokföringsort, oktober 2022*

Vid sammanställning av tillgängliga data avseende de 18 elever inskrivna i Katrineholms gymnasieskolor och med adress på annan ort än Katrineholm, Finspång eller Vingåker framkommer det att dessa elever är spridda över ett antal nationella program i kommunen.

Diagrammet nedan visar fördelning av de 18 eleverna per program.

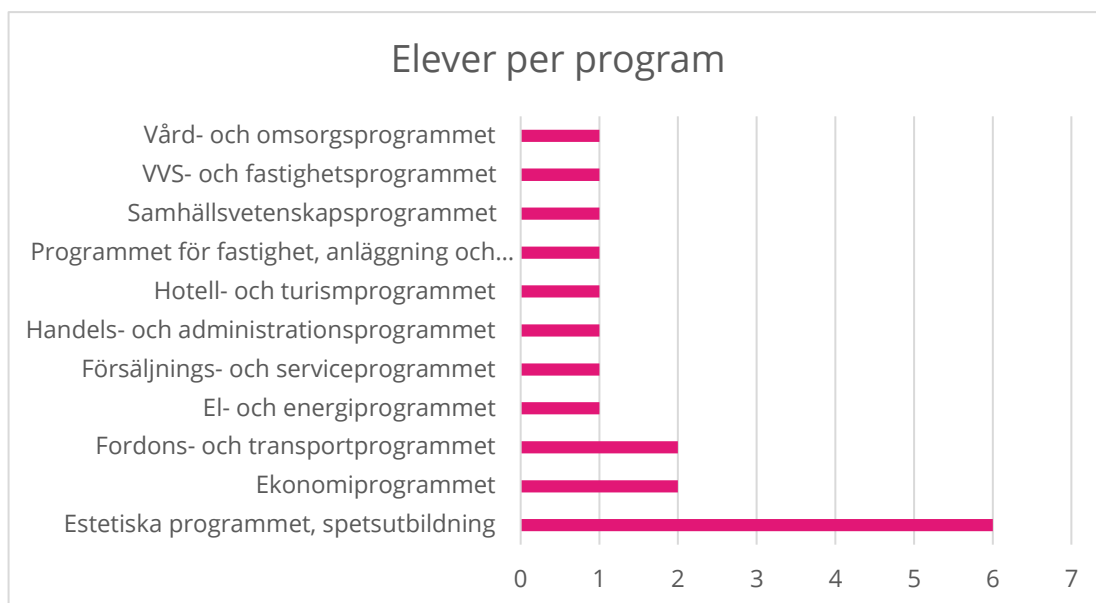

Diagram 1. Antal elever per program i Katrineholms gymnasieskolor, ej folkbokförda i Flen, Finspång, Vingåker eller Katrineholm, oktober 2022

Av data som presenteras i diagrammet ovan går det att utläsa att den aktuella elevgruppen är spridd över elva olika nationella program och fem gymnasieskolor.

Staplarna i diagrammet vittnar om ett förväntat resultat med högst antal elever från annan kommun inskrivna på Estetiska programmet, spetsutbildning med riksantag. Fördjupning på individnivå visar dock på ett mycket överraskande resultat, nämligen att samtliga elever i denna grupp har folkbokföringsort inom en radie på sju mil. Hemkommuner för dessa elever är Gnesta, Eskilstuna och Norrköping.

Rekommendationer

Kartläggningen visar att nya möjligheter avseende skapande av elevbostäder har uppstått sedan första inventeringen gjordes 2019.

Då läget har förändrats väsentligt inom ett antal andra parametrar mellan hösten 2019 och hösten 2022, anser utredaren att en inventering av behoven hos eleverna behöver göras innan förvaltningen går vidare med eventuella förslag till ombyggnationer.

Det kan dock konstateras att visst, om än liten, behov föreligger då Estetprogrammet på Duveholmsgymnasiet har spetsutbildning inom animation med riksantag. Ett erbjudande om studentbostäder skulle troligen attrahera fler elever från hela landet. Idag upptas platser på detta program av elever från Katrineholm och angränsande kommuner med pendlingsavstånd.

Det anses även lämpligt att inventera eventuella behov hos studenter inskrivna i Viadidakts verksamheter samt på Yrkeshögskolan INSU för att på bästa sätt samordna insatser för samtliga studerande i Katrineholms kommun oavsett huvudman eller verksamhetsform dessa är inskrivna inom.

I det fall det visar sig att det föreligger ett faktiskt behov hos nuvarande och potentiella studenter, behöver en fördjupad analys av vilka av de tillgängliga lokalerna som bäst lämpar sig att byggas om genomföras. Detta arbete görs lämpligen i samarbete mellan KFAB samt berörda förvaltningar och verksamheter.

Det föreslås att följande parametrar beaktas i denna behovsanalys:

- Antal aktuella elever på kort
- Prognoser på lång sikt
- Det geografiska läget i staden
- Kostnader för ombyggnation
- Driftskostnader

Till slut föreslås den eventuella kommande fördjupade analysen utökas till att även omfatta inventering av behov hos elever folkbokförda i Katrineholm kommun. Detta då bildningsförvaltningen med jämna mellanrum kommer i kontakt med elever folkbokförda i kommunen som av olika anledningar har behov av eget boende. Detta arbete är lämpligt att genomföras av bildningsförvaltning och socialförvaltningen tillsammans.

Omvärldsbevakning

I enlighet med uppdraget har utredaren genomfört omvärldsbevakning på två olika sätt – dels genom att samla in svar och erfarenheter från andra kommuner, dels genom aktiv omvärldsbevakning samt digital sökning efter goda exempel runt om i landet.

De kommuner som utredaren varit i kontakt med är:

- Nyköping, studie- och yrkesvägledare
- Torsås, utbildningskoordinator
- Linköping, rektor
- Borås, studie- och yrkesvägledare
- Varberg, rektor

Som resultat av omvärldsbevakningen kan det konstateras att den information som finns tillgänglig inom den offentliga sektorn och de kommuner som utredaren varit i kontakt med visar på att effekter av tillskapande av elevbostäder medför utökad administration, underhålls- och driftskostnader av betydande art. Samtidigt finns det få indikatorer som visar på att attraktionskraften i de olika programmen styrs av tillgången på elevbostäderna, utan är endast kopplad till programmets innehåll.

Åtterrapporering av uppdrag - Naturskola

Förvaltningens förslag till beslut

Bildningsnämnden godkänner utredningen och skickar den vidare till kommunstyrelsen.

Sammanfattning av ärendet

I Kommunplanen 2019 – 2022 under kapitel "En stark och trygg skola för bättre kunskaper" gavs ett särskilt uppdrag till bildningsnämnden. Detta uppdrag syftar till att utreda möjlighet för att starta en naturskola som en resurs för att ge alla barn och elever ökade möjligheter att upptäcka, uppleva och lära ute i naturen. I uppdraget ingår vidare inventering av lämpliga platser för utomhuspedagogik, så kallade skolskogar samt omvärldsbevakning och förslag till framtida insatser.

Resultatet av utredningen motiverar att bildningsförvaltningen i Katrineholms kommun bör satsa på att starta en naturskola samt skapa lämpliga platser för utomhuspedagogik, så kallade skolskogar. Detta för att erbjuda barn och elever i de kommunala verksamheterna en flerdimensionerad undervisning. Systematisk utbildning och stöd bör erbjudas pedagoger och rektorer inom förskola och skola så att de i sin tur kan ge ännu mer strukturerat stöd till barn och elever med stöd i utomhuspedagogik som didaktisk metod. I förekommande fall indikerar utredningen även behov av utbildningsinsatser som direkt riktar sig till barn och elever inom bildningsförvaltningens samtliga verksamhetsformer.

En riktad satsning bör utformas och genomföras i samverkan mellan olika professioner (t.ex. centrala förstelärare, skolledare, speciallärare, specialpedagoger och verksamhetsutvecklare) samt kopplas tydligt till det systematiska kvalitetsarbetet som genomförs i bildningsförvaltningen i Katrineholms kommun.

För att pedagogerna ska kunna stötta barn och elever krävs att pedagogerna har både teoretisk kunskap och praktiska redskap att veta vad de kan göra samt hur. Det stöd som ges behöver också vara förankrat i forskning och beprövad erfarenhet för att ha potential att verkligen ge effekt, vilket är kopplat till frågan varför. Pedagogerna kan då på ett professionellt, riktat och medvetet sätt stötta barn, elever och varandra, som komplement till den digitala utvecklingen som dagligen sker inom verksamheten.

Ärendets handlingar

- Utredning: Förutsättningar att starta en naturskola

Johanna Siverskog
Ekonom

Beslutet skickas till:

Kommunstyrelsen

Akten

Utredning: Förutsättningar att starta en naturskola

Utredning med förslag på insatser

Förvaltning: Bildningsförvaltningen

Datum: 26 oktober 2022

Utredare: Arijana Bajric Gredelj

Innehåll

Förord	5
1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Utredningens disposition	6
1.3 Syfte och frågeställningar	6
1.3.1 Frågeställningar	6
1.4 Mål	7
1.5 Centrala begrepp.....	7
2. Forskning och teoriförankring	9
2.1 Barnkonventionen.....	9
2.2 Skollag (2010:800)	9
2.3 Läroplan för förskolan (Lpfö18)	10
2.4 Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22)	11
2.5 Agenda 2030	11
2.6 Kommunala styrdokument.....	12
2.7 Forskning inom området.....	13
2.7.1 Utomhuspedagogik ur ett historiskt perspektiv.....	13
2.7.2 Naturskolan ur ett historiskt perspektiv.....	14
2.7.3 Senare forskning.....	15
2.7.4 Naturskolans metodik.....	16
2.8 Summering av övrig forskning inom området.....	18
3. Metod	19
3.1 Datainsamling.....	19
3.2 Kvalitativ metod.....	19
3.3 Urval	19
3.4 Etiska ställningstaganden.....	20
3.5 Avgränsning.....	21
4. Resultat och analys	22
4.1 Om utomhuspedagogik.....	22
4.1.1. Koppling till styrdokument	22
4.1.2 Undervisningsmetoden	23
4.1.3 Naturen som kunskapskälla.....	23
4.1.4 Platsens betydelse för inläring	23
4.2 Omvärldsbevakning	24

4.2.1 Fast plats.....	24
4.2.2 Uppsökande verksamhet	24
4.2.3 Bussbaserad verksamhet	24
4.2.4 Organisation, finansiering och huvudmannaskap	25
4.3 Förutsättningar och resurser.....	25
4.3.1 Skolskogar	25
4.3.2 Naturskola	26
4.3.3 Naturskolan i pågående och kommande miljö- och hållbarhetsprojekt.....	28
5. Diskussion.....	29
5.1 Resultatdiskussion	29
5.1.1 Mervärde med utomhuspedagogik	31
5.1.2 Matematik och svenska med utomhuspedagogik som didaktisk metod	32
5.1.3 Sammanfattning av resultat.....	33
6. Slutsatser	34
6.1 Förslag på omedelbara åtgärder	34
6.2 Förslag på långsiktiga insatser	35
7. Referenslista.....	37

Hela kroppen behövs för att lära

*Ögon kan se och öron kan höra,
men händer vet bäst hur det känns att röra.*

Huden vet bäst när någon är nära.

Hela kroppen behövs för att lära.

*Hjärnan kan tänka och kanske förstå,
men benen vet bäst hur det är att gå.*

Ryggen vet bäst hur det känns att bära.

Hela kroppen behövs för att lära.

*Om vi skall lära oss nått om vår jord,
så räcker det inte med bara ord.*

Vi måste få komma det nära.

Hela kroppen behövs för att lära.

Dikt av okänd författare
(Almqvist & Karlsson 2006, s. 2)

Förord

I Katrineholms kommun är det aldrig långt till naturen. Naturområden finns runt knuten i hela staden; här ryms en biologisk mångfald med ängsmarker, sjöar och svampskogar.

Att från tidig ålder lära sig om sin närmiljö lägger en viktig grund för lärandet om hållbar utveckling. Katrineholms kommunala förskolor och skolor ska säkerställa att varje barn och elev får ta del av sin närmiljö. I läroplanerna är miljö och hållbar utveckling en viktig del av de grundläggande värden som ska förmedlas inom utbildningsväsendet.

I en stad med naturtillgångar är det viktigt att det finns förutsättningar för en likvärdig undervisning i alla stadens skolor. Bildningsförvaltningen har därför fått i uppdrag av i Kommunplanen 2019 – 2022 att utreda möjligheter att starta en naturskola. Syftet med uppdraget är att möjliggöra för fler barn att få tillgång till naturen.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I Kommunplanen 2019 – 2022 under kapitel "En stark och trygg skola för bättre kunskaper" anges ett särskilt uppdrag till bildningsnämnden. Detta uppdrag syftar till att utreda möjlighet för att starta en naturskola som en resurs för att ge alla barn och elever ökade möjligheter att upptäcka, uppleva och lära ute i naturen. I uppdraget ingår vidare inventering av lämpliga platser för utomhuspedagogik, så kallade skolskogar samt omvärldsbevakning och förslag till framtida insatser.

Det fastslås att inspirerande och trygga utemiljöer och planerad fysisk aktivitet ska finnas för alla barn och elever. Skolor och fritidshem ska sträva efter att utöka tiden för motion och idrott. Utemiljön vid förskolor och skolor ska utvecklas för att locka till fysisk aktivitet. Att vistas i skog och natur är positivt för både hälsan och lärandet. Förutsättningarna för friluftsliv och utomhuspedagogik i skolan ska stärkas.

1.2 Utredningens disposition

Utredningen inleds i kapitel 1 med en bakgrund till uppdraget samt en beskrivning av utredningsområdet. I kapitel 1 redogörs vidare för kartläggningens mål, syfte, frågeställningar och centrala begrepp.

I kapitel 2 presenteras den teoretiska förankring och tidigare forskning som utredningen bygger på, följt av utredningens metod i kapitel 3.

I kapitel 4 redogörs för resultatet av insamlat material och analys av desamma, vilket följs av resultatdiskussion som presenteras i kapitel 5 och förslag på adekvata insatser i kapitel 6.

Slutligen följer en referenslista och därefter bilagor som använts för att samla in data till utredningen.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syfte med denna utredning är att identifiera möjligheter att starta naturskola och inventera lämpliga platser för utomhuspedagogik. Syftet är i förlängningen att öka måluppfyllelsen genom att ge alla barn och elever ökade möjligheter att upptäcka, uppleva och lära ute i naturen.

1.3.1 Frågeställningar

Utredningen ämnar besvara följande frågeställningar:

1. Vilka insatser görs idag inom utredningsområdet med koppling till uppdraget i läroplanerna?
2. Vilka effekter framkommer av eventuella befintliga insatser?

3. Vilka insatser görs i några andra kommuner?
4. Vilka insatser bör göras i Katrineholms kommun framöver?

1.4 Mål

Utredningen har som mål att kartlägga eventuella nuvarande insatser och identifiera adekvata framtida insatser vilka svarar på det särskilda uppdragets förväntningar gällande möjligheter starta naturskola och inventering av lämpliga platser för utomhuspedagogik.

1.5 Centrala begrepp

Barn och elever

Begreppet barn syftar på barnen inskrivna i Katrineholms kommunala förskolor. Begreppet elever syftar på elever inskrivna i Katrineholms kommunala grund- och gymnasieskolor.

Livslångt lärande

Begreppet livslångt lärande innebär att utbildning och fortbildning pågår kontinuerligt i en människas livscykel och berör alla medborgare i samhället. Skälet till den breda definitionen av begreppet är att samma mål kan nås med olika medel, men grundar sig i att en kunskapsökning hos individen sker.

Läroplan

Läroplanerna är en del av utbildningsväsendets styrdokument.

I läroplanens inledande delar finns skolans uppdrag och värdegrund. Det som står där gäller för hela skolan och för alla lärare i alla ämnen. Det står också vilket ansvar rektorn har. I läroplanen finns det också kursplaner för olika ämnen, till exempel matematik, svenska och bild.

Naturskola

En naturskola är ofta en central resurs i kommunens regi som hjälper skolor och förskolor att utveckla undervisning utomhus. Till naturskolan kommer barn och elever för att uppleva och inhämta kunskap i natur- och kulturmiljö. Naturskolan kan också besöka enskilda skolor och förskolor och bedriva den utomhuspedagogiska verksamheten på gården eller i skolans närmiljö.

Gemensamt för de flesta naturskolorna är att verksamheten ska ge barn och elever:

- naturkontakt och naturkänsla
- grundläggande kunskap om hållbar utveckling
- möjlighet att utveckla sina förmågor inom olika ämnen
- möjlighet till lärande utomhus utifrån läroplanens centrala innehåll inom olika ämnen
- möjlighet att vara fysiskt aktiva under lektionstid av hälsoskäl

Pedagogisk personal

Pedagogisk personal är personal som undervisar barn och elever i förskola, grundskola och gymnasieskola.

Utomhuspedagogik och utomhusdidaktik

Utomhuspedagogik och utomhusdidaktik är ett kunskapsområde och ett arbetssätt med fokus på undervisning och lärande i både skolrelaterade och icke skolrelaterade sammanhang där man lyfter fram platsens betydelse.

2. Forskning och teoriförankring

I följande kapitel redogörs för utredningens teoretiska förankring och vetenskaplig bakgrund. Utredningen kommer att använda sig av dessa teorier och bakgrunder för att analysera och diskutera resultat i kapitel 4. och kapitel 5. Nedan följer delar ur förskolans och grundskolans läroplaner, barnkonventionen, skollagen samt några exempel från forskning inom området.

2.1 Barnkonventionen

Bestämmelser om vad barn i Sverige har rätt till har sedan länge fastställts genom Förenta nationens konvention om barns rättigheter (Unicef, 1989) och gäller sedan 1 januari 2020 som svensk lag.

Syftet med barnkonventionen är att stärka barns rättigheter och har sedan Sverige ratificerade konventionen 2009 gjort Sverige skyldiga att vidta åtgärder som resulterat i svensk lagändring.

Införandet av Barnkonventionen som svensk lag innebär ett förtydligade hur offentlig och privat sektor ska tillämpa lagtext i förhållande till konventionen.

Enligt barnkonventionens grundprinciper

- har alla barn samma rättigheter och inget barn får diskrimineras, artikel 2
- ska barnets bästa komma i främsta rummet, artikel 3
- har barnet rätt till liv, överlevnad och utveckling, artikel 6
- har barnet rätt att uttrycka sin åsikt. Vuxna ska lyssna, beakta och återkoppla till barnet, artikel 12.
- ska barns utbildning bland annat syfta till att utveckla respekt för närmiljön, artikel 29.

2.2 Skollag (2010:800)

I Skollagen betonas det att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

1 kap. 4 § Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. /.../

/.../ I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

1 kap. 8 § Alla ska /.../ ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet /.../

1 kap. 9 § Utbildningen /.../ ska vara likvärdig /.../

1 kap. 10 § I all utbildning /.../ som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt /.../

1 kap. 11 § För varje skolform /.../ ska gälla en läroplan /.../ Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen /.../

3 kap. 2 § Alla barn och elever i samtliga skolformer och i fritidshemmet ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller, ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.

Elever som lätt uppfyller de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling. Lag (2022:146).

2.3 Läroplan för förskolan (Lpfö18)

Lärande för hållbar utveckling ska genomsyra det svenska skolväsendet enligt skollag och läroplaner. I Lpfö 18 lyfts vikten av att ge *”förståelse för hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling”*.

En positiv framtidstro ska prägla utbildningen. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle. Barnen ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig.

Utbildningen ska ta tillvara barnens nyfikenhet samt utmana och stimulera deras intresse för och kunskaper om natur, samhälle och teknik. Barnen ska få förutsättningar att utveckla en allsidig rörelseförmåga genom att ges möjlighet att delta i fysiska aktiviteter och vistas i olika naturmiljöer. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva rörelseglädje och därigenom utveckla sitt intresse för att vara fysiskt aktiva. När fysisk aktivitet, näringsriktiga måltider och hälsosam livsstil är en naturlig del av

barnens dag kan utbildningen bidra till att barnen förstår hur detta kan påverka hälsa och välbefinnande.

Utbildningen ska ge varje barn möjligheter att utforska, ställa frågor och samtala om företeelser och samband i omvärlden och på så sätt utmana och stimulera deras intresse för hälsa och välbefinnande samt för hållbar utveckling.

2.4 Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22)

I Lgr22 står det att läsa att *”Genom ett miljöperspektiv får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling”*.

Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling. Undervisningen ska även utmana och stimulera elevernas intresse för olika tider, platser och kulturer.

Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla en allsidig rörelseförmåga genom att få delta i fysiska aktiviteter och vistelse i olika naturmiljöer. Undervisningen ska ge eleverna möjlighet att uppleva rörelseglädje och därigenom utveckla sitt intresse för att vara fysiskt aktiva. Vidare ska undervisningen bidra till en förståelse för hur fysisk aktivitet kan påverka hälsa och välbefinnande.

Genom att eleverna får vistas i natur och samhälle ska undervisningen också stärka deras möjligheter att ta del av ett aktivt förenings-, kultur- och friluftsliv i närmiljön.

2.5 Agenda 2030

Agenda 2030 innehåller 17 globala mål och varje mål syftar till att skapa en hållbar utveckling och framtid. Sveriges kommuner och regioners arbete med Agenda 2030 mål 4 är att stödja kommuner och regioner för att elevers resultat ska förbättras.

Detta ska ske genom fyra delmål: skola av god kvalitet, relevanta färdigheter för yrkeslivet, jämställd skola och förbättrade utbildningsmiljöer samt personal- och kompetensförsörjning. Dessa delmål ska uppnås bland annat genom att det finns skickliga lärare, god arbetsmiljö och bra ledarskap.

I analysen från Sveriges kommuner och regioner lyfts bland annat att kompetensförsörjningen är en central fråga för både kommuner och regioner som behöver klara av att bemanna verksamheter med kompetenta medarbetare och använda individers kompetens rätt för att främja livslångt lärande (Regeringen 2018 - 2020; Sveriges kommuner och

regioner, 2021a; Sveriges kommuner och regioner 2021b; Sveriges kommuner och regioner 2021c).

Det livslånga lärandet innebär att utbildning och fortbildning pågår kontinuerligt i en människas livscykel och berör alla i samhället. Lärandet sker, på sätt och vis, självmant och tillhör individens utveckling och ökning av livskvalitet. Livslångt lärande kan uppfyllas genom olika medel, men alla sätt har samma mål, att en kunskapsökning hos individen sker (Mellander, 2015; Davies & Longworth, 1996).

Livslångt lärande definieras i Agenda 2030 som ett transformativt och universellt sätt att bidra till kunskapsökning hos individer samtidigt som man arbetar för att minska de globala och nationella utmaningar som finns inom utbildning. Det livslånga lärandet ska inkludera alla åldersgrupper och lärandet startar vid födseln. Genom att använda sig av livslångt lärande som ett perspektiv vill man bekräfta att utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet som i sin tur bidrar till fred, tolerans, meningsfullhet och utveckling. Utbildning anses vara nyckeln för att säkerställa anställning och utrota fattigdom. Utbildningssektorn har i uppgift att anamma detta perspektiv och strategiskt implementera det på alla nivåer och steg i utbildningssystemet (UNESCO, 2016).

2.6 Kommunala styrdokument

Nedan presenteras delar ur kommunala styrdokument väsentliga för utredningen.

Översiktsplan 2030 Katrineholms kommun

I Översiktsplan 2030 Katrineholm kommun - del staden (2014) slås fast att värdefulla gröna stråk genom staden ska bibehållas och utvecklas i syfte att förbättra framkomlighet, tillgänglighet och biologiska samband.

Alla som bor, arbetar och går i skolan i Katrineholm ska ha god tillgång till park och naturmiljöer av god kvalitet. I Översiktsplanen slås fast att alla invånare ska ha tillgång till ett grönområde inom 300 m från sin bostad eller arbetsplats.

Grönplan för Katrineholms tätort

Grönplan har tagits fram för att fastställa mål och planeringsriktlinjer för Katrineholms gröna miljöer. Planen fungerar som ett tematiskt tillägg till Översiktsplan 2030 - del staden. I planeringsriktlinjer för ett av målen i grönplanen fastslås att vid detaljplaneläggning av nya förskolor, skolor och boenden för personer med funktionsvariationer samt för äldre bör park eller natur med goda vistelsevärden finnas inom 100 meter.

Kommunplanen 2018 - 2022

Del: En stark och trygg skola för bättre kunskaper

Att vistas i skog och natur är positivt för både hälsan och lärandet. Förutsättningarna för friluftsliv och utomhuspedagogik i skolan ska stärkas. Vi ska bland annat utreda möjligheterna att starta en naturskola, som en

resurs för att ge alla barn och elever ökade möjligheter att upptäcka, uppleva och lära ute i naturen.

Del: Ett rikt kultur-, idrotts- & fritidsliv

Goda förutsättningar för friluftsliv är positivt för såväl folkhälsa som miljö och landsbygdsutveckling. Tillgången och tillgängligheten till natur för friluftsliv ska förbättras. För att främja ett ökat friluftsliv ska vandringsleder och anläggningar för friluftsliv inventeras ...

I takt med att kommunen får fler invånare ska det planeras för fler grönområden.

I staden ska de gröna miljöerna ge goda förutsättningar för rekreation och bidra till ett attraktivt Katrineholm. Möjligheterna att skydda attraktiva och tätortsnära naturområden ska utredas, bland annat med hänsyn till förskolors och skolors behov av närbelägna grönområden.

Del: Hållbar miljö

Kommunen ska bedriva ett aktivt naturvårdsarbete och verka för stärkt biologisk mångfald och goda spridningssamband för växter och djur. De gröna miljöerna ska ge goda förutsättningar för de ekosystemtjänster som naturen levererar, exempelvis matproduktion, upplevelser och hälsa för invånare och besökare.

Hållbarhetsplan 2021

Katrineholms kommuns hållbarhetsplan för 2021. I denna rapport betonas vikten av att bygga ett socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbart Katrineholm.

Social hållbarhet

Den sociala hållbarheten handlar om hur vi lever tillsammans i våra samhällen, hur samhällena är inkluderande, hur mänskliga rättigheter efterlevs och hur vi tar hand om varandra.

Miljömässig hållbarhet

Den miljömässiga hållbarheten handlar om hur vi människor tar hand om planeten, miljön och naturen runt omkring oss.

Ekonomisk hållbarhet

Den ekonomiska hållbarheten handlar om hur vi får samhället att fungera och hur vi genom skattefinansiering och privata investeringar uppnår en sund ekonomisk balans.

2.7 Forskning inom området

2.7.1 Utomhuspedagogik ur ett historiskt perspektiv

Redan under antiken grundades tanken kring att lära genom att använda alla våra sinnen och praktiska erfarenheter av verkligheten genom Aristoteles (384-322 f.kr.) filosofi (Szczepanski, 2007, s 16). Aristoteles hade ett stort intresse för förändringar i naturen, detta är även något han delar med dagens utomhuspedagoger.

Centralt för utomhuspedagogikens metodlära är att lära med alla sinnen i en autentisk miljö. Denna metodlära har nära kopplingar till Aristoteles som ansåg att bara genom naturen kan man se den riktiga världen. Enligt Aristoteles sinnesfilosofi kunde man genom att använda sig av människans sinnen nå den högsta nivån av verklighetsgrad (Dahlgren & Szczepanski, 1997, s. 13).

En person med stor betydelse för utomhuspedagogiken var Jean Jacques Rousseau (1712- 1784). Enligt Rousseau var det av stor vikt att barn fick lära känna verkligheten. Han utvecklade metoder för sinnesträning och utvecklade även Comenius åskådningsundervisningsprincip, vilket var en aktivitetsinriktad undervisningsmetod. Rousseau betonade att det var av största vikt att denna metod skulle praktiseras tidigt i barnets utveckling (Szczepanski, 2007, s 16).

Det finns många stora namn inom pedagogiken som framhäver just det att man lär bäst genom att använda flera sinnen och genom att möta verkligheten. Ellen Key (1849-1926), John Dewey (1859-1952), Maria Montessori (1870-1952), Célestine Freinet (1896-1966) och är några bland flera viktiga namn genom historien (Szczepanski, 2007, ss.16-17).

Hedberg (2004) skriver om att det i början av 1900-talet väcktes en idé i USA om att människan måste värna om naturen. För detta syfte avsattes naturreservat som Yellowstone och Yosemite och personal (rangers) anställdes. Parallellt med detta uppstod ett behov att lära människor om hur naturen fungerar och olika typer av Naturskolor startades i USA.

I Sverige dröjde det till 1981, då den första Naturskolan på Söderåsen i Skåne startades. Att naturskolorna inte kom igång i Sverige förrän på 80-talet berodde på att landet var glesbefolkat och att allemansrätten fanns.

Efter den första Naturskolan på Söderåsen har det öppnats ytterligare cirka 100 Naturskolor runt om i Sverige (Hedberg 2004). Naturskolan i Sverige startade som en formaliserad pedagogisk idérörelse. De flesta Naturskolor finansieras idag med kommunala medel, vilket innebär att kommunen förser dem med en grundbudget, förklarar Hedberg (2004). Eftersom det finns många Naturskolor i Sverige, har det bildats en Naturskoleförening som är ett forum och nätverk för personal som arbetar med Naturskolorna.

Innan formell skolgång, blev lagstadgad så fick man kunskap genom att se och göra tillsammans med personer som hade en viss kunskap. Man lärde sig om hantverkstraditioner, boskapsskötsel, fiske, jakt, matlagning med mera genom att se hur andra gjorde för att sedan delta själv (Szczepanski, 2007, s. 10).

2.7.2 Naturskolan ur ett historiskt perspektiv

Hedberg (2004) förklarar begreppet Naturskola som ett sätt att arbeta med lärande där en viktig, och oftast stor del av processen, sker utomhus och där elevernas sinnesuttryck och upplevelser i naturen ses som grunden för ett aktivt lärande.

Vidare skriver Hedberg (2004) att Naturskolan främjar arbetet på ett undersökande sätt, vilket ger eleverna stor frihet att själva ta initiativ och genomföra sina uppgifter. Här menar Hedberg (2004) att en av grundtankarna med naturskoleverksamheten är att i första hand hjälpa eleverna att utveckla en relation till naturen.

Naturskolans grundidé beskrivs som en pyramid med fem våningar. Basen kallas "*vara i och njuta av naturen*". Här går pedagogen igenom med eleverna hur man klarar sig i naturen på egen hand. Steg två kallas "*se och upptäcka naturen*" i syfte att stimulera alla sinnen. Det tredje steget kallas "*förstå sammanhang i naturen*". Här får eleverna själva dra slutsatser av de kunskaper de skaffat sig i föregående steg. Det fjärde steget kallas "*förstå hur människan påverkar naturen*". Eleverna lär sig här att människans påverkan på naturen är både positiv och negativ. Det sista steget kallas "*ta ställning och påverka*". I detta steg får eleverna själva tänka ut hur de kan påverka naturen i en positiv riktning (Hedberg 2004).

2.7.3 Senare forskning

Szczepanski (2004) skriver att senare tids forskning indikerar att utomhusmiljö och utomhusvistelser har stor betydelse för barns utveckling och hälsa. När individen kommer i kontakt med omgivningen lär den sig hur omgivningen fungerar och exempelvis hur den smakar, luktar, ser ut och känns. Szczepanski (2004) menar att undervisningsmetoder som tydligare konfronterar oss med olika sinnesintryck ger bättre minnesbehållning.

Utomhusundervisning leder också till ett mer tillfredställande inlärningssätt. Eleverna är under utomhusundervisningens gång mindre benägna att bråka med varandra och visar upp en mindre stressad tendens än under inomhusundervisning. Däremot ökar elevernas koncentrationsförmåga, de blir mer alerta och tydligt är även att deras fysiska hälsa påverkas positivt av utomhusmiljön (Szczepanski 2007).

Även Bergholm (2006) har visat att utomhuspedagogik samt lek och vistelse i naturen minskar stressnivån hos barn samt att utomhuspedagogiken leder till att barnen får en bättre motorik och blir friskare vilket i sin tur leder till en god framtida hälsa.

I en forskningsrapport av Dillon et al (2006) står att läsa att bevis pekar på att fältstudier samt övriga former av utomhuspedagogik erbjuder möjligheter till läroinnehåll som barn inte får eller kan ta del av i klassrummet. Resultaten indikerar att de elever som har tagit del av utomhusundervisning kommer ihåg besöket i många år framåt. Resultaten visar även att de elever som fått sina läroinnehåll via utomhuspedagogik fick högre resultat både på prov och i betyg än de elever som tagit del av samma läroinnehåll fast genom inomhusundervisning. Utomhuspedagogiken var enligt forskningsrapporten ett mer effektivt sätt att uppnå önskvärda resultat hos eleverna (Dillon et al 2006).

Författarna kom även fram till att barn har en mycket positiv attityd till utomhuspedagogik, samt att denna attityd förstärks ju mer eleverna vistas i utomhusomgivningar och deltar i utomhuspedagogik. Resultaten i artikeln

antydde att ju mer en elev får ta del av, vistas i och uppleva nya saker genom utomhusundervisning desto mer förstod och lärde sig eleverna om det aktuella ämnet.

Att eleverna förstod mer av det aktuella ämnet genom utomhuspedagogik som undervisningsmetod bekräftas även genom forskningsartikel *Aspects of good practice* (Ofsted 2004) som är baserad på 15 undersökningar om utomhuspedagogik och där resultaten visar följande; genom att eleverna får delta i utomhuspedagogik får de en fördjupad förståelse för det berörda ämnet. Samtidigt utvecklades eleverna i en positiv fysisk, personlig och social riktning. Kvalitén på utomhuspedagogik som undervisningsmetod är enligt forskningsresultaten mycket hög (Ofsted 2004). Eleverna tillgodogör sig i mycket hög grad utomhuspedagogikens metodologi, samtidigt som deras färdigheter inom det sociala området successivt utvecklas. Utvecklingen sker genom de olika utmaningar som utomhuspedagogiken erbjuder, både kunskapsmässigt och socialt.

Vidare visar studien att elevernas beteende i många fall ändras i en positiv riktning när de får vistas i naturen, samtidigt som eleverna visar en god respons på de utmaningar och ämnen de ställs inför. Undersökningen visar ytterligare att även lärarna påverkas positivt av vistelserna i naturen. Vid undervisning i utomhuspedagogik uppvisar lärarna klara indikationer på en större flexibilitet och bredare uppfinningsrikedom än vad de uppvisar i klassrumsundervisning (Ofsted 2004).

2.7.4 Naturskolans metodik

Naturskolans använder sig i sitt arbete av utomhuspedagogik som är ett viktigt metodiskt redskap för att levandegöra läroplanens intentioner skriver. Inom utomhusundervisning finns inlärningsmiljöer och kvalitéer som enligt forskningens mening inte kan skapas i inomhusmiljöer.

Szczepanski (2004) hävdar att utomhuspedagogik som metod förenar begreppskunskap, teoretisk kunskap och erfarenhetskunskap. Vidare skapar utomhuspedagogikens metoder tillfällen till närkontakt och socialisation i utemiljön vilket Andersson (2001) menar är elevens och lärares gemensamma uppgift för att uppnå kursplanernas mål. Denna gemensamma uppgift menar författaren kan genomföras genom att läraren skapar möjligheter för eleverna att ta steget ut från vardagsföreställning till naturvetenskaplig förståelse. Andersson (2001) menar dock att det är viktigt att eleven har en betydande fond av vardagskunnande för att kunna utvecklas till en naturvetenskapligt tänkande individ. Exempelvis är det många elever som kan den precisa formen för fotosyntes, men väl framför ett riktigt träd förklarar dessa elever att dess tillväxt beror på den näring trädet tagit upp ur jorden.

Andersson (2001) poängterar att det är viktigt att det vardagliga tänkandet utmanas teoretiskt och praktiskt. Med det sagt är det nödvändigt att utveckla olika sorters undervisning kring de olika problemområdena samt utifrån dessa inlärningstillfällen ta reda på vad eleverna lärt sig. När det gäller undervisning i naturvetenskap och förhållandet till utomhusundervisning så menar Hedberg (2004) att positiva upplevelser av

naturen är grunden till att pedagogen ska kunna skapa förståelse och förklara ekologiska samband. Författaren beskriver vidare att kunskap om naturen börjar i naturen och genom konkreta faktakunskaper fördjupas och skapas förståelse för det aktuella arbetsområdet.

Naturskolans arbetsmetodik bygger på ett aktivt lärande i en stimulerande miljö. Ett aktivt lärande har förordats av flera teoretiker och Arfwedson (1998) skriver att Piagets syn på den kognitiva utvecklingen är att handling och självdirigerad problemlösning är en viktig del i individens kognitiva utveckling. Författaren menar att Piaget ansåg att individen anskaffar kunskap genom en stigande grad medveten interaktion med omgivningen. Piagets analys av kunskap baserades på hans övertygelse att intellektets utveckling hade sin grund i fysiska och konkreta föremål.

Även Vygotskij delade Piagets åsikter om betydelsen av konkret handling i förbindelse med problemlösning (Arfwedson 1998). Om konkret handling skriver även Andersson (2001) som menar att Piaget ansåg att människan av sin natur är nyfiken och vetgirig och att en störning i jämvikten gör att eleven i många fall kan bli sporrad till att vilja veta mer.

Andersson (2001) klargör att Piaget hävdade att genom att elevens egenhändigt självkomponerade hypotes falsifieras ökar intresset att få en förklaring på vad som blev fel och hur det kan bli rätt. Genom att eleven får hjälp av läraren med förklaring av ämnet, föds en insikt om det verkliga skeendet.

Andersson (2001) gör tydlig att Piaget dock menade att även utan dylika motgångar som denna rubbade jämvikt utforskar vi aktivt vår omgivning. Detta sker genom att människan som individ strävar efter att försöka förstå sin omvärld och dess omkringliggande sammanhang. När vi försöker förstå ett problem försätter vi oss i situationer som vi inte förstår, då individen slutligen når förståelse för problemet är problemet löst och individen har lärt sig. Piaget menade att genom att hitta barnens tankenivå och föreställningsvärld kan vi utmana dem på ett lämpligt sätt och därigenom väcka och skapa intresse (Andersson 2001).

Naturskoleföreningen (2006) skriver att Piagets tankar bygger på utvecklingen från barn till vuxen och baseras på de erfarenheter och utbyten som denne gör med omvärlden. Genom att eleverna aktivt fick undersöka och erfara olika kunskapsformer utvecklades de till kapabla och nyskapande individer.

Aktivt lärande betonas även av Dewey som menar att den skarpa uppdelningen mellan teori och praktik måste brytas för att eleverna ska kunna bli mångfasetterade (Hartman et al 2004). Dewey ansåg även att eleverna ska lära genom att göra och betonar vikten av handens arbete (Hartman et al 2004). Teori, praktik, reflektion och handling måste användas i lärandeprocessen enligt Dewey (1997) detta för att inläringen ska bli lyckad. Vidare skriver Dewey (1997) att det är viktigt att kunskapen har en verklighetsanknytning för att bästa möjliga lärande ska uppnås, detta sker lämpligast genom aktiviteter.

2.8 Summering av övrig forskning inom området

Det är en allmän uppfattning att barn mår bra av att vara utomhus och att röra på sig. Det finns gott om studier som stärker denna uppfattning och som visar vilken resurs naturen är för människans hälsa och förmåga att lära. Nedan följer en summering av de viktigaste slutsatserna som nationella och internationella studier kommit fram till.

Studier visar att:

- elever som undervisas i en naturlig miljö presterar bättre i matematik, naturvetenskap, läsning och samhällskunskap. Dessutom visar de större motivation för naturvetenskap¹.
- ökad fysisk aktivitet har påverkan på skrivförmåga, läsförmåga, rumsuppfattning och taluppfattning².
- utomhuspedagogik ger ökat självförtroende, bättre förmåga att fatta beslut och samarbetsförmåga^{3 5}.
- utomhuspedagogik förbättrar elevers sociala relationer på flera sätt, bland annat genom ökad aktivitet³.
- det är viktigt att få barn intresserade av naturbaserade aktiviteter tidigt för att få en förståelse och engagemang för natur och miljö som vuxna. Detta är en grundförutsättning för en hållbar utveckling^{4 7}.
- vistelse i naturen bland annat minskar aggressioner, ger bättre sömn och låter hjärnan återhämta sig^{4 5}.
- utomhuspedagogik ökar koncentrations- och inlärningsförmågan⁵.
- tillgång till naturområden behövs för att utveckla en förståelse för ekologiska samband och en ekologisk medvetenhet^{6 7}. (6,7)

¹ Space and Place – Perspectives on outdoor teaching and learning, E. Fägerstam, Department of Behavioural Sciences and Learning, 2012

^{2 7} Utemiljöer för barn och unga vägledning för planering, utformning och förvaltning av skol- och förskolegårdar, Boverket och Movium, 2015

³ Beyond barriers to learning outside the classroom in natural environments, Kings college London, 2010

⁴ Frisk i naturen – ett nordiskt projekt, www.friskinaturen.org

⁵ Friskare, gladare och smartare med utomhuspedagogik? H. Ekvall, E-L. Larsson (red.) Göteborgs botaniska trädgård, 2012

⁶ Lärmiljöer i grönområden, A. Wholin, Institutionen naturgeografi och kvartärgeologi, för Stockholms universitet, 2012

⁷ Den nyttiga utevistelsen? – Forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang. F. Mårtensson et al, Naturvårdsverket, 2011

3. Metod

Utredningen bygger på empiriska underlag med syfte att beskriva nuläge och möjligheter till start av naturskola. I detta kapitel redovisas metoder för datainsamling, urval och analys.

3.1 Datainsamling

Metoden för att samla in empirin är både kvalitativ och kvantitativ och skedde i form av kartläggningar och inventering gällande miljöer adekvata för uppdraget, intervjuer, fokussamtal, nätverksgrupper, observationer från sakkunniga och särskilt utsedda personer samt omvärldsbevakning.

Metodvalet är lämpligt då utredningen syftar till att få en djupare förståelse för såväl sakkunnigas, pedagogers och barns/elevs uppfattningar om de möjligheter som finns avseende det aktuella området samt fakta som ligger till grund för utredningen.

Fokussamtal, nätverksgrupper och omvärldsbevakning har systematiskt använts som metod för insamling av data i kartläggnings- och utvecklings syfte. Intervjuer har använts i syfte att tillföra en djupare förståelse för de olika typer av komplexitet som finns eller förväntas återfinnas inom utredningsområdet.

Samtyckeskravet och konfidentialitetskravet (Bryman, 2015) är uppfyllda genom att deltagandet i samtliga typer av undersökningar har varit frivilligt och inga personuppgifter samlades in.

3.2 Kvalitativ metod

Utredningen bygger på en empirisk undersökning med syftet att kartlägga nuläget och med hjälp av detta utreda och identifiera framgångar, utmaningar och adekvata insatser relevanta för bildningsförvaltningens uppdrag att utreda möjligheter till att starta naturskola samt inventera platser lämpliga för utomhuspedagogik.

Metoden för att samla in empirin var kvalitativ och skedde i form av litteraturinläsning, omvärldsbevakning, samtal och intervjuer med olika grupper och funktioner som har beröring med det aktuella området. Metodvalet är lämpligt då utredningen syftade till att få en djupare förståelse av respondenternas uppfattningar avseende utredningsområdets påverkan på barns och elevs kunskapsinhämtning och måluppfyllelse.

3.3 Urval

För att kunna ta fram en adekvata underlag genomfördes ovan nämnd datainsamling bland berörda funktioner och roller. Samtliga medverkande ombads leverera underlag till utredaren i muntlig form. Denna metod

valdes i syfte att samla in ett tillräckligt stort undersökningsunderlag för att möjliggöra slutssatsdragning.

Urvalet har riktats mot personer som arbetar med den aktuella frågan och som ingår i utredarens kontaktnät. Det antal svar som inkommit kan anses tillräckligt för utredningens syfte.

Yrkeskategorier som har ingått i de olika undersökningarna är följande:

- Miljöstrateg/kommunekolog, Samhällsbyggnadsförvaltningen
- Fastighetschef, Samhällsbyggnadsförvaltningen
- Lokalplanerare, Fastighetskontoret, Samhällsbyggnadsförvaltningen
- Skogsförvaltare, Skogssällskapet
- Pedagoger, rektorer och administrativ personal, Björkviks, Forssjö och Strångsjö och Järven skolor, Bildningsförvaltningen
- Pedagoger på Guldregnets och Trädgårdens förskolor, Bildningsförvaltningen
- Arbetsledare Skog- och natur Service- och teknikförvaltningen
- Pedagoger, verksamhetsledare och chefer för Naturskolor runt om i landet

Dokumentationsformerna är anteckningar, inspelningar och aktivt lyssnande. Dessa sammanställs och analyseras av ansvarig utredare.

3.4 Etiska ställningstaganden

De etiska ställningstaganden som ligger till grund för denna undersökning baseras på Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (2002, 7 - 14). Vetenskapsrådet presenterar fyra huvudkrav vars syfte är att ange normer för vad som ska gälla mellan forskare och undersökningsgrupp. De fyra huvudkraven som denna studie stödjer sig på är följande:

Informationskravet - innebär att den som avser att undersöka något ska i förhand meddela detta, eftersom den person som eventuellt ska undersökas ska ha rätt att ta del av studiens syfte. Deltagarna ska informeras om att de deltar frivilligt. Utredaren ska även informera deltagarna om vilken institution utredaren tillhör.

Utrednings syfte och utredarens roll presenterades för informanter. Informationen om utredningen återgavs även innan samtalen startades. Detta för att återigen tydliggöra syftet med utredningen, men också för att möjliggöra för informanterna att ställa frågor eller yttra funderingar kring utredningen.

Samtyckeskravet - innebär att den eller de som undersöks har rätt att själva bestämma över sin medverkan i undersökningen. De har även rätt att avbryta sin delaktighet i undersökningen när som helst under intervjun.

Samtycket till att delta i vår studie skedde i det tidiga stadiet via e-post, där respondenter godkände inbjudan till intervjun.

Samtyckeskravet har nyttjats då utredaren har meddelat om informanternas rätt att välja om de vill eller inte vill medverka i samtalen.

Konfidentialitetskravet - innebär det som brukar kallas för sekretess. Detta krav innebär att uppgifter om informanterna ska förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.

Respondenterna blev informerade om att all information kommer att avidentifieras innan materialet bearbetas och analyseras samt att de är och förblir anonyma innan, under och efter undersökningen publicerats. Det insamlade materialet har förvarats på sådan plats där obehöriga inte kan tillträda det.

Nyttjandekravet - innebär att uppgifter om deltagarna i utredningen endast får användas för forskningsändamål. Respondenterna informerades inför varje samtalstillfälle att den insamlade empirin efter analysen kommer att förstöras.

3.5 Avgränsning

Denna utredning innehåller två uppdrag, att utreda möjligheter att starta naturskola samt lokalisering av skolskogar. I skrivande stund har utredningen avseende möjligheter att starta naturskola avgränsats till att omfatta kommunala fastigheter och kommunal mark.

Delen av utredningen som syftar till att inventera platser lämpliga för utomhuspedagogik, så kallade skolskogar, har i detta läge avgränsats till att endast omfatta kommunal mark.

Att bredda utredningsområdet skulle medföra icke analysbara resultat på förvaltningsnivå. Dock tas synpunkter och önskemål på framtida satsningar in från berörda parter.

4. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras empiriska material som har samlats in och som är relevanta för utredningens frågeställningar. Resultaten delas in i områden som i avsnittsrubrikerna tematiseras.

4.1 Om utomhuspedagogik

Institutionen för kultur och kommunikation (IKK) vid Linköpings universitet definierar utomhuspedagogiskt arbete enligt följande:

utomhuspedagogik är ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer.

Utomhuspedagogik är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde som bland annat innebär:

- att lärandets rum även flyttas ut till samhällsliv, natur- och kulturlandskap.
- att växelspelen mellan sinnlig upplevelse och boklig bildning betonas.
- att platsens betydelse för lärandet lyfts fram.

4.1.1. Koppling till styrdokument

Enligt skollagen ska skolans verksamhet vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I en likvärdig skola av hög kvalitet bör alla sträva efter att ge varje barn och elev möjligheter till att få uppleva närområdet.

I Boverkets rapport "2015b- Gör plats för barn och unga" framkommer det att många barn inte vistas i andra miljöer än hemmet, skolan och kanske en tillrättalagd fritidsverksamhet. Allt fler barn får inte kunskaper och upplevelser av att vistas i naturnära områden på sin fritid.

Forskning visar vidare att socioekonomiska och kulturella faktorer spelar roll för barns naturkontakt. Det understryks att skolan kan och bör fungera som en utjämnande kraft av skillnaderna i barns naturkontakt (Sandberg, M., 2012). Om utbildningsväsendet väljer att satsa på organiserad upplevelsebaserad verksamhet i form av en naturskola som resurs, ger vi fler barn möjlighet till en varierad undervisning. Samtidigt får pedagoger möjligheter att stärkas och utvecklas i sin roll att använda utomhusmiljön för undervisning.

Utomhuspedagogik som metod passar väl in i samtliga styrdokument för skolväsendet, både när det gäller förmågor, syfte, mål och centralt innehåll. Med hjälp av upplevelsebaserad undervisning utvecklas även den nyfikenhet och det intresse för naturen som undervisningen ska leda till.

Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och människans sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa en hållbar utveckling. I Lgr22 står det att läsa att alla som arbetar i skolan ska "verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö". Förskolans läroplan betonar vikten av förståelse för samband i naturen och för naturens olika kretslopp samt för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra.

4.1.2 Undervisningsmetoden

Utomhuspedagogik som pedagogik och metod bygger på förstahandsupplevelser och konkreta upplevelser. Själva undervisningsmetoden består av sinnesintryck som man tolkar och analyserar vilket ger en bättre minnesbehållning. I förskola och skola bör en praktisk och teoretisk grund läggas till inläring och utomhuspedagogikens metoder är då att genom handling i olika aktiviteter inhämta kunskap.

Som medupptäckande utomhuspedagog erbjuder naturmiljön en upplevelsebaserad inläringssituation som bygger på förståelse, kreativitet och att skapa sammanhang. Inläringssituationen handlar också om att levandegöra platser och dess budskap

4.1.3 Naturen som kunskapskälla

Ett grundläggande behov hos människan är att kunna se sammanhang i tillvaron, gripa in i skeenden och se resultat av sina handlingar. I forskning kring naturmiljöns betydelse för vuxna har tonvikten lagts på naturens förmåga att bidra till återhämtning, i en värld fylld med artefakter och stress. För barnens del handlar det om att uppleva naturen när man är som mest nyfiken på livet. Forskningen för i bevis att naturen är en kunskapskälla som med en rikedom av upplevelser engagerar flera sinnen samtidigt. Intrycken människan tar till sig genom de fem sinnen berör både kropp och själ och den kunskap som inhämtas blir både djupare förankrad och varaktigare.

4.1.4 Platsens betydelse för inläring

Forskningen visar att barn utvecklas i samklang med sin fysiska omgivning. Anders Szczepanski, chef för Nationellt Centrum för Utomhuspedagogik vid Linköpings universitet och den som införde begreppet utomhuspedagogik i det svenska utbildningssystemet i början av 1990-talet, menar att man kan ha olika syften med lärandet utomhus. Ibland är landskapet en träningslokal, ibland är det ett skafferier och apotek. Utomhuspedagogik är en process. En plats för lärande, ett sätt att lära och en mening med lärandet. Utomhuspedagogiken kopplar samman känsla och förnuft, teori och praktik. Mötet med landskapet tar tillvara helheter och alla sinnen är aktiva i lärprocessen: både det matematiska, språkliga, estetiska, känslomässiga, biologiska och kulturella stimuleras.

4.2 Omvärldsbevakning

Omvärldsbevakning visar att det i dag finns cirka 100 naturskolor i landet som besöks av tusentals elever varje vecka i utomhuspedagogiska aktiviteter. Inga elever går permanent på en naturskola, utan en naturskola är en central resurs, oftast i kommunens regi, som hjälper skolor och förskolor att utveckla undervisning utomhus. Ett fåtal naturskolor drivs av andra aktörer som exempelvis föreningar eller stiftelser.

Många naturskolor har en eller flera platser dit förskole- och skolgrupper kommer och deltar i naturskoleverksamhet. En del naturskolor har också eller enbart uppsökande verksamhet där undervisningen sker i skolans eller förskolans närmiljö eller i lärmiljöer längre ut.

Ett flertal naturskolor arbetar med teman och temadagar som kan sträcka sig från ett lektionsupplägg till att innefatta en eller flera halv- eller heldagar. Utöver att möta elevgrupper har många naturskolor fortbildning för pedagoger och studenter för att utveckla deras färdigheter inom utomhuspedagogik. Andra naturskolor riktar sig i första hand till pedagoger som en stöd- och utvecklingsresurs. En del naturskolor riktar sig också till allmänheten och kan exempelvis ha besökare på lov och helger.

4.2.1 Fast plats

Många av Sveriges naturskolor har en fast plats som bas. Det kan exempelvis vara ett klassrum i en skola, ett objekt i form av en barack eller ett hus eller ett friluftsområde. I förekommande fall delas huset/platsen med andra aktörer som exempelvis lokala scoutavdelningar, Friluftsrådet eller Naturskyddsföreningen. Tillgång till en byggnad ger möjligheter att bedriva mer materialkrävande aktiviteter.

4.2.2 Uppsökande verksamhet

Naturskoleverksamhet kan också bedrivas i uppsökande form. I dessa fall finns pedagoger anställda på naturskolan. Dessa besöker förskolor och skolor och bedriver undervisning i deras närmiljö. Om en uppsökande verksamhet ska bedrivas ställs krav på att miljön kring skolor ger förutsättningar för verksamheten. Vissa förskolor och skolor i riket har också egna "skolskogar" där de har möjlighet att bygga uteklassrum. Genom uppsökande verksamhet kan personalen få tips och råd om hur de kan använda sin egen närmiljö på ett utomhuspedagogiskt sätt. Denna typ av verksamhet kräver dock tillgång till någon form av fordon för transporter samt ett utrymme för förvaring och vård av material och tillgång till lokal för administrativt arbete.

4.2.3 Bussbaserad verksamhet

Omvärldsbevakningen visar att en del kommuner har valt att använda sig av bussbaserad naturskola. Denna typ av organisation tillåter att undervisningen förläggas till olika naturområden passande till valda teman och årstider. Hämtning och lämning av barn och elever förenklar logistiken. Bussarna kan vara utrustade med sittplatser för en hel klass samt arbetsbänkar och utrustning för laborationer och fältarbete.

4.2.4 Organisation, finansiering och huvudmannaskap

Naturskolans huvudmän är oftast kommun, stiftelse eller företag. Vanligaste formen är den kommunala där naturskoleverksamheten är en del av kommunens pedagogiska utveckling. Inom kommunen kan naturskolan vara organiserad på olika sätt. Dock är det oftast motsvarande bildningsnämnden som är huvudansvarig, men i förekommande fall är flera nämnder gemensamt ansvariga.

De kommunala naturskolorna organiseras ofta som en egen enhet direkt under en förvaltning. På så vis får barn och elever i en kommun lika stor tillgång till verksamheten kostnadsfritt och den blir mindre känslig för förändringar i exempelvis elevantal. Vissa naturskolor är själva ansvariga för ekonomi och budget medan andra sköts centralt av kommunen.

4.3 Förutsättningar och resurser

4.3.1 Skolskogar

Katrineholms kommun har ett totalt skogsinnehav om 1 265 ha. I den senaste skogsbruksplanen från 2019 har 973 ha skogsmark undantagits som "tätortsnära" där särskild hänsyn ska råda. 292 ha produktiv skogsmark återstår i innehavet. Uppdelningen gjordes med hänsyn till det tätortsnära friluftslivet men också med utgångspunkt i grönplanens ställningstagande:

Alla som bor, arbetar och går i skolan i Katrineholm ska ha god tillgång till park och naturmiljöer av god kvalitet. I Översiktsplanen slås fast att alla invånare ska ha tillgång till ett grönområde inom 300 m från sin bostad eller arbetsplats.

I Grönplan för Katrineholms tätort 2018-12-17 § 179 har områden identifierats som lämpliga utifrån respektive stadsdel i tätorten och i skogsbruksplanen (arbetsdokument) finns tätortsnära skogar utpekade med särskild hänsyn.

I Björkvik är en skolskog under uppbyggnad där initiativet kom från Samhällsbyggnadsförvaltningen efter ett omfattande granbarkborreangrepp i nära anslutning till skolan. När avverkningen planerades syntes tydligt att skogen var barnens skolgård. Kojor var byggda och på stenar och klippblock låg omsorgsfullt utlagda pinnar och kottar som visade tecken på kreativa lekar. Nu var skogen död och det var farligt att vara i skogen eftersom de döda träden hade börjat ramla.

Ett mindre överskott beräknades från avverkningen och därför gavs Skog- och Naturenheten på STF i uppdrag att bygga en skolskog. Rektor utsåg en samordnare som bjöd in såväl pedagoger som elever till samråd och en önskelista togs fram.

Skolskogen är i skrivande stund under uppbyggnad och kommer innehålla:

- Samlingsplats med tak
- Grillplats
- Käpphästbana
- Klätterbanor
- Rep och linor för klättring
- Fyra faunadepåer

Planen är att skolskogen ska kunna användas av såväl invånare som besökare på helger och lov. Projektet kommer utvärderas efter utförande med avseende på kostnad, nöjdhetsundersökning skolelever och pedagoger samt besöksfrekvens.

Ett projekt är uppstartat på Samhällsbyggnadsförvaltningen för att bygga en skolskog vid Stensätterskolan. Där testas en budgetvariant där ett skogsområde gallras ur, säkras upp och mycket ris och pinnar lämnas för kojbyggande och lek. Investeringen som görs är i en vägtrumma och en övergång/kort vandringsled från skolgården in i skolskogen. Även detta projekt utvärderas efter utförande med avseende på kostnad, nöjdhetsundersökning skolelever och pedagoger samt besöksfrekvens.

Dessa två olika utförda skolskogar kommer visa olika metoder för utförande samt budget men också visa besöksfrekvens och nöjdhet.

En fördjupad analys över respektive skolas närhet till utemiljöer som kan omvandlas till skolskogar behöver genomföras i närtid samt åtföljas av en kartläggning av respektive skolas behov avseende iordningställande av miljöerna.

De potentiella riskerna som identifierats är att ett flertal skolor inte har tillgång till kommunens mark som närmsta eller bästa skolskog. Önskemål kan därför komma att skapa skolskog på privat mark. Större satsningar, som i Björkvik, kan innebära kostnader i form av material och nedlagd tid som kan vara mer omfattande än nödvändigt.

Omvärldsbevakningen visar dock att ett flertal kommuner har identifierat framgångsrika, välfungerande lösningar på ovan identifierade typer av problem. Exempelvis har Nyköpings kommun skrivit nyttjanderättsavtal med privata skogsägare för att säkerställa tillgången till skolskogar.

4.3.2 Naturskola

Katrineholms kommun har i flera övergripande styrdokument tydliga målsättningar och riktlinjer som pekar på värdet av tillgång till naturen i den pedagogiska verksamheten. Bland annat i Översiktsplan och Grönplan finns behovet av inventering av skolskogar och fysisk tillgång till platser för utomhuspedagogisk verksamhet beskrivet.

I flera av, inom kommunens ramar, pågående LONA-projekt förekommer delar och områden som med fördel kan användas för utomhuspedagogisk

verksamhet. I dagsläget drivs även ett flertal parallella projekt på Bildningsförvaltningen där bland annat satsningar på NTA-lådor och "giftfri förskola" görs. Likaså finns tillgång till material och guidning för pedagoger inom projektet Naturutställning Näsnaren; dock saknas nätverk för utomhuspedagoger.

Förutsättningarna för en naturskola behöver därför utredas ytterligare och då med särskild fokus på optimering av den struktur, de givna ramarna och de pågående uppdrag och projekt som idag bedrivs på de båda förvaltningarna. För att kunna genomföra utredningen har LONA-medel sökts. De båda förvaltningarna ämnar utreda frågan och skapa förutsättningar för naturskola lokalt i kransorterna enligt en strategisk handlingsplan för friluftslivet där en av åtgärderna är att skolskogar/naturplatser iordningsställs.

Den kartläggning som genomförts hittills betonar ett starkt behov av en grundlig genomlysning beträffande finansiering och anställning av adekvat kompetens. Omvärldsbevakning pekar på flera mycket lyckade samarbetsformer i projekterande form både mellan förvaltningar och mellan olika verksamhetsformer inom riksgränserna. Exempelvis står Simrishamns kommun som ett mycket lyckat exempel, där ett framgångsrikt samarbete mellan kulturskolan och naturskolan pågår.

Katrineholms kommun har genom ett antal tidigare LONA-projekt (Lokala Naturvårdssatsningen) skapat grund för en framtida satsning på naturskola. Detta genom exempelvis tillhandahållande av guider i projektet "Naturutställning Näsnaren", uppställning av mulmholkar, fågelholkar och bihotell i projektet "Ökade bomöjligheter för fåglar, fladdermöss och insekter" samt genom tillgänglighetsanpassad vandringsled i "Naturstig norr".

Katrineholms kommunen ämnar genom ännu ett LONA-projekt ytterligare integrera dessa tidigare satsningar genom att skapa möjlighet för start av en permanent Naturskola som kan ta tillvara de sedan tidigare iordningsställda resurser, och med hjälp av dessa, på ett strukturerat sätt bidra med kunskapshöjning för barn och elever. Vidare kan naturskoleverksamhet bidra till måluppfyllelse inom miljömålen "Levande sjöar och vattendrag", "Giftfri miljö" och "Ett rikt växt- och djurliv".

Genom tillsättande av en resurs med fokus på utomhuspedagogik och naturskoleverksamhet inom ramen för KomTeks verksamhet samt genom starkare samverkan med Kulturskolan kvalitetssäkras uppdraget. Genom att vidare dela uppdraget mellan två förvaltningar, Bildningsförvaltningen och Samhällsbyggnadsförvaltningen, optimeras användning av skolskogar och naturskoleverksamhet. Med stöd i denna fördelningen bedöms flera delprojekt inom bland annat ovanstående mål kunna nås samtidigt som en naturskola i kommunal regi görs permanent i syfte att bidra till barns och elevers välmående och måluppfyllelse.

Målet med projektet är att skapa förutsättningar för en permanent satsning på naturskola i de kommunala verksamheterna som kan utnyttjas av såväl förskola, grundskola, grundsärskola, och gymnasieskola samt

introduktionsverksamhet. I förlängningen bedöms kommunens mål avseende tillgång till skolskogar kunna knytas till denna satsning.

Det är utredarens bedömning att satsningen kommer att bidra till högre kompetens om de lokala naturvärdena för både pedagoger och elever i Katrineholms kommunala förskolor och skolor samt förstärka KomTekts verksamhet och det tvärvetenskapliga perspektivet innovation/natur/kultur.

–Åtgärder och kostnader

Här listas vilka åtgärder som hör till projektet. För att se detaljer om åtgärderna används redigerarverktyget.

Nr	Bev	Åtgärd	Kvant. Enhet	Total kostnad	Värde ideellt arbete	Sökt bidrag	Bev. bidrag	
1	✓	Projekt naturskola i Katrineholm	1 st	480 000	0	240 000	240 000	
Summa				480 000	0	240 000	240 000	
(Totalkostnad beviljade åtgärder: 480 000)						(50%)	(50%)	
(Totalt ideellt arbete, beviljade åtgärder: 0 = 0%)								

Bild 1. Budget för satsning på projektet "Naturskola i Katrineholm"

4.3.3 Naturskolan i pågående och kommande miljö- och hållbarhetsprojekt

I de pågående våtmarksprojekten som bedrivs av Samhällsbyggnadsförvaltningen finns flera syften. Dels att rena vatten, klimatanpassa tätorten dels att skapa biologisk mångfald. Projekten syftar också till stor del till att bygga in värden för naturskola, besöksnäring och medvetenhet om våtmarkens funktion.

I projekt "Våtmark Djulö" samarbetar kommunen med Amazon Webservices som dels finansierar delar av projektet dels bidrar med kompetens och tekniska innovationer. Dessa kan bidra till att kontrollera våtmarkens funktion, men också synliggöra de värden som finns på plats. Såväl rening av vatten som mätning av biologisk mångfald med hjälp av sensorer planeras.

I projekt "Vattenpark Lasstorp" samt "Våtmark Mejeridiket" finns förutsättningar att relativt enkelt planera in samlingsplatser, förvaring eller annat som naturskolan kan behöva för att bedriva pedagogisk verksamhet. Likaså planeras förbättringar av Krämbols friluftsområde där även förbundet Skog och ungdom har verksamhet. Samverkan med föreningar, så som exempelvis Scouterna, Naturskyddsföreningen, Ornitologerna och Friluftsfrämjande, som har verksamhet i linje med naturskolans syften kan förstärkas för eventuella mervärden.

Samtliga projekten är i planeringsstadierna men tanken om naturskolans möjligheter för god undervisning på plats samt förutsättningar för att bedriva pedagogisk verksamhet planeras in i projekten från början.

5. Diskussion

Detta kapitel inleds med en sammanfattning av utredningens resultat, för att sedan diskutera utredningens resultat i förhållande frågeställningar som utredningen ämnar besvara.

5.1 Resultatdiskussion

Syfte med denna utredning har varit att identifiera möjligheter att starta naturskola samt inventera lämpliga platser för utomhuspedagogik, så kallade skolskogar. Syftet har förlängningen att se över möjligheter att bidra till ökat måluppfyllelse genom att ge alla barn och elever ökade möjligheter att upptäcka, uppleva och lära ute i naturen.

Vidare skulle utredningen besvara följande frågeställningar avseende

- redan pågående insatser med koppling till uppdraget i läroplanerna
- uppnådda effekter av eventuella pågående insatser
- framgångsrika insatser i andra kommuner
- förslag på framtida insatser i Katrineholms kommun

Utredningen har både besvarat huvudsyftet och kartlagt hur väl de involverade förvaltningarna svarar mot de utvalda resultatmålen i kommunplanen.

Förslag på fortsatta möjligheter att utveckla arbetet lämnas i kapitel 6, Slutsatser. Dessa omfattar dels förslag på enkla justeringar och insatser som förväntas ge omedelbar effekt och som utredningen ser som förutsättning för fortsatt arbete och dels långsiktiga insatser som syftar till att kvalitetssäkra och samordna processer, förbättra villkoren för både barn, elever och pedagoger samt utveckla lösningar som kan anses ge mervärde till flera olika aktörer inom ett antal olika områden.

Utredningen har besvarat frågan vilka förutsättningar och resurser de berörda förvaltningarna disponerar över samt vilka resurser, utöver de som förvaltningarna samordnar på egen hand, de har tillgång till.

Vidare har analys av nationella styrdokument fört i bevis att accentuering återfinns på att lärande för hållbar utveckling ska genomsyra det svenska skolväsendet enligt skollag och läroplaner. I Lpfö 18 lyfts att det är viktigt att ge *”förståelse för hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling”* och i Lgr22 står det att läsa *”Genom ett miljöperspektiv får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling”*.

Undervisning om hållbar utveckling kan se ut på många olika sätt. Alla tre dimensionerna av hållbarhet

- den ekologiska
- den ekonomiska
- den sociala

ska ingå i undervisningen. Utomhuspedagogiken bygger på tanken att positiva upplevelser i naturen och närmiljön visar på sambanden mellan dimensionerna och ger en ökad kunskap och förståelse av dessa. Det är viktigt att barn får en förståelse för vilka utmaningar människan står inför när det gäller hållbarhetsfrågor men också att det finns lösningar. Forskning styrker att det finns samband mellan barns utevistelse, naturkontakt och ett framtida hållbarhetsengagemang.

Samtliga 17 mål i Agenda 2030 ska synliggöras i skolan men Naturskyddsföreningens rapport "Hållbar utveckling i skolan – var god dröj" visar emellertid att lärande för hållbar utveckling ännu inte genomsyrar undervisningen. I rapporten dras slutsats att en bidragande orsak till det kan vara att många pedagoger varken har en relevant utbildning eller får fortbildning inom detta område.

Naturskolan kan bistå lärarna att praktiskt arbeta med en hållbar utveckling genom praktiska aktiviteter och adekvata teman. I de praktiska aktiviteterna blir flera sinnen involverade när varierade inlärningsmetoder används. Utomhuspedagogiken kan i så fall fungera som en av flera metoder, som ett komplement till den traditionella pedagogiken. Genom att skapa variationer för inläring kan förstärkning ges till de teoretiska kunskaperna. Genom en växelverkan mellan teori och praktik kan fler barn få fler olika möjligheter till inläring.

Naturens mångfald ger många tillfällen för barnen att utöka sitt begreppsförråd. De erfarenheter och upplevelser som barn får under sin vistelse i naturen ger möjligheter till ett språkutvecklande arbetssätt, vilket ett annat särskilt uppdrag i Kommunplanen 2019 - 2022 som bildningsförvaltningen har fått ansvar för att utveckla. Detta samband möjliggör synergieffekter av båda dessa uppdragen då naturskolesatsningen skulle kunna användas som ett medel, ett verktyg för utveckling av språket i olika grupper samtidigt som undervisningen blir mer lustfylld och flerdimensionerat. Språket utvecklas och blir mer nyanserat. Barn och vuxna är med om gemensamma upplevelser som sedan kan beskrivas och samtalas om. Abstrakta begrepp kan göras konkreta och en djupare kunskap kan byggas upp.

I inledningen till Lgr22, kopplat till skolans värdegrund och uppdrag, står att *"skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen."* Genom aktiviteter och lekar i utomhusmiljö blir den fysiska aktiviteten lustfylld och otvungen. I Lpfö 18 står det *"Barnen ska få förutsättningar att utveckla en allsidig rörelseförmåga genom att ges möjligheter att delta i fysiska aktiviteter och vistas i olika naturmiljöer."* Att röra sig fysiskt är en viktig friskfaktor. Att vara fysiskt aktiv varje dag rekommenderas både

till barn och vuxna. Naturen erbjuder de ytor som krävs och barn som är mycket utomhus rör sig också mer.

5.1.1 Mervärde med utomhuspedagogik

Under utredningen har vikten av en varierad undervisning för maximal kunskapsinhämtning blivit än tydligare. Forskningen är tydlig i att alla barn inhämtar kunskap på olika sätt och att utomhuspedagogik som undervisningsmetod bidrar med att ännu en dimension prövas.

Utomhuspedagogik är en annorlunda lärandemiljö- och metod där barn och elever ges möjlighet att upptäcka och uppleva nya erfarenheter med hela kroppen, vilket ger ett meningsfullt och kreativt lärande. Genom att eleverna vistas i denna lärandemiljö öppnas deras tankar för nya frågeställningar, vilket leder till nya pedagogiska lösningar och därigenom ett varierat lärande.

Via utomhuspedagogiken frigörs utrymme för praktiskt arbete inom bland annat hälsa, estetik, kropp och miljölära men även inom inte minst matematik och språk. Man kan i praktiken utföra samtliga skolämnen i utomhusmiljö då den stimulerar till lärande, nyfikenhet och kreativitet. Vidare är det enkelt att levandegöra olika begrepp som uppkommer under verksamhetens gång och därigenom får barn och elever en bättre förståelse för ämnet i fråga.

Med andra ord är utomhuspedagogik som undervisningsmetod en väg till kreativt och aktivt lärande vilket stämmer väl överens med många viktiga delar i läroplanerna. Utbildningsdepartementet skriver i läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Skolan ska även främja ett lärande där varje individ stimuleras att inhämta kunskap. Eleverna ska genom att erbjudas ett antal olika undervisningsmetoder stimuleras till att utveckla sin nyfikenhet och lust att lära. De ska även lära sig utforska och arbeta i grupp och enskilt. Vidare ska eleverna känna till och förstå grundläggande sammanhang och begrepp inom det naturvetenskapliga området såsom ekologi, hälsa och miljö.

Utredningen drar slutsats att Naturskolans undervisningsmetodik uppfyller ovan ställda krav. Naturskolan som metodik har funnits i Sverige drygt 40 år. Att intresset är stort för den här formen av undervisning är uppenbart då det idag finns över 100 Naturskolor spridda över hela landet.

Naturskolan använder en undervisningsmetod som till stor del har sin verksamhet utomhus. Verksamheten riktar sig till barn och ungdomar. Genom aktivt lärande ger Naturskolans verksamhet nya infallsvinklar till barn och elever. Via praktiska moment ges eleverna en förståelse för sitt eget lärande och en större insikt i det aktuella ämnet.

5.1.2 Matematik och svenska med utomhuspedagogik som didaktisk metod

"Utomhuspedagogik är ett medel att nå mål i läroplanen, i synnerhet de mål som avser att mäta barns och ungdomars förståelse av helheter och sammanhang." (Ericsson 2004:142). Lättman-Masch menar också att är man ute så integreras de olika ämnena i varandra på ett naturligt sätt (2007).

Läroplanens mål syftar i många stycken till att mäta barns och ungdomars förståelse av helheter och sammanhang. Pedagogens uppdrag är att välja metod och upplägning för verksamheten som leder till denna förståelse (Ericsson 2009:22).

Matematik

Det är viktigt att väcka elevernas nyfikenhet för matematik och det är detta som är pedagogens verkliga utmaning. När man som elev inte förstår eller ser nyttan med att lära något, försvinner också lusten (Molander m.fl. 2010:10).

Om eleverna inte känner att de kan relatera till det de räknar och att de inte förstår vad de räknar om är det lätt att motivationen sjunker och tillslut räknar de bara för att de ska och ser inte att de är något som behövs för deras utveckling i samhället. För att tycka att något är roligt är det grundläggande att man förstår varför och hur man gör det (Molander m.fl. 2010:11). För att detta ska vara möjligt "kräver det att eleven är med och utforskar matematiken och får möjlighet att se att matematiken inte bara finns innanför skolans väggar utan även ute på gården, i hela samhället och i naturen." (Att lära in ute 2010:10).

Svenska

Svenska är ett av de viktigaste ämnena för elever genom hela skoltiden. Det är viktigt för att man som person ska fungera i samhället och pedagogerna lägger stor vikt vid ämnet.

Pramling Samuelsson & Sheridan menar på att "målet med lärande är att förbereda barn på det okända genom att utgå från det kända." (2006:30). Detta är en bra del att ha i åtanke när man tar med sig eleverna ut och Ericsson håller med om det och skriver att när eleverna arbetar med svenska och läsinläringen kan de "... samlar naturföremål på den bokstav eller ljud som man tränar, eller samlar exempel ute på adjektiv efter den som det momentet är aktuellt i undervisningen." (Ericsson 2009:21).

Att man låter utomhuspedagogiken gå in i innehållet av det man gör inne i klassrummet får eleverna att förstå sammanhang och helheten blir klarare. I boken om utomhusdidaktik ger Hedberg exempel på hur man kan arbeta med de olika ordklasserna ute, "Låt eleverna leta reda på var sitt naturföremål. Låt dem benämna det -substantiv. Låt dem beskriva en egenskap hos det -adjektiv. Låt dem säga vad man skulle kunna göra med föremålet -verb" (2004:79).

5.1.3 Sammanfattning av resultat

Sammanfattningsvis kan det konstateras att naturskolan kommer att

- bidra till en ökad måluppfyllelse i skolan.
- förmedla inspiration och kunskap för att nå ett hållbart samhälle.
- ge barn och elever verktyg för att kunna ta ställning i frågor som rör miljö och samhälle.
- bidra till att ge barn och elever ett lustfyllt och undersökande arbetssätt där alla sinnen aktiveras.
- främja demokratiska värderingar och människors lika värde.
- bidra till att barn och elever förstår sin omvärld och kan se sammanhang.
- stärka barn och elever som tänkande individer och ge dem verktyg för att bidra till en hållbar utveckling, ekologiskt, ekonomiskt och socialt.

5.1.4 Konsekvenser för barn och barnets rättigheter

Naturskoleverksamhet bedöms vara positivt även ur ett barnrättsperspektiv då verksamheten syftar till att förbättra villkoren för barn och elever i kommunens alla verksamhetsformer.

"Ett lärande som tar sin utgångspunkt i den direkta upplevelsen och i en process där barnet är den som är aktiv, sätter varaktiga spår.

Att påverka attityder och värderingar är en långsiktig process.

När barnen är små läggs en grund i ett perspektiv som sträcker sig till vuxen ålder och kan därför vara svårt att konkretisera i mätbara mål".
Ericsson (2002).

6. Slutsatser

Resultatet av utredningen motiverar att bildningsförvaltningen i Katrineholms kommun bör satsa på att starta en naturskola samt skapa lämpliga platser för utomhuspedagogik, så kallade skolskogar. Detta för att erbjuda barn och elever i de kommunala verksamheterna en flerdimensionerad undervisning. Systematisk utbildning och stöd bör erbjudas pedagoger och rektorer inom förskola och skola så att de i sin tur kan ge ännu mer strukturerat stöd till barn och elever med stöd i utomhuspedagogik som didaktisk metod. I förekommande fall indikerar utredningen även behov av utbildningsinsatser som direkt riktar sig till barn och elever inom bildningsförvaltningens samtliga verksamhetsformer.

En riktad satsning bör utformas och genomföras i samverkan mellan olika professioner (t.ex. centrala förstelärare, skolledare, speciallärare, specialpedagoger och verksamhetsutvecklare) samt kopplas tydligt till det systematiska kvalitetsarbetet som genomförs i bildningsförvaltningen i Katrineholms kommun.

För att pedagogerna ska kunna stötta barn och elever krävs att pedagogerna har både teoretisk kunskap och praktiska redskap att veta *vad* de kan göra samt *hur*. Det stöd som ges behöver också vara förankrat i forskning och beprövad erfarenhet för att ha potential att verkligen ge effekt, vilket är kopplat till frågan *varför*. Pedagogerna kan då på ett professionellt, riktat och medvetet sätt stötta barn, elever och varandra, som komplement till den digitala utvecklingen som dagligen sker inom verksamheten.

Kartläggning av befintliga resurser möjliga att använda visar att bildningsförvaltningen till viss del redan besitter lämplig samlad tvärprofessionell kompetens. Dock behöver denna kompetens kartläggas på en mer detaljerad nivå och kompletteras i de fall där gap uppstår. Den samlade kompetensen föreslås av utredaren att användas i följande steg för bästa effekt:

- Omedelbara åtgärder
- Långsiktiga insatser

6.1 Förslag på omedelbara åtgärder

Utifrån analys av aktuell lagstiftning, läroplanernas innehåll, barnkonventionen, aktuell forskning och utifrån de resurser som finns idag, föreslås följande:

- Ta fram ett tydligt mål med naturskolans verksamhet
- Kartlägga befintliga kompetenser i verksamheten och anställa legitimerade lärare
- Integrera naturskolans verksamhet i det systematiska kvalitetsarbetet

- Kontinuerligt utvärdera naturskolans verksamhet med koppling till läroplanernas innehåll och nationella mål
- Kontinuerligt analysera naturskolans påverkan på måluppfyllelsen
- Säkra att verksamhetens innehåll vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet
- Integrera KomTeks verksamhet med naturskolans verksamhet
- Omlokalisera KomTeks verksamhet till mer anpassade lokaler med närhet till skog och natur.
- Starta ett nätverk för utomhuspedagoger inom bildningsförvaltningen.
- Utredda kostnader för transporter för elever till och från naturskolan.
- Förstärka utrustning och pedagogiskt material i befintliga lokaler i Krämbol samt vid Tornstugan och skapa kompletterande, mobila enheter.
- Se över möjlighet att i kommande våtmarksprojekt skapa plats och eventuellt även lokaler för naturskola.
- Se över bidragsmöjligheterna som finns till såväl drift som pedagogiskt material.
- Se över vilka bidragsmöjligheter som finns till anläggandet av skolskogar eller plats för naturskola.

6.2 Förslag på långsiktiga insatser

Utifrån analys av aktuell lagstiftning, läroplanernas innehåll, barnkonventionen, aktuell forskning och utifrån de behov som finns idag, föreslås följande:

- Alla barn och elever från förskoleklass till och med årskurs 9 erbjuds aktiviteter på naturskolan.
- Alla barn och elever inom samma årskurs besöker naturskolan under samma period och få ta del av samma pedagogiska program.
- Grundskolan, grundsärskolan och gymnasiesärskolan erbjuds minst tre besök per år, då eleverna kan behöva mer tid för att tillgodogöra sig ny kunskap. Med detta upplägg får alla elever se årstidsväxlingarna i naturen, vilket är en central del i innehållet i ämnet biologi (Lgr22 och Lgy11). Elever kan också byta skola inom kommunen utan att gå miste om viktig undervisning.

Vidare föreslås naturskolan:

- kunna erbjuda lärarlag fortbildning i biologi och utomhuspedagogik
- kunna erbjuda stöd för barn- och elevgrupper som kan vara i behov av extra insatser
- kunna erbjuda förskolor och skolor uppsökande verksamhet, vilket innebär att en pedagog från naturskolan besöker förskolorna och ger pedagogerna hjälp att själva bedriva utomhuspedagogik.

*Eftersom allt som tränger in i människans
intellektuella medvetande,
kommer dit genom hennes sinnen,
är hennes första förstånd av sinnlig art.*

*Våra första lärare i filosofi är
våra fötter, våra händer, våra ögon.*

*Att ersätta dessa med böcker
är inte att lära oss tänka förnuftigt;
det är att lära oss lita på andras förnuft;
att lära oss mycket och ingenting veta.*

Dikt av Jacques Rousseau
(Brügge 2007:49)

7. Referenslista

2015:b. *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö?* Boverket och tankesmedjan Movium, Karlskrona.

Andersson, B. (2001). *Elevers tänkande och skolans naturvetenskap*. Kalmar: Lenanders tryckeri AB

Arfwedson, G. (1998). *Hur och när lär sig elever?* Stockholm: HLS Förlag

Benefield, Dillon, Morris, Rickinson, Sanders, Teamey, Young & Choi. (2006). *The value of outdoor learning*.

Beyond barriers to learning outside the classroom in natural environments. (2010). Kings college London

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3: Stockholm: Liber AB

Brügge, B. m.fl. (2007). *Friluftslivets pedagogik. För kunskap, känsla och livskvalitet*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber AB

Brügge, B & Szczepanski, A. (2018). *Friluftslivets pedagogik*. Stockholm: Liber AB

Dahlgren, L O & Szczepanski, A. (2004). *Utomhuspedagogik - Boklig bildning och sinlig erfarenhet*. Åtvidaberg: Åtvidabergs bok och tryck

Dahlgren, L O & Szczepanski, A. (2004). *Rum för lärande- några reflektioner om utomhusdidaktikens särart*. Lund: Studentlitteratur

Dahlkwist, M. (2019). *Läroledarskapet: situationsanpassat ledarskap och strukturerad undervisning*. Stockholm: Liber

Davies, W. K., & Longworth, N. (1996). *Lifelong learning*. London: Routledge Ltd.

Tillgänglig på Internet:

[https://doi.org/10.1016/S0307-4412\(97\)85217-X](https://doi.org/10.1016/S0307-4412(97)85217-X)

Dewey, J. (1997). *Demokrati och utbildning*. Uddevalla: Bokförlaget Daidalos AB

Dewey, John (2004). *Individ, skola och samhälle: utbildningsfilosofiska texter*. 4., [utök.] utg. Stockholm: Natur och kultur

Ekvall, H, Larsson, E-L. (2012). *Friskare, gladare och smartare med utomhuspedagogik?*, Göteborgs botaniska trädgård

Ericsson, G. (2004). *Uterummets betydelse för det egna lärandet*. Lund: studentlitteratur

Ericsson, Gunilla (2009). *Lära ute – upplevelser och lärande i naturen*. Friluftsrämjandet.

Ericsson, Gunilla (2004). *Uterummets betydelse för det egna växandet*. Lund: Studentlitteratur

Frisk i naturen – ett nordiskt projekt. (2022). Norsk friluftsliv
Tillgänglig på Internet:
www.friskinaturen.org

Fägerstam, E. (2012). *Space and Place – Perspectives on outdoor teaching and learning*. Department of Behavioural Sciences and Learning

Hedberg, P. (2004). *Att lära in ute – Naturskola*. Lund: Studentlitteratur

Katrineholms kommun. (2019). *Attraktion och livskvalitet – Kommunplan 2019 – 2022*. Katrineholm
Tillgänglig på Internet:
<https://www.katrineholm.se/download/18.2bd05313167840de134409a/1547105253957/Kommunplan%202019%202022.pdf>

Katrineholms kommun. (2022). *Styrande dokument*.
Tillgänglig på Internet:
<https://www.katrineholm.se/kommun--demokrati/styrande-dokument.html>

Katrineholms kommun. (2021) *Hälsa och trygghet, Övergripande plan med budget 2022 – 2024*.
Tillgänglig på Internet:
[https://www.katrineholm.se/download/18.39542fca17c93954848a7bf/1634742250703/Presentation%20majoritetsf%C3%B6rslag%20%C3%B6vergripande%20plan%20med%20budget%202022-2024,%20presstr%C3%A4ff%20\(1\).pdf](https://www.katrineholm.se/download/18.39542fca17c93954848a7bf/1634742250703/Presentation%20majoritetsf%C3%B6rslag%20%C3%B6vergripande%20plan%20med%20budget%202022-2024,%20presstr%C3%A4ff%20(1).pdf)

Läroplan för förskolan Lpfö 18. (2018). Stockholm: Skolverket
Tillgänglig på Internet:
<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf>

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmen (2022).
Stockholm: Skolverket
Tillgänglig på Internet:
[Läroplan \(Lgr22\) för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet - Skolverket](https://www.skolverket.se/om-skolverket/utbildning/grundskolan/laeroplan-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet)

Lättman-Marsch, R. & Wejdmark, M. (2007). *Att lära in ute året runt. Att lära in ute*, Naturskoleföreningen

Molander, K m.fl. (2010). *Att lära in matematik ute. Att lära in ute*, Naturskoleföreningen.

Mellander, E. (2015) *Möjligheterna att bedöma, följa upp och effektutvärdera utbildnings och fortbildningspolitiken - On making informed judgements about*,

following up on, and evaluating the effects of education and training policies. Nordic Studies in Education 3-04 (2015): 299-312.

Tillgänglig på Internet:

<https://www-idunn-no.ezproxy.ub.gu.se/doi/pdf/10.18261/1891-5949-35-3-04>

Mårtensson, F. et al. (2011), *Den nyttiga utevistelsen? – Forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang*, Naturvårdsverket

Offstedt (2004). *Outdoor education, aspects of good practice*. UK.gov

Pramling Samuelsson, I & Sheridan, S. (2006). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur

Regeringskansliet (2018 - 2020) *Handlingsplan Agenda 2030*

Tillgänglig på Internet:

<https://www.regeringen.se/49e20a/contentassets/60a67ba0ec8a4f27b04cc4098fa6f9fa/handlingsplan-agenda-2030.pdf>

Sandberg, M. (2012). *De är inte ute så mycket – Den bostadsnära naturkontaktens betydelse och utrymme i storstadsbarns vardagsliv*. PhD diss. Göteborgs universitet, Institutionen för kulturgeografi och ekonomiska geografi.

UNESCO (2016) *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all*

Tillgänglig på Internet:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>

Unicef. (2021). *Barnkonventionen – barnens rätt*.

Tillgänglig på Internet:

[Barnkonventionen - UNICEF Sverige](#)

Utemiljöer för barn och unga vägledning för planering, utformning och förvaltning av skol- och förskolegårdar. (2015). Boverket och Movium

Wholin, A. (2012). *Lärmiljöer i grönområden*, Institutionen naturgeografi och kvartärgeologi, för Stockholms universitet

Återrapportering av uppdrag - Språkskola

Förvaltningens förslag till beslut

Bildningsnämnden godkänner utredningen och skickar den vidare till kommunstyrelsen.

Sammanfattning av ärendet

I Kommunplanen 2019 – 2022 under kapitel "En stark och trygg skola för bättre kunskaper" anges ett särskilt uppdrag till bildningsnämnden. Detta uppdrag syftar till att utreda möjlighet för att starta en frivillig språkskola som en resurs för att ge alla elever ökade möjligheter att upptäcka och utforska språk som de ännu inte mött i skolan.

Det fastslås att alla barn och unga ska ges bästa möjliga förutsättningar att klara och överträffa kunskapsmålen. Kunskap ska sättas i första rummet och resultaten i skolan ska höjas. Höga förväntningar och tro på att alla kan lyckas ska möta eleverna varje dag.

Vidare står det att läsa att skolans uppgift är att möta elevernas nyfikenhet med en aldrig sinande ström av kunskap och kreativitet, från förskolan ända upp genom gymnasiet. Alla skolor ska vara bra och likvärdiga.

Med utgångspunkt i de kvantitativa data som presenteras i utredningen rekommenderar inte utredningen bildningsnämnden att starta en frivillig språkskola. Detta på grund av att, även om en frivillig skola skulle kunna eventuellt kunna anordnas utanför den ordinarieskoltiden, är det av största vikt att den lärarbehörighet som finns att tillgå inom moderna språk i Katrineholms kommunala grundskolor används inom den ordinarie verksamheten.

Även om intervjuer inte genomförts med eleverna inom ramen för denna utredning, talar de statistiska underlagen emot start av en frivillig språkskola. I jämförelse med riket konstaterar utredningen att elever i Katrineholms grundskolor inte ser moderna språk som tillräckligt attraktiva och/eller att elever i Katrineholms grundskolor av olika anledningar prioriterar bort moderna språk till förmån för ämnen engelska, svenska eller svenska som andraspråk. Fokus behöver därför läggas på att analysera anledningar till detta fenomen och identifiera adekvata insatser.

Till slut konstaterar utredningen att Katrineholm är en kommun med elever som har flera olika modersmål. En stor andel av elever i de kommunala grundskolorna i Katrineholms kommun läser redan tre språk, svenska/svenska som andra språk, engelska samt modersmål. De analyserade statistiska underlagen visar att måluppfyllelsen i ämnet modersmål är mycket god. Utöver detta finns det en stor del elever som talar ett tredje och i förekommande fall även ett fjärde språk, men som avstår från att läsa språket inom ramen

för den ordinarie verksamhet. Utredningen konstaterar att det, baserat på ovanstående, finns en stor andel elever som möter olika språk utanför skolan och som talar fler än två språk.

Detta leder vidare till konstaterandet att en stor andel elever i Katrineholms kommunala skolor uppfyller EU:s språkpolitiska mål att kunna kommunicera på två språk utöver sitt modersmål samt att befintliga resurser behöver riktas till insatser som höjer måluppfyllelsen i svenska och engelska samt enheternas prioriterade utvecklingsområden.

Ärendets handlingar

- Utredning: Att starta frivillig språkskola

Johanna Siverskog
Ekonom

Beslutet skickas till:

Kommunstyrelsen

Akten

Utredning: Att starta frivillig språkskola

Förvaltning: Bildningsförvaltningen

Datum: 31 oktober 2022

Utredare: Arijana Bajric Gredelj

Innehållsförteckning

Inledning	4
Nuläge	5
Bakgrund.....	5
Mål.....	5
Syfte och frågeställningar.....	5
Frågeställningar.....	5
Centrala begrepp.....	6
Forskning och teoriförankring	7
Moderna språk i styrdokumentet.....	7
Skollag, skolförordning och nuläget i riket.....	7
Nationella och internationella studier.....	8
Moderna språk i modern tid.....	9
Metod	11
Datainsamling.....	11
Etiska ställningstaganden.....	11
Avgränsning.....	11
Omvärldsbevakning	12
Resultat	14
Kvantitativa uppföljningar.....	14
Kvalitativa uppföljningar.....	15
Diskussion och slutsats	17
Referenslista	19

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära.

Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva.

Kunskaper i flera språk ökar också individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Inledning

Undervisningen i ämnet moderna språk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i målspråket och kunskaper om områden och sammanhang där språket används.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin flerspråkighet samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talat och skrivet språk, att kunna formulera sig och samspela med andra i tal och skrift och att kunna anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att underlätta kommunikationen när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med talat språk och texter ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleverna möjligheter att utveckla förståelse av olika livsvillkor samt kulturella och sociala förhållanden i områden och i sammanhang där språket används.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i talat språk och texter från olika källor. De ska också ges förutsättningar att kunna använda olika hjälpmedel för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för språk och kulturer och förmedla nyttan av språkkunskaper.

Undervisningen i ämnet moderna språk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förståelse av målspråket i tal och skrift,
- förmåga att formulera sig och kommunicera på målspråket i tal och skrift,
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang, och
- förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där språket används.

Nuläge

Bakgrund

I Kommunplanen 2019 – 2022 under kapitel "En stark och trygg skola för bättre kunskaper" anges ett särskilt uppdrag till bildningsnämnden. Detta uppdrag syftar till att utreda möjlighet för att starta en frivillig språkskola som en resurs för att ge alla elever ökade möjligheter att upptäcka och utforska språk som de ännu inte mött i skolan.

Det fastslås att alla barn och unga ska ges bästa möjliga förutsättningar att klara och överträffa kunskapsmålen. Kunskap ska sättas i första rummet och resultaten i skolan ska höjas. Höga förväntningar och tro på att alla kan lyckas ska möta eleverna varje dag.

Vidare står det att läsa att skolans uppgift är att möta elevernas nyfikenhet med en aldrig sinande ström av kunskap och kreativitet, från förskolan ända upp genom gymnasiet. Alla skolor ska vara bra och likvärdiga.

Mål

Utredningen har som mål att kartlägga eventuella nuvarande insatser och identifiera adekvata framtida insatser vilka svarar på det särskilda uppdragets förväntningar gällande möjligheter att starta en frivillig språkskola där barn och ungdomar får möjlighet att utforska språk som de ännu inte mött i skolan.

Syfte och frågeställningar

Utredningens syfte är att kartlägga Katrineholms kommuns förutsättningar att starta och driva en frivillig språkskola utifrån identifierade behov, tillgång till kompetens och ekonomiska resurser.

Frågeställningar

- Finns det behov av en s språkskola i Katrineholms kommun?
- Finns det en överensstämmelse mellan en språkskola och verksamheternas utvecklingsområden?

- Kan genomförandet av en språkskola öka elevernas måluppfyllelse och öka andelen som väljer att läsa moderna språk?
- Vilka språkkunskaper är viktiga för våra elever i framtiden?
- Finns det behov i Katrineholm att förstärka de moderna språken?
- Hur ser möjligheterna ut för att bedriva språkskola gällande behöriga lärare?

Centrala begrepp

Barn och elever

Begreppet barn syftar på barnen inskrivna i Katrineholms kommunala förskolor. Begreppet elever syftar på elever inskrivna i Katrineholms kommunala grund- och gymnasieskolor.

Livslångt lärande

Begreppet livslångt lärande innebär att utbildning och fortbildning pågår kontinuerligt i en människas livscykel och berör alla medborgare i samhället. Skälet till den breda definitionen av begreppet är att samma mål kan nås med olika medel, men grundar sig i att en kunskapsökning hos individen sker.

Läroplan

Läroplanerna är en del av utbildningsväsendets styrdokument. I läroplanens inledande delar finns skolans uppdrag och värdegrund. Det som står där gäller för hela skolan och för alla lärare i alla ämnen. Det står också vilket ansvar rektorn har. I läroplanen finns det också kursplaner för olika ämnen, till exempel matematik, svenska och bild.

Moderna språk

Moderna språk är alla språk förutom svenska, svenska som andraspråk, engelska, klassisk grekiska, latin och teckenspråk. Men det absolut vanligaste är att eleverna får välja mellan spanska, tyska och franska inom ramen för undervisning i moderna språk.

Pedagogisk personal

Pedagogisk personal är personal som undervisar barn och elever i förskola, grundskola och gymnasieskola.

Forskning och teoriförankring

Moderna språk i styrdokumentet

I ämnet moderna språk ska eleven kunna välja mellan minst två av språken franska, spanska eller tyska. Förutom dessa språk finns även språkval engelska och/eller språkval svenska som alternativ. Betyg ges inte i alternativen språkval engelska och svenska. Dessa språkval kan ses som stöd eller fördjupning till ämnena svenska, svenska som andraspråk och engelska där betyg ges.

Eleven kan under skoltiden välja bort det moderna språk som eleven valde i årskurs 6 och då till förmån för språkval svenska eller språkval engelska. Möjligheten att välja bort är unikt för just moderna språk.

Modersmålet kan väljas inom ramen för modernt språk sedan 2018. På Skolverkets hemsida som handlar om språkvalet i grundskolan står att läsa:

“Observera dock att du som väljer att läsa svenska, svenska som andraspråk, engelska, teckenspråk eller modersmål som språkval inte får tillgodoräkna dig detta betyg som ett 17:e betyg.”

(Skolverket.se)

Skollag, skolförordning och nuläget i riket

I skollagen (2010:800) 10 kap, 4 § står *“Härutöver ska det som ämnen finnas moderna språk som ska erbjudas varje elev inom ramen för språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.*

Vidare ska det finnas elevens val och skolans val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Skolans val får omfatta ett lokalt tillval, om Statens skolverk har godkänt en plan för undervisningen.”

Lag (2017:620).

I Skolförordningen (2011:185) står i 9 kap, 5 - 7 § står det om språkvalet att:

- Huvudmannen ska som språkval erbjuda minst två av språken franska, spanska och tyska.
- Huvudmannen ska sträva efter att därutöver erbjuda andra språk som språkval.
- En elev får i stället för ett språk som erbjudits enligt 5 § välja något av följande språk som språkval:
 1. det språk som eleven ska erbjudas modersmålsundervisning i,
 2. svenska eller svenska som andraspråk under förutsättning att eleven i övrigt får undervisning i svenska eller svenska som andraspråk,
 3. engelska, eller
 4. teckenspråk.
- Huvudmannen är inte skyldig att anordna undervisning i ett språk som erbjudits som språkval enligt 5 § andra stycket eller 6 § om färre än fem elever väljer språket. Detta gäller dock inte om det språk som avses i 6 § 1 är ett nationellt minoritetsspråk.

Nationella och internationella studier

I motionen (2014) står det "[...]att svenska elevers resultat kraftigt försämrats i läsning och läsförståelse[...]" Sedan motionen skrevs har ett trendbrott skett 2015, vilket bland annat PISA-resultaten 2018 bekräftade. De svenska resultaten är över OECD-genomsnittet i alla tre områden som PISA undersöker och riksresultaten är nu tillbaka på samma nivå som 2006, innan de började sjunka.

Nationellt centrum för andraspråk hänvisar till resultaten av Skolinspektionens kvalitetsgranskning Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska (2010), visar att undervisningen i den svenska skolan inte gynnar flerspråkiga elever i tillräckligt hög grad och att bristerna i många förskolor och skolor gäller generella svagheter i arbetet med språk- och kunskapsutveckling.

Många lärare saknar kunskap om hur man kan arbeta språk- och kunskapsutvecklande och många lärare saknar nödvändig kunskap om elevernas bakgrund och kunskapsnivå. Vidare hänvisar Nationellt centrum för andraspråk även till forskning som visar att kommunikativ, flerstämmig undervisning där man fokuserar på språkets roll i alla ämnen är gynnsam för alla elever och högst nödvändig för flerspråkiga elever.

Moderna språk i modern tid

Åsa Morberg, president i ATEE (Association for Teacher Education in Europe), och styrelseledamot i WFATE, världsorganisationen för lärarutbildningar menar att språkkunniga medborgare är en förutsättning för ett inkluderande förhållningssätt både professionellt och personligt i sociala sammanhang. Språk fördjupar och utvecklar personers livskvalitet.

Studier i moderna språk i Sverige förknippar ofta begreppet med tyska, franska och spanska som är eller har varit tillvalsämnen i grundskolan och gymnasieskolan. Det obligatoriska skolämnet engelska tillhör inte begreppet moderna språk. Var tredje niondeklassare väljer att inte läsa moderna språk.

Morberg menar att vi har en alarmerande brist på behöriga lärare, sjunkande elevresultat och färre elever som läser vidare på avancerad nivå. Det är en illavarslande trend då dagens globala samhälle är förknippat med flerspråkighet, nätverk av internationella aktörer i personers professionella och personliga sfär gör att mångkulturella, språkliga och sociala erfarenheter samspelar och efterfrågas i samhället.

I Lund universitets Futuras föreläsningsserie "Framtidens arbetsliv" hösten 2019 diskuterade flera forskare språk och kommunikation i framtidens arbetsliv och nedan följer en sammanfattning från tre av föreläsarna:

- Christina Rosén, universitetslektor i tyska vid Linnéuniversitetet och expert på andraspråksinlärning menar EU:s språkpolitiska mål innebär att en europeisk medborgare ska kunna kommunicera på två språk utöver sitt modersmål. I Sverige svarade 27 procent att de hade den förmågan. I Sverige finns ett starkt fokus på ett främmande språk, engelska. Svenska 15-åringar har hög kompetens i engelska när de jämförs med ungdomar i andra europeiska länder. Men antalet universitet som ger utbildning i de stora europeiska språken har minskat sedan 2008. En rapport från Lärarförbundet visar att 30 procent av 200 svenska medelstora och stora exportföretag menar att de har behov av personal som behärskar fler språk än svenska och engelska. Samtidigt visar en mindre undersökning

att små- och medelstora exportföretag har svårt att rekrytera personal med rätt språkkompetens. Det gäller språk som franska, tyska och spanska. Risken finns att svenska företag tappar i konkurrenskraft och missar affärsmöjligheter på grund av avsaknad av relevanta språkkunskaper på företagen.

- Gunlög Sundberg, universitetslektor vid Stockholms universitet och expert på arbetsplatskommunikation i det flerspråkiga samhället argumenterar för att mångspråkigheten i Sverige ökar. Arabiska är idag Sveriges näst största språk och 30 procent i åldrarna 2-64 år beräknas vara födda utomlands år 2028. En tredjedel av dessa förväntas arbeta inom offentlig sektor. På framtidens arbetsmarknad behöver den flerspråkiga kompetensen hos befolkningen tas till vara bättre.
- Johan Grundström Ericksson, Deputy Head of Site Management Office, Sony, Lund menar att engelska är lingua franca. Flerspråkighet i globala företag innebär höjda kostnader, begränsar och ställer högre krav på systematiskt ledningsarbete. En stor utmaning för framtiden är vilka gränssnitt som de ska använda för att kommunicera med människor i Internet of Things. Det är inte säkert att mänskliga språk är bäst lämpade för de sammanhangen vilket sätter språkliga kompetenser som vi känner dem idag i perspektiv.

Metod

Datainsamling

Metoden för att samla in empirin är både kvalitativ och kvantitativ och skedde i form av kartläggningar gällande elevernas resultat på lokal- och riksnivå, lärarbehörigheter, jämförelser med andra ämnen, kvalitetsdialoger med rektorer, samtal med sakkunniga, intervjuer med centrala förstelärare samt omvärldsbevakning.

Metodvalet är lämpligt då utredningen syftar till att få en djupare förståelse för såväl förutsättning som behov som finns i de kommunala grundskolorna och som ligger till grund för utredningen.

Kartläggningar och utvärderingar inom utredningsområdet har genomförts med kontinuitet från 2015 i uppföljningssyfte för att kunna genomföra snabba åtgärder. Dessa har i utredningen använts som jämförelseunderlag.

Dialoger har använts i syfte att tillföra en djupare förståelse för de olika typer av problematik som har identifierats genom kontinuerliga undersökningar.

Etiska ställningstaganden

Samtyckeskravet och konfidentialitetskravet är uppfyllda genom att deltagandet på samtliga undersökningar har varit frivilligt och inga personuppgifter samlades in med undantag för kvalitetsdialoger som använts i flera syften.

Avgränsning

Denna utredning omfattar inte de ekonomiska förutsättningar som kan vara nödvändiga vid en eventuell start av en frivillig språkskola. Vidare avgränsar sig från utredningen analys av ekonomiska konsekvenser för ordinarie verksamhet vid start av en frivillig språkskola.

Omvärldsbevakning

Som resultat av omvärldsbevakningen som genomfördes i samband med utredningen kan det konstateras att det, enligt Skolverkets statistik, saknas legitimerade och behöriga undervisande lärare i antingen tyska, spanska eller franska i 80 av landets kommuner. Mycket talar för att bristen kommer att öka ytterligare under de kommande åren.

Enligt Skolverkets legitimationsregister varierar tillgången på språklärare kraftigt mellan olika delar av Sverige. I exempelvis Västerbotten finns det 140 elever i åldern 12–16 år per legitimerad och behörig grundskollärare i spanska under 60 år, medan antalet elever i Dalarna och Blekinge län är 372 respektive 298 elever inom den aktuella mätgruppen. Dock bör det understrykas att samtliga lärare i registret inte verksamma som lärare, vilket resulterar i konstaterandet att de faktiska talen är ännu lägre än presenterade statistiska underlag.

Samtidigt som antalet språklärare minskar, väljer många elever i grundskolan bort moderna språk. I dag läser ungefär en fjärdedel av eleverna i årskurs 9 extra svenska, engelska eller en kombination av svenska och engelska i stället för ett modernt språk som tyska, franska eller spanska. Antal elever i åldrar 12–16 år per legitimerad och behörig språklärare i grundskolan som är under 60 år och som ingår i Skolverkets legitimationsregister i Södermanland är fördelat enligt följande:

- franska 337 elever
- tyska 261 elever
- spanska 269 elever

Skolverkets legitimationsregister visar vidare bland annat:

- Av 3 634 lärare med behörighet att undervisa i franska i grundskolan var drygt en fjärdedel, 28 procent, 60 år eller äldre och mer än hälften 50 år eller äldre. Endast två procent av lärare med behörighet att undervisa i franska var under 30 år.
- Av 3 963 lärare med behörighet att undervisa i tyska i grundskolan var 27 procent över 60 år och endast en (1) procent under 30 år.

- Lärare med behörighet att undervisa i spanska är i genomsnitt yngre än lärarna i tyska och franska. Av de 3 537 spansklärare, med behörighet att undervisa i grundskolan, var 27 procent under 40 år. Motsvarande andel bland lärarna i franska och tyska var 12 respektive 14 procent.

Det språk som har tappat mest i popularitet bland elever i grundskolan är tyska. Läsåret 2000/2001 läste 34 procent av eleverna i årskurs 9 moderna språk, tyska. Vid senaste mätningen läsåret 2021/2022 var motsvarande resultat 16,2 procent, varav 13,5 procent flickor och 18,7 procent pojkar.

Vid granskning av historiska data visar de statistiska underlagen att moderna språk, franska genomgår liknande utveckling som moderna språk, tyska och tappar i popularitet för varje mätning bland elever i grundskolan. Vid senaste mätningen läsåret 2021/2022 läste 13,8 procent av elever i årskurs 9 moderna språk, franska, varav 16,2 procent flickor och 11,6 procent pojkar.

Däremot vittnar de statistiska underlagen om att moderna språk, spanska ökar i popularitet. Läsåret 2000/2001 studerade 11 procent av flickorna och 7 procent av pojkarna i årskurs nio spanska. Läsåret 2021/2021 hade andelen ökat till 43,2 procent elever totalt, varav 46,9 procent flickor och 39,8 procent pojkar.

Resultat

Kvantitativa uppföljningar

De internt framtagna statistiska underlagen visar att andelen elever som läser ett modernt språk och/eller modersmål minskar under hela högstadietiden (se tabell 1). Minskningen märks redan mellan årskurs 6 och 7, men det stora bortfallet sker mellan årskurs 8 och årskurs 9. Det är värt att notera att andel elever som läser modernt språk i årskurs 9 i riket är 71 procent medan motsvarande resultat för Katrineholms kommunala grundskolor är 47,7 procent.

Ämne	Årskurs 6	Årskurs 7	Årskurs 8	Årskurs 9
Moderna språk, Franska	12,5	8,8	8,8	7,3
Moderna språk, Spanska	54,4	50,8	48,0	32,2
Moderna språk, Tyska	19,5	14,6	15,2	8,8
Totalt	86,3	69,3	66,6	47,7
Modersmål	16,7	13,7	11,2	20,7

Tabell 1. Andel elever som läser moderna språk, läsår 2021/2022

Tabellen nedan visar ackumulerade resultat per modernt språk och årskurs. Även om tabellen presenterar de faktiska resultaten avseende andel elever som läser moderna språk per respektive årskurs läsåret 2021/2022, kan visualiseringen anses vara representativt för Katrineholms kommunala skolor över tid. Detta då trenden återfinns de senaste åtta mätningarna.

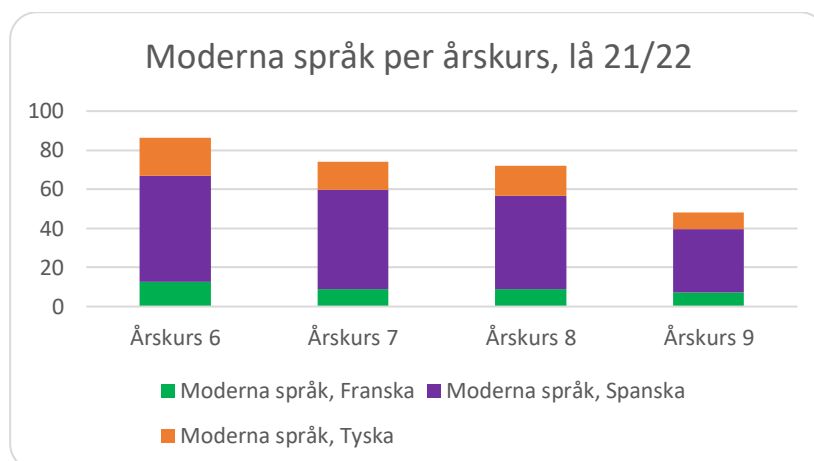

Diagram 1. Andel elever som läser moderna språk per årskurs, läsår 2021/2022

I början på mandatperioden 2019 – 2022 uppmärksammade bildningsförvaltningen att resultaten i årskurs 6 började sjunka inom samtliga moderna språk sett över år. Ett antal riktade, målmedvetna och långsiktiga insatser sattes in och ett flertal justeringar genomfördes över år. Detta resulterade i att andel elever i årskurs 6 som nådde lägst betyg E i moderna språk vårterminen 2022 var 85,2 procent.

Liknande jämförelser över år, även om möjliga, är inte lämpliga att göra då ett antal elever väljer att avstå från studier i moderna språk för varje termin och läsår. Detta gör resultaten otillförlitliga i jämförelse med resultat i årskurs 6. Tabellen nedan visar resultat per årskurs vårterminen 2022.

Ämne	Årskurs 6	Årskurs 7	Årskurs 8	Årskurs 9
Moderna språk, Franska	73,2	93,1	51,7	75,0
Moderna språk, Spanska	93,3	95,8	91,1	97,2
Moderna språk, Tyska	89,1	77,1	78,0	100,0
Totalt	85,2	88,7	73,6	90,7
Modersmål	98,2	93,3	100,0	100,0

Tabell 2. Andel elever som når lägst betyg E i moderna språk, läsår 2021/2022

Kvalitativa uppföljningar

För att kunna följa en kvalitetsutveckling över tid måste kvalitetsarbetet analyseras och följas upp. Enligt skollagen är huvudmannen skyldig att ta fram tydliga rutiner för kvalitetsarbetet.

Bildningsförvaltningen tagit fram ett eget verktyg för systematiskt kvalitetsarbete som omfattar uppföljning av kvalitetsarbetet genom såväl dokumentation som dialog. Uppföljningen sker både på enhets- och huvudmannanivå.

Från sammanställning och analys av enheternas kvalitetsplaner, kvalitetsrapporter och kvalitetsdialoger som genomförs fyra gånger per år kan det konstateras att grundskolornas prioriterade utvecklingsområden läsåret 2022/2023 på aggregerad nivå är:

- Trygghet och studiero
- Likvärdighet i en inkluderande/tillgänglig miljö

- Ökad måluppfyllelse främst i ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik.

Vid jämförelse av enheternas analyser av resultat och framtagning av utvecklingsområden de senaste fyra läsåren, framkommer det att grundskolorna i Katrineholms kommun på aggregerad nivå kontinuerligt identifierar och prioriterar ovan nämnda utvecklingsområden.

Detta ger starka indikationer på att Katrineholms kommunala grundskolor har identifierat områden som anses essentiella och strategiskt viktiga att prioritera framför andra utvecklingsområden. I de sammanställda underlagen står det även att läsa att framgångar inom dessa tre områden förväntas ge positivt resultat på måluppfyllelse inom samtliga ämnen.

Diskussion och slutsats

Antalet elever som läser moderna språk sjunker kontinuerligt i hela landet och elever i Katrineholms kommunala grundskolor följer denna trend. För att det ska vara möjligt att värdera fenomenet är det nödvändigt att detta ses i förhållande till hur viktiga de moderna språken anses vara i framtiden samt vad som egentligen klassas som ett modernt språk idag och i framtiden.

Vidare behöver detta fenomen sättas i relation till att Sverige och Katrineholm har tagit emot nyanlända elever som främst fokuserar på att lära sig det svenska språket.

I Katrineholm är det färre elever (47,7%) som läser moderna språk än riksgenomsnittet (71%) i årskurs 9. Däremot är det fler elever i Katrineholms kommunala skolor som läser svenska som andraspråk än i riket i snitt. Det är även högre andel elever som når lägst betyg E i svenska som andraspråk (78,9%) än i riket i snitt (66,7%) vid sista jämförbara mätningen läsår 2020/2021 för årskurs 9.

Beträffande andel elever som når lägst betyg E i ämnet engelska i årskurs 9 kan det konstateras att elever i Katrineholms kommunala grundskolor läsåret 2020/2021 når målpuppfyllelse i nästan samma utsträckning som elever i riket i snitt, 88,5 respektive 89,9 procent. Dock visar de nationellt framtagna statistiska underlagen att elever som under samma mätperiod läser svenska i årskurs 9 i Katrineholms kommunala grundskolor, med 86,7 procent elever som når lägst betyg E, presterar långt under rikssnittet som ligger på 94,4 procent.

De tillgängliga underlagen som varit föremål för analys i denna utredning visar att procentuellt fler elever i Katrineholms kommunala grundskolor har språkval svenska eller språkval engelska än i riket i snitt. Detta korrelerar inte med det faktum att elever i Katrineholms kommunala grundskolor i årskurs 9 når något lägre resultat i engelska och avsevärt lägre resultat i svenska än elever i riket i snitt. Därför är det av stor vikt att insatser kopplade i verksamhetens utvecklingsområde "högre målpuppfyllelse" analyseras vidare i syfte att kartlägga effekt och/eller utebliven effekt av genomförda insatser.

Med utgångspunkt i kvantitativa data rekommenderar inte utredningen bildningsnämnden att starta en frivillig språkskola. Detta på grund av att, även om en frivillig skola skulle kunna eventuellt kunna anordnas utanför den ordinarieskoltiden, är det av största vikt att den lärarbehörighet som finns att tillgå inom moderna språk i Katrineholms kommunala grundskolor används inom den ordinarie verksamheten.

Även om intervjuer inte genomförts med eleverna inom ramen för denna utredning, talar de statistiska underlagen emot start av en frivillig språkskola. I jämförelse med riket konstaterar utredningen att elever i Katrineholms grundskolor inte ser moderna språk som tillräckligt attraktiva och/eller att elever i Katrineholms grundskolor av olika anledningar prioriterar bort moderna språk till förmån för ämnen engelska, svenska eller svenska som andraspråk. Fokus behöver därför läggas på att analysera anledningar till detta fenomen och identifiera adekvata insatser.

Till slut konstaterar utredningen att Katrineholms är en kommun med elever som har flera olika modersmål. En stor andel av elever i de kommunala grundskolorna i Katrineholms kommun läser redan tre språk, svenska/svenska som andra språk, engelska samt modersmål. De analyserade statistiska underlagen visar att måluppfyllelsen i ämnet modersmål är mycket god. Utöver detta finns det en stor del elever som talar ett tredje och i förekommande fall även ett fjärde språk, men som avstår från att läsa språket inom ramen för den ordinarie verksamhet. Utredningen konstaterar att det, baserat på ovanstående, finns en stor andel elever som möter olika språk utanför skolan och som talar fler än två språk.

Detta leder vidare till konstaterandet att en stor andel elever i Katrineholms kommunala skolor uppfyller EU:s språkpolitiska mål att kunna kommunicera på två språk utöver sitt modersmål samt att befintliga resurser behöver riktas till insatser som höjer måluppfyllelsen i svenska och engelska samt enheternas prioriterade utvecklingsområden.

Referenslista

Lunds Universitet: Språk och kommunikation i framtidens arbetsliv

Tillgänglig på Internet:

<https://www.lu.se/artikel/sprak-och-kommunikation-i-framtidens-arbetsliv>

Nationellt centrum för svenska som andraspråk: Vad är språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt?

Tillgänglig på Internet:

<https://www.andrasprak.su.se/om-oss/vanliga-frågor/grundskola/vad-är-språk-och-kunskapsutvecklande-arbetssätt-1.96386>

Riksdagen: Skolförordning (2011:185)

Tillgänglig på Internet:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skolforordning-2011185_sfs-2011-185

Riksdagen: Skollag (2010:800)

Tillgänglig på Internet:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolinspektionen: Kvalitetsgranskning, språk- och kunskapsutveckling för barn med annat modersmål än svenska

Tillgänglig på Internet:

[Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska](#)

Skolverket: Elevers rättigheter, språkval i grundskolan

Tillgänglig på Internet:

<https://www.skolverket.se/for-dig-som-ar.../elev-eller-foralder/smanavigation-elevers-rattigheter/sprakvalet-i-grundskolan>

Skolverket: Internationella jämförande studier

Tillgänglig på Internet:

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/internationella-jamforande-studier-pa-utbildningsomradet/pisa-internationell-studie-om-15-aringars-kunskaper-i-matematik-naturvetenskap-och-lasforstaelse>

Skolverket: Språkval i grundskolan

Tillgänglig på Internet:

<https://www.skolverket.se/for-dig-som-ar.../elev-eller-foralder/sprakvalet-i-grundskolan>

Skolvärlden: Akut brist på språklärare

Tillgänglig på Internet:

<https://skolvarlden.se/artiklar/akut-brist-pa-spraklarare>

Skolvärlden: Moderna språk på lärarutbildningar

Tillgänglig på Internet:

<https://skolvarlden.se/bloggar/asa-morberg/varje-lararutbildning-ska-erbjuda-moderna-sprak>

Omdisponering av investeringsmedel Verktyg BA

Förvaltningens förslag till beslut

Bildningsnämnden beslutar att 134 000 kr omdisponeras från investeringsprojekt 900221 Fordonsprogrammet - körgård till investeringsprojekt 900273 Verktyg BA

Sammanfattning av ärendet

Bygg- och anläggningsprogrammet har behov av att byta ut sin maskinpark (skruvdragare, sågar etc) för att gå över till batterimaskiner. Den utrustning som finns idag bedöms av rektor som undermålig då flera maskiner är trasiga och komplettering behöver ske.

Investeringarna i Fordonsprogrammet - körgård har under 2023 inte kostat så mycket som budgeterat. Investeringsmedel har nyttjats till inköp av container till körgård, ställning för att raka bort snö från fordonen samt komplettering av körsimulator för bland annat kranbil. Totalt 134 000 kr av investeringsmedlen bedöms kunna omprioriteras till Bygg- och anläggningsprogrammet.

Johanna Siverskog
Ekonom

Beslutet skickas till:

Meddelanden

Förvaltningens förslag till beslut

Bildningsnämnden lägger meddelandena till handlingarna.

Sammanfattning av ärendet

Redovisning av inkomna skrivelser och protokoll under perioden 2022-09-10 – 2022-10-31 enligt nedan:

Bildningsnämndens enskilda utskott

- Sammanträdesprotokoll 2022-09-23 § 15
- Sammanträdesprotokoll 2022-09-27 § 16
- Sammanträdesprotokoll 2022-10-24 § 17-18

Bildningsförvaltningen

- Beslut om avstängning grundskola, handlingsnummer 2022:1067
- Beslut om avstängning gymnasieskola, handlingsnummer 2022:1040

Flens kommun

- Avtal om plats i Flens kommuns fritidsverksamhet, handlingsnummer 2022:1082

Katrineholms kommun

- Avtal om interkommunal ersättning för fritidshemsplacering, handlingsnummer 2022:964
- Avtal om interkommunal ersättning för fritidshemsplacering, handlingsnummer 2022:965
- Sammanträdesdagar 2023 kommunfullmäktige och kommunstyrelse, handlingsnummer 2022:1101
- Strategi för suicidprevention Katrineholms kommun, handlingsnummer 2022:1102
- Åtterrapportering särskilt uppdrag – Utredning av busstrafiken, handlingsnummer 2022:1106
- Åtterrapportering särskilt uppdrag – Uppföljning av språktest vid rekrytering, handlingsnummer 2022:1107

Rasmus Berglöv
Nämndsekreterare

Namn på skola	Januari	Februari*	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Augusti	September	Oktober	November	December	Summa skola/år
Bie skola													0
Björkviks skola													0
Forssjö skola													0
Julita skola													0
Järvenskolan	7		2		10	17							36
Nyhemsskolan													0
Sandbäcksskolan													0
Skogsborgsskolan													0
Stensättersskolan									1				0
Sköldinge skola													0
Strångsjö skola													0
Valla skola													0
Västra skolan				1									1
Östra skolan			1	1	2	1							5
Kunskapsskolan			3		5								8
Månadsvis	7	0	6	2	17	18	0	0	0	0	0	0	

* Inga anmälningar har inkommit för februari

Förklaring: Siffrorna ovan anger antal elever per skola och månad som har en frånvaro på mer än 25 procent från läsårsstart.

Ur skollagen kap 7, 19 a §: "Om en elev har upprepade eller längre frånvaro från den verksamhet som avses i 17 § ska rektorn, oavsett om det är fråga om giltig eller ogiltig frånvaro, se till att frånvaron skyndsamt utreds om det inte är obehövt. Utredningen ska genomföras i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare samt med elevhälsan. Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 3 kap. 7 § är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas.

När en utredning om en elevs frånvaro har inletts ska rektorn se till att frånvaron snarast anmäls till huvudmannen.
Lag (2018:1098)."